



Academia Bârlădeană

Anul XXVIII, 4(93), Trimestrul 4, 2023

Revistă editată de
Societatea literar-culturală
Academia Bârlădeană



Președinte de onoare:

C. D. Zeletin

Președinte: Elena Monu

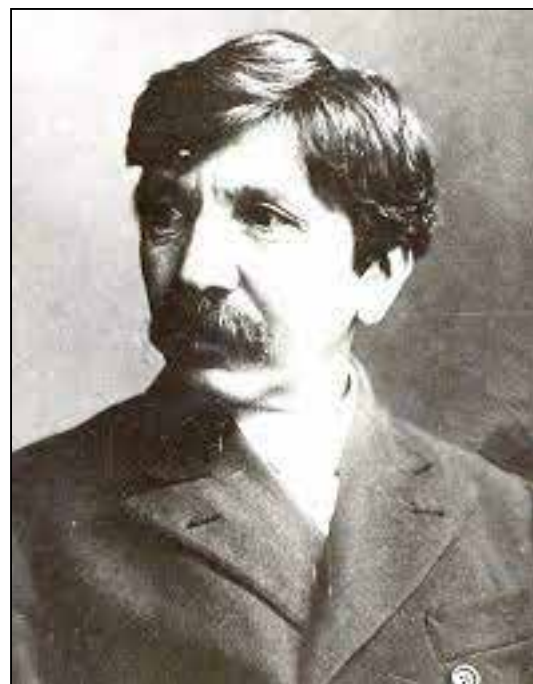
**Alexandru Vlahuță - 165 de ani de la naștere
(1858 - 1919)**

NOAPTE DE IARNĂ

Vântul șuieră în noapte, vaiete bocesc prin ramuri,
Întețit omătu-n spulber bate zuruind în geamuri;
Vălmășag de glasuri strigă prin văzduh. Eu, la căldură,
Povestesc singurătății — luând vorbelor măsură —
Cât de mici și cât de albe-s mâinile iubitei mele,
Și ce dulce mi-e robia când mă-nlănțuie cu ele.

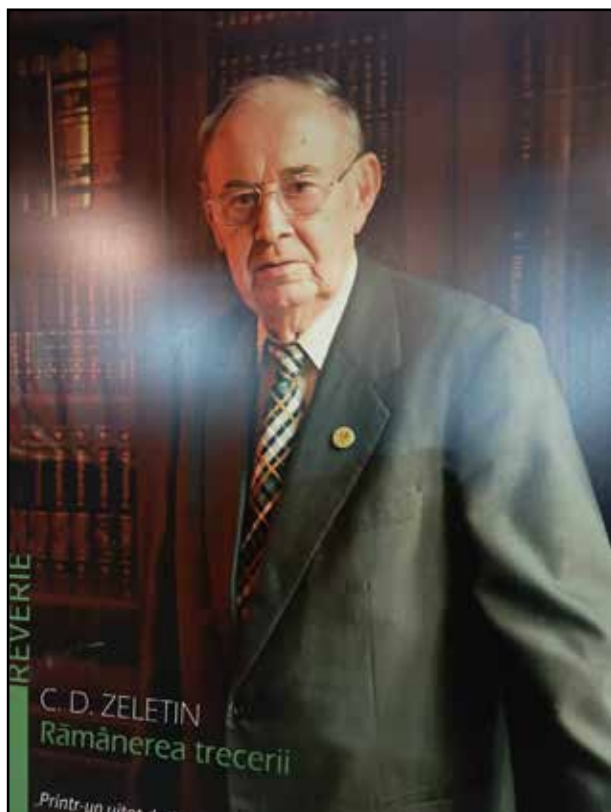
Și cum stau așa-n migala rimelor viclene, iată
Că în liniștea odăii simt, ca o suflare-nceată,
Lunecarea unei umbre... Un moșneag îmi stă-nainte;
Zgriburit de frig spre mine tinde mâinile lui sfinte,
Ca desprinse de pe cruce — mâini de trudă și-ndurare,
Mâini ce poartă semnul jertfei și-al durerii seculare —
Și-nțeleg, fără să-mi spuie, cine-i, și de ce-a venit...
Ca un vinovat, privirea în pământ mi-o plec smerit,

Și-n tăcere-ascult cum ninsul picură topit în păru-i...
Veche temniț-a minciunii, sub ce adevăr te nărui!
Tot e nou. Pe-o lume nouă mândru soarele răsare.
Preot săvârșind o taină în altar moșneagul pare;
Iară mâinile lui goale eu de daruri le văd pline.
Și pe când altă ființă simt că se deșteaptă-n mine,
Pe când gura mea-ncestată un cuvânt nu poate spune,
Toate gândurile mele se prefac în rugăciune..



CUPRINS

• Dimitrie Cantemir - 350	Gheorghe Gherghe, Basarabia	16	• Istorie și critică literară		
Theodor Codreanu, Dimitrie Cantemir și Epigonii lui Eminescu	Marcel Proca, Grădina Publică Bârlădeană. Istorie și legendă	3	Dan Sandu, Despre MAÎTRE Valeriu Filimon – numai de bine!		30
• Neculai Roșca Codreanu, 215 ani de la naștere	• 2023 - Anul Comemorativ al Imnografilor și Cântăreților Bisericești		Valeriu Stancu, Despre dragoste și nu numai		32
<i>Testamentul nobilului Neculai Roșca Codrianu</i>	Cătălin-Andrei Teodoru, Ioan Cartu	5	Nina Toma, Simion Bogdănescu - suflet de Lup de poet		
• A. Vlahuță, 165 de ani de la naștere	• Un poem de...		Teodor Pracsiu, premiat de Uniunea Scriitorilor din România		35
Aristotel Pilipăuțeanu, Alexandru Vlahuță	Valeriu Stancu	8	• Poezie		
• C. D. Zeletin, mereu cu noi	Ștefan Amariței		Ștefan Amariței		24
Alexandru Popescu Prahovara, Notă de Jurnal	Petruș Andrei	10	Petruș Andrei		24
Doinița Tulac, O vizită care ne onorează	Ioana Dor, Un Lup de poet: Simion Bogdănescu	11	Ioana Dor, Un Lup de poet: Simion Bogdănescu		25
Theodor Codreanu, Două note cu C. D. Zeletin	Mirela Chicoș	11	Mirela Chicoș		25
Nicoleta Călina, Evocare	Alexandru Boțoroga	12	Alexandru Boțoroga		26
Georgeta Popovici Strat, C. D. Zeletin. Încercuit de pupila veșniciei	Ștefan Damian	12	Ștefan Damian		26
• Istoriografie	Eugen Deutsch		Eugen Deutsch		27
Costin Clit, Două documente din 1806 și 1812, privitoare la trecutul Bârladului	Ioana Dor	13	Ioana Dor		28
Elena Monu, Monumente istorice din Bârlad. Casa Bulbuc	Alexandru Popescu Prahovara	15	Alexandru Popescu Prahovara		28
	Georgeta Popovici Strat		Georgeta Popovici Strat		28
	Nina Toma		Nina Toma		29
	Loredana Ursu		Loredana Ursu		29
			Viața Academiei		41



C.D. Zeletin, simbolic prezent la Gaudeamus 2023, din nou onorat de Editura Spandugino.



THEODOR CODREANU

DIMITRIE CANTEMIR ȘI EPIGONII LUI EMINESCU

Cât de greu progresează cunoașterea se arată chiar și în ceea ce numim „mărunțișuri”, într-un anume sens. O dovedește celebrul vers din *Epigonii* lui Eminescu: „*Cantemir croind la planuri din cuțite și pahară*”. În cvasiunanimitate, criticii și istoricii literari au convenit că este vorba de Dimitrie Cantemir, cu trimitere la planurile bătlăiei de la Stănilești, lângă Huși, planuri puse la cale, la Iași, de domnitor și de Petru cel Mare, la o masă de protocol diplomatic, la 28 iunie 1711. Deși lucrurile păreau tranșate, intrând în arsenalul „hermeneutic” al profesorilor de limba și literatura română cu privire la interpretarea versului din *arta poetică* a lui Eminescu, *Epigonii* (1870), din când în când au intervenit atitudini polemice, una dintre primele fiind cea a lui Anghel Demetrescu, un adversar al poetului. Acesta îl acuză pe Eminescu de ignoranță crasă în materie de istorie, deoarece l-ar confunda pe Constantin Cantemir cu Dimitrie Cantemir¹. Versul, zice Anghel Demetrescu, s-ar potrivi mai bine lui Constantin Cantemir, pornind de la spusa lui Neculce că tatăl lui Dimitrie o dădea „mai des cu paharele și mai rar cu orânduiele”, iar „cuțitele” ar fi o aluzie la uciderea fraților Velicico și Miron Costin. Totuși, admite Anghel Demetrescu, „În fine «planurile» nu se pot raporta decât la Dimitrie Cantemir”². Așadar, Eminescu n-ar fi făcut decât să amestece lucrurile, într-o confuzie totală, care i-ar reliefa logica deficitară, simptom precoce al nebuniei finale.

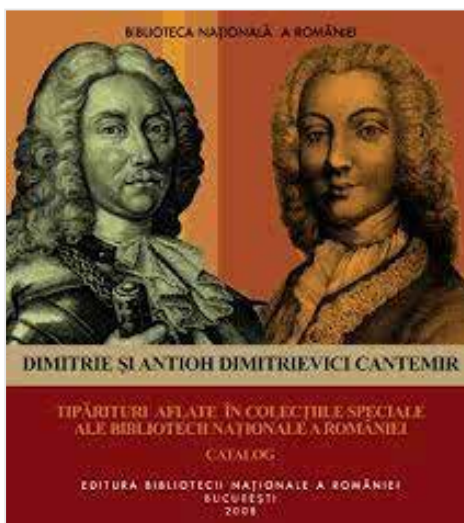
E de mirare că, deși s-a știut că poemul *Epigonii* a fost scris sub influența *Lepturariului* lui Aron Pumnul (considerat „carte de căpătâi” din perioada cernăuțeană), istoricilor literari nu le-a dat prin cap să găsească dezlegarea „enigmei” în marea antologie (în patru tomuri³) a profesorului atât de iubit, plecat la Domnul în 1866. E drept, Fănică N. Gheorghe⁴ bănuia ceva, dar oscila între *Satira III*, de Antioh Cantemir, și *Divanul* lui Dimitrie Cantemir, rămânând indecis între cei doi. Mai înainte însă, în 1962, Zoe Dumitrescu-Bușulenga a optat pentru sursa Antioh Cantemir, întâmpinând o replică hotărâtă din partea lui Dumitru Murărașu, autorul cunoscutei ediții în trei volume a operei poetice eminesciene, având ca axă ordonatoare criteriul cronologic al poeziilor. Punctul său de vedere s-a impus până în anul 2003, când s-a produs cea mai credibilă versiune sursologică, o relectură a *Lepturariului* din anul 2003 a lui Nicolae Georgescu, revalorificată și într-un subcapitol din capitolul III al volumului întâi al cărții *Nodul gordian*⁵. Comentatorii avizați și-au pus întrebarea de ce Eminescu și-a încălcat ținta estetică a artei poetice incluzând în scurtele, dar profunde portretizări ale poezilor înaintași, inclusiv nume ca Dimitrie Cantemir sau Costache Negruzzi. Autorul nuvelei *Alexandru Lăpușneanul* a fost însă și un prolific poet, încât încălcarea referinței la poezie și admirația pentru capodopera nuvelistică se poate motiva axiologic. În consecință, evaluatorii au decis și pentru prezența în context a lui Dimitrie Cantemir, în pofida tentei programatice de

a-i elogia doar pe poeții înaintași: „Văd poeți ce-au scris o limbă ca un fagure de miere”. De la Maiorescu încoace, dovedește, cu acribia-i cunoscută, Nicolae Georgescu, editorii au pus *virgulă* după cuvântul *limbă*, denaturând sensul eminescian, care nu intenționează o *comparație*, oricât de ispititoare, romanțioasă, ci firescul organicist oferit de exemplul configurării *fagurelui de miere* în viața roiului de albine, regăsită și-n exemplul evolutiv din creșterea comunității culturale românești: „Nu e vorba de o limbă ca un fagure de miere, cum știm cu toții de la Maiorescu încoace, ci de poeți care stau ca într-un fagure de miere”⁶. O generație organică ce a contribuit împreună la propășirea liricii românești, altfel spus. Ordinea poezilor evocați

e grăitoare, culminând cu „acel rege-al poeziei”, Vasile Alecsandri. Plasarea lui Dimitrie Cantemir, între Cichindeal, Mumulean, Prale, Daniil Scavinschi, Iancu Văcărescu și Alexandru Beldiman este distorsionantă prin raportare la anvergura culturală renescentistă cantemiriană. Surpriza, mai mult de atât, e că numele ivit în imaginarul eminescian este *Cantimir* „croind la planuri din cuțite și pahară”. Forma din „Convorbiri literare” (1870) dispăre însă din aproape toate edițiile Eminescu, exceptându-le pe cele realizate de Gheorghe Bogdan-Duică, G. Ibrăileanu, D. Mazilu. I.E. Torouțiu, observă Nicolae Georgescu, reacționează vitriolant, ironizând „ilinică pițigăiere Cantimir”, cerând imperativ „virila și frumoasa formă Cantemir”.

Revenind la *Lepturariu*, textele antologate de Aron Pumnul din opera domnitorului sunt semnalate, la Cuprins, cu numele *Căntemir*, ca și-n cazul lui Antioh, fiul cel mic al domnitorului, autorul *Satirelor* fiind considerat ca întemeietor al clasicismului poetic rusesc. De altfel, Antioh Cantemir (n. la Constantinopol, la 10 septembrie 1709 și stins din viață prematur, la 35 de ani, în aprilie 1744, din pricina tuberculozei), a fost o minte scilpitoare, instruit în știința și cultura europeană, poliglot (greacă, latină, italiană, rusă, franceză, engleză și, e de bănuț, și română), diplomat (ambasador din partea Rusiei la Londra, 1732-1738, și Paris, 1738-1744), consilier secret al împărătesei Ana. L-a cunoscut pe Voltaire, s-a împrietenit cu Montesquieu și a corespondat cu Daniel Bernoulli și Leonhard Euler. A dus personal la Paris *Istoria creșterii și descreșterii Curții Otomane*, carte tipărită, apoi, în germană, după cele două versiuni traducându-se și-n engleză de către pastorul oxfordian Nicholas Tindal, la insistențele lui Antioh. Fiul însuși a început o traducere în italiană, rămasă neterminată⁷.

Când în 1935 a fost demolată, la Moscova, Biserica „Sfântul Nicolae” (ctitorie a lui Dimitrie Cantemir), în vederea construirii unei stații a metroului, statul român a solicitat repatrierea osemintelor domnitorului, primește și întâmpinate la Constanța de către Nicolae Iorga și Nicolae Titulescu. Osemintele lui Antioh Cantemir au fost refuzate statului român, ca fiind parte a patrimoniului rusesc, atât de „prețuit”, încât s-au pierdut!



În schimb, Aron Pumnul l-a considerat „scriptor român”, antologându-l în *Lepturariu* cu *Satirele*, traduse remarcabil în românește de către Alexandru Donici și Costache Negruzzi (1844). În această postură și-l asumă și Eminescu, impresionat, probabil, de *Satira III* cu titlul *Cărăptriile (Caracteriile) oamenilor*, antologată de Aron Pumnul în volumul III (1862). Poate și ortografierea *Cantimir* are o asemenea intenție, ca balansare criptică între Tată și Fiu, dând de lucru interpreților *Epigonilor*. Ne îndrumă într-acolo faptul că Eminescu nu l-a iertat pe Dimitrie Cantemir, omul politic, pentru dramatica punere în primejdie a destinului Basarabiei și, mai târziu, al Principatelor Unite, prin bătălia de la Stănilești din 1711. Altfel spus, poetul își lua ca argument cât de primejdios devine un lăudăros care pune în cântarul adevărului numele patriei însuși. Lăudărosul din satira lui Antioh Cantemir purta un nume celebru precum un personaj din Caragiale: Longinus și Pseudo-Longinus, autor al unui *Tratat despre sublim*, nume devenit caragialesc prin moscovitul vizat de Antioh.

Dar despre ce este vorba? În amintita satiră, Antioh îl invocă, ironic, pe Longin, „limbutul lăudăros”, un împătimit moscovit de „planuri”. Cel cu privire la construirea unui iaz a ajuns de pomină, deoarece insolitul personaj Longin purta în buzunar hârtia cu planul și-l prezenta, cu mare satisfacție, cunoscuților. Dacă nu avea planul în buzunar, el se folosea de cuțite, pahare și de furculițe, înșirându-le pe masă și reconstituind planul iazului. Mă întreb dacă nu cumva Eminescu a coroborat spiritul satiric al fiului cu lipsa de spirit critic al tatălui, încât acesta s-a lăsat ispitit de propunerile antiotomane ale țarului Petru cel Mare, sugerând astfel posibilitatea ieșirii de sub suzeranitatea otomană. Iată o parte a textului, reproducă de Nicolae Georgescu:

*S'a apucat la țară să-și fac' un mare iaz
Al cărui plan el iute de'n busunariul scoate;
De l'a uitat acasă, începe a ț-i-l face,
Cuțite, furculițe pe masă înșirate,
Moșia ț-i-o descrie cu tot venitul ei (...)
Aici apoi pe-ntregul croiește la minciuni⁸.*

Eminescu, atenționează Nicolae Georgescu, reține, din alt pasaj, el însuși o particularitate portretistică prezentă în viitoarea *Scrisoare III*, „Înflăt la față buget; cu ochii roși și tulburi”. Cu flecăreți din plasma noului Longin, sugerează crud Eminescu, s-a croit minciuna numelui Basarabia: „Însuși numele «Basarabia» țipă sub condeile rusești. Căci Basarabia nu înseamnă decât țara Basarabilor, precum Prusia înseamnă țara rușilor, România țara românilor. Pe la 1370, Mircea I Basarab, care se intitula *Despota Dobrodictii* adică despotul Dobrogei, Domn al Silistrei și al țărilor tătarăști, întinse marginile domniei sale până la Nistru de-a lungul țărmului Mării Negre, cucerind aceste locuri de la tătari. Pentru capătul veacului al *patrusprezecelea* stăpânirea Valahiei asupra acestor locuri”, trecute, apoi, integral, sub Alexandru cel Bun, la Moldova, și mai departe sub Ștefan cel Mare. Pentru ca „În veacul al *optsprezecelea* nefericitul Dimitrie Cantemir” să se alieze cu rușii. Mai mult, „Toma Cantacuzino, generalul de cavalerie al Domnului Valahiei, trece asemenea la ruși. Turcia pierde încrederea în Domnii pământeni și trimite *fanarioți*. Această alianță cu Rusia ne-a făcut să pierdem Domnia, armata, dezvoltarea noastră intelectuală și economică. Domnii fanarioți sunt numai umbrele domniei vechi. Atunci turcii pun țările noastre sub o atârănare foarte grea. Deși ele aveau autonomia lor veche în toate punctele esențiale, deși proprietatea lor n-a fost alterată, totuși, lipsiți de armată, adică de puterea fizică, lipsiți de domnia națională, adică de puterea noastră morală, noi nu

puteam rezista loviturilor ce ni le da Poarta”⁹.

Eminescu spunea toate acestea, cu clarviziunea lui de geniu, în plină alianță cu Moscova în Războiul de Independență care ne-a adus pierderea Basarabiei sudice, în pofida perfidiei în fața Europei că „oferea”, la schimb, Dobrogea, deși Dobrogea era, prin vechime și etnicitate, teritoriu românesc. De altfel, în tratatul de pace de la Berlin (iunie-iulie 1878), se recunoaște *reunificarea/reintegrarea* Dobrogei, a Deltei Dunării și Insulei Șerpilor la statul român¹⁰. Ticăloșia „diplomatică” de succes în fața tratatelor de la Berlin, care excludeau calitatea de „aliați” ai Moscovei, reproducea, la altă scară, nedreptățile istorice suferite la 1775 (cu Bucovina) și cu Basarabia, la 1812, teritorii care n-au fost nici măcar cucerite cu sabia: „Cu sabia n-a fost luată însă nici Bucovina de austrieci, nici Basarabia de ruși, ci prin fraudă./ Pentru Bucovina s-a cumpărat delegații turci și un general rus, pentru Basarabia asemenea; căci delegații Rusiei primise ordin din San-Petersburg să-ncheie pace cu orice preț, de vreme ce intrase Napoleon I în Rusia. Dragomanul Porții, fanariotul Moruzi, cumpărat și sperând a veni la domnie prin ajutorul Rusiei, a încheiat pacea de la București. Moldova întreagă n-o putea ceda rușilor, că atunci n-ar fi avut unde domni, cedă deci jumătatea ei dintre Prut și Nistru./ O flotă engleză stătea în Bosfor și sili pe sultan să încheie pacea de la București./ Sultanul ridică mucle condeului de pe tratat și trecu pe o altă hârtie: sentința de moarte a lui Moruzi./ Iată în câteva linii generale cestiunea de drept pe care ne-o rezervăm a o espune pe larg în alte numere”¹¹.

Istoria întreagă o va concentra în cel mai profund studiu istoric al său, intitulat *Basarabia*, publicat, în serial, în numerele 3, 4, 7, 8, 10, 14 martie 1878. De menționat că Eminescu nu pune nicio clipă la îndoială geniul cultural al lui Dimitrie Cantemir, catalogându-l drept „unul din oamenii cei mai învățați al secolului său”, într-un articol din „Timpul”, la 9 februarie 1880. Citează, când are nevoie, din cărțile lui Dimitrie Cantemir. Rămâne ingeniozitatea cu care el se slujește de opera mezinului Antioh spre a nu-l ierta pe Cantemir, politicianul, în privința ușurinței cu care a căzut victimă, prin mimetism de tip Longinus, crezând în teoria că Imperiul Țarist este unul civilizator¹², prin ortodoxie, comparativ cu Imperiul Otoman, când, de fapt, Rusia nu ieșise din mentalitatea Hoardei de Aur mongolice, cum va demonstra autorul *Luceafărului*, cu argumente sclipitoare, reliefate în cartea mea *Basarabia eminesciană* (edițiile din 2012, 2018).

Note:

1. Anghel Demetrescu, *Opere*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1937, p. 236-237.
2. *Ibidem*, p. 237.
3. Aron Pumnul, *Lepturariu românesc cules de'n scriptori rumâni*, I-IV, Viena, 1862-1865.
4. Fănică N. Gheorghe, *Mihai Eminescu – analize și sinteze*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1972, 1977.
5. Nicolae Georgescu, *Nodul gordian. Studii și articole despre ediția princeps Eminescu*, I, Iași, Editura Junimea, col. „Eminesciana”, 2020, p. 254-258.
6. *Ibidem*, p.257.
7. Cf. Tudor Nedelcea, articol Antioh Cantemir, în *Dicționarul general al literaturii române*, C/D, București, Editura Univers Enciclopedic, 2004, p. 41-42.
8. Aron Pumnul, *Lepturariul românesc*, III, Viena, 1862, p. 486.
9. M. Eminescu, *Opere* X, Publicistică 1 noiembrie 1877-15 februarie 1880, „Timpul”, București, Editura Academiei, 1989, p. 54, 55.
10. *Ibidem*, p. 505.
11. *Ibidem*, p. 55.
12. A se vedea eseul cantemirian *Interpretarea naturală a monarhiilor*.

În numărul precedent al revistei, la rubrica „Personalități bârlădene”, Elena Monu a dedicat un articol omagial celui căruia Bârladul îi datorează prima formă instituțională de instruire pentru fete. Ctitor de școală, Neculai Roșca Codreanu a înțeles să pună în fapt adagiul biblic: „A face bine...să nu uitați!”

Testamentul său, pe care vi-l prezentăm acum integral, este un îndreptar de gândire creștinească, un îndemn spre facerea de bine și spre învățătură, un elogiu al femeii prin recunoașterea dreptului ei la demnitate. Și mai este acest document, din chiar primele rânduri, o mărturisire a dorinței testatorului de a-și vedea „patria neatârnată și pusă pe o cale de fericire mai statornică”.

TESTAMENTUL NOBILULUI NECULAI ROȘCA CODRIANU

Binefacerea și dorința de a vedea patria mea neatârnată și pusă pe o cale de fericire mai statornică, au fost din fragida-mi copilărie și va fi până la cel din urmă minut al vieții mele, singura idee ce mă va îndeletnici. Cercările unei vieți mai mult de 40 de ani, învăluită în mai multe împregiurări, mă îndoiesc că nimic nu poate fi statornic aice pre pământ; toate sânt trecătoare, toate se prefac în praf și pulbere: avere, ranguri, măriri, toate se șterg ca sclipirea fulgerului în nori; și în loc să aducă omului mulțămire și fericire pe care le caută neîncetat, îi pricinuesc mii de îngrijiri, chinuri și dureri; într'un cuvânt toate iluziile pământești, atât mulțămirea cât și întristarea, se înfundă în mormânt, acolo è terminul bucuriei, chinurilor și a durerilor pământești: „deșertăciunea deșertăciunilor, și toate nu sunt de cât deșertăciuni”. Singure numai virtutea și binefacerea sunt netrecătoare, căci ele ne urmează și dincolo de mormânt. Viața noastră pentru acel ce o știe prețu, nu e alta de cât o tristă și grea experiență a obiectelor ce ne-împregiură. Fiecare din noi o petrece căpătând puțină avere, puțină știință, puțină înțelepciune, și îmbătrânește, moare tocmai atunci când se prepară a profita de ceia ce au căpătat; cu toate acestea de datoria fiecărui om este a se îndeletnici precât puțința-l iartă, de fericirea și binele omenirii și mai cu osebire de fericire și binele nației sale. Știindu-mă de acest principiu în tot cursul vieții mele, m'am silit, precât am putut, și precât împregiurările m'au iertat, a întinde o mână de ajutoriu la toți acia din compatrioții mei, carii aveau trebuință de ajutoriu meu. N'am gonit cinstiri, ranguri, lustru, deși mijloacele mele adeseori îmi deschidea calea, pentru că cunoșteam deșertăciunea lor, și cursele ce adeseori le tind oamenilor, deșteptând în ii ambiția; m'am depărtat pre cât am putut, de a nu căde în acele periculoase curse, voind prin aceasta a da pildă concetățenilor mei, dintre carii mulți având mai puține mijloace decât mine, se întreacă în lustru și cheltuele zădarnice, fără a prevedea mai departe în viitoriu. Singura me plăcere eră de a convorbi adeseori cu oameni învățați și experienți, a le face mii de întrebări asupra acelor lucruri pe cari din nenorocirea mea și întâmplările venite asupra casei părintești, nu le cunoșteam de felu, căci amar omului carele trăind în lume, nu cunoaște aceia ce ar trebui să cunoască fiește care om! și vai de acei părinți ce nu'ngrijescu de buna creștere a copiilor lor, desvâindu-le prin studii facultățele intelectuale spre a-i prepară ca la oricare împregiurare, se poată fi mădulari folositori a unei bune societăți. Adeseori când auzeam vorbindu-să despre popoară și drepturile

omenirii, despre instituțiile și civilizația țerilor străine, gândeam la nenorocita stare a patriei mele, dorind îmbunătățirea soartei ei. Ideile aceste renviindu-mi nădejdea că poate în curând și Moldova să se bucure de o soartă mai ferică, mă făcură a mă ocupa mai cu multă seriozitate despre planul ce de mult timp hrăneam în inima mea de a-mi regularisi averea în folosul obștesc al Patriei mele:

Deci, În numele Sfintei Treimi, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, încunoștiințez prin această a mea de pe urmă voință, că dacă din întâmplare Prea puternicul Dumnezeu nu va voi a-mi lungi viața ca să mă bucur și eu de renașterea și înflorirea Patriei mele, ci mainainte mă va chemă cătră el, atuncea toată averea mea mișcătoare și nemișcătoare, să se reguleze în chipul următoriu:

1. Compatrioții mei Moldo-Români, fiind acum de câteva veacuri apasați și sub-jugați de influență streină, ba și chiar de cătră unii din Domni și boeri ai țării, n'au putut cunoaște câtă vătămare să poate aduce societății prin nepăsarea și neîngrijirea ce până acum o avură despre creșterea secului femeesc, carea creștere e temeiul cel mai statornic al unei societăți bine organizate; căci în zădar să silesc unii a nimici pe femeie, disprețuindu-i drepturile ei; ea a fost și pururea va fi partea intimă a neamului omenesc; tovărășiță nedespărțită a omului, ea îi pricinuesște cele mai mari bucurii și mai vii dureri, îl îndeamnă la virtute, îl înpinge spre viață. Înger păzitor al copilăriei, idealul măreț al juniei, obiectul celor mai vii afecțiuni a omului, visul necurmat al vieții sale, mângâerea, sprijinul bătrânețelor, femeiea esercează asupra omului neîncetat o înniruire de carea el nici odată nu se va pute înlătură. Așadar, având femeiea o astfelu de mare influență asupra oamenilor, dela sineși să înțelege că dându-le o creștere bună, întemeiată pe virtute, înlesnindu-le tot-odată și kipul viețuirii, nu rămâne îndoială că atunci societatea va lua în totul o altă prefacere. Pe acest principiu întemeindu-mă, și având în privire că mulți poate din compatrioții mei se vor pildui: *las șase mii galbini* din totala mea avere pentru înființarea unei școle de fete aicea în Bârlad, carii bani să steie cu dobândă până la anul una mie opt sute șasă zăci și unul, spre sporirea capitalului, și atuncea să se înființeze un asemenea așazăământ plăcut lui Dumnezeu și oamenilor, sub-nume de: „**Școala lui Neculaiu Roșca Codrianul**”, pentru învățatura fetelor, unde se vor ține interne, adică cu șiderea, hrana și toată îngrijirea înlăuntru până la 15 copile române de nație de ori ce stare și treaptă, dar care ar avè trebuință de un asemenea ajutoriu, purtând titlul de:



„Stependistele Institutului Codrianu”. Iar pentru externe sau acele ce vor veni de afară se învețe, școala va fi publică și deschisă pentru toate.

Obiectele ce se vor propune în acest așăzământ, să fie următoarele:

a) Principiile legeri creștinești întemeiate pe moralul Sântei Evanghelii și pe dogmele credinței întru toată întinderea lor potrivit cu vârsta și secul; căci o femeie fără de religie, nu este de nimic.

b) Științele elementare, adică: Cetirea, Scrierea, Gramatica, Geografia, Aritmetica, Istoria Universală, iar mai cu deosebire a Patriei.

c) Ținerea izvoadelor de gospodărie, felurite cusuturi și croeli, spălătoria, în tot înțălesul buneii spălări; meșteșugul bucătăriei, într'un cuvânt tot ce e ne-apărat, spre a fi bune gospodărițe, bune soții și bune mame copiilor; căci vai de femeiea ce este desbrăcată de aceste însușiri și amar de viața acelu ce o va avè de soție!

d) Toate acele mai sus pomenite științe și meșteșuguri se vor propune în limba Românească.

e) Spre podoaba secului frumos, se va învăța limba Franceză și cea Italiană, obligate spre a putè vorbi și a scrie.

f) Carea dintre stependistele acestui Institut se va osebi și va fi cea întâia atât la învățătură cât și în morala purtare, să i să deie de cătră Epitropi 50 galbini la eșirea ei din școală; la aceia ce va fi a doua după cea întâia să i se deie: 30 galbini; și la ceea ce va fi a treia să i se deie: 20 galbini, tot la asemenea caz.

g) Profesorii, profesorițele, precum și toate învățătoarele, numai puțin și profesorii claselor Francez și Italian, vor fi toți Români și Românce de nație, cunoscători prea bine de limbele și știința ce vor propune, cu Atestaturi bune, cu moral și zel Patriotic.

2. Las fondos tot pentru școală 2000 galbini, din al cărora venit să se ție doi profesori cu două catedre, una de limba Franceză și una de limba Italiană, adăogate cătră Clasul Codrian, la școala publică din Bârlad, fondat de răposatul fratele meu *Gheorghie Codrianu*: însă doresc din inimă ca să fie sub mai bună administrație de cum privesc cu îndestulă mâhnire venitul fondosului lăsat de fratele meu; căci numai atunci s'ar putè încuraja pe compatrioți și cetățeni de a agiutoră Scoalele. Iar la decontra las dreptatea Epitropilor a reclamă acești bani și ai adăogă cătră fondosul ospitalului. Pentru acest sfârșit va avè dreptate fiecarele cetățan român a reclamă în cuprinderea acestui Testament, înființarea și ținerea în bună stare a acelor cuprinse în el pentru școale.

3. De multe ori în viața mea plănuiam a slobozi pe țigani de sub robie, cunoscând prea bine că acest drit ce s'au însușit oamenii asupra oamenilor, e unul din cele mai apăsetoare și mai nedrepte și chiar în contra principiilor dogmei creștinești; totuși fiind deprins din mica copilărie a vedè în giurul meu și a fi servit de cătră țigani după obiceiul pământului, socotiiu că avându-i pe lângă mine îi voiu deprinde mai bine spre a-și putè căpăta în viitorime înlesnirea viețuirii, învățându-i la orice lucru tot spre binele lor; acum însă, după sevârșirea mea din viață, vor rămâne toți dela mic până la mare slobozi, dânduli-se din averea mea de cătră Epitropii ce voi numi, spre pomenirea mea și a binefacerilor mele, ce totdeauna m'am silit a le răspândi asupra-le, la unii dintre ei și anume: *Măriei Mironesă*: una vacă cu vițel și pensie pe toată viața ei câte una sută lei pe an. Lui *Ioniță* și *Paraschivei* femeiei lui, doi boi, o vacă și cinci sute lei. *Zamfirei*, iarăși doi boi, o vacă și una mie lei precum și două rânduri de strae; iar două fete ale ei ce are până acum, se vor crește cu toată îngrijirea convenită și se vor învăța până la vârsta de 18 ani, când atuncea măritându-se, se va înzestra pe fiecare câte cu cinci zeci galbini. Lui *Enachi* băetel, să va da: doi boi, o vacă, una mie de lei și două rânduri de strae. *Mărinei*: doi boi, o vacă și cinci sute de lei. Lui *Gheorghie*

Croitorul cu toată familia lui: doi boi, o vacă și cinci sute de lei. Lui *Vasile Nechiteanul*: doi boi, o vacă, cinci sute de lei și un rând de strae. Iar în cât pentru acii ce au fugit înaintea facerii acestui Testament, ca unii ce s'au arătat nerecunoscători cătră mine, vor rămâne numai slobozi fără a li se da nimic.

4. 300 galbini adică trei sute galbini las copiilor lui Ioan Israilă di să va însură și va avè copii; cari pe dânsul l'am fost luat de mic în casa mea cu scop de a-l da la învățătură și a-l face om, dar văzând că nu are nici un fel de plecare la aceasta, l'am întrebuințat în casnicele interesuri plătindu-i leafă, cu socotintă cel puțin a-1 însură și a îndeplini cătră copiii lui aceia ce n'am fost în stare a face pentru el din cauza aratăta. Drept - aceea, poftesc și îndatoresc pe DD-lor Epitropii, ca dobânda arătaților bani, să o deie numitului Ioan Israilă spre creșterea copiilor sei până la vârsta legiuită, avându-1 și sub a DD-lorsale ocrotire; iar venirea copiilor în vârsta legiuită, se li se deie și tot fondosul.

5. 400 galbini adică patru sute galbini las nepoților mei de soră *Polidor* și *Ruxândița* fiii surorii mele (răposată acum Vorniceasa Mărioara Ventura născută Rășca Codreanu), ca unii ce au îndestulă avere lăsată de la părinții spre viețuirea DD-lorsale.

6. 1000 galbini adică una mie galbini las pentru zidirea unei Biserici cu hramul: *Sântul Neculaiu*, lângă școala de fete și Ospital, spre pomenirea mea, a părinților și a tot neamului meu, adăogându-se la titlul Bisericii pe lângă hramul sus arătat și numele: „*Roșca*” spre osebite de acele ce mai sunt cu acest hram.

7. 500 galbini adică cinci sute galbini las fondos acestei Biserici, din al carora venit să se întimpine cheltueele convenite piste tot anul și să se ție în bună stare.

8. Așa precum nimica nu poate fi mai plăcut lui Dumnezeu și oamenilor, ca înființarea unui așăzământ în carele toți bolnavii și neputincioșii bătrâni, lipsiți de ori carea închipuire spre vindecare, să poată afla un adăpost îndemânatic, unde să-și recapete sănătatea sau să moară în liniște și pace, binecuvântând numele *Domnului*, carele umple de îndurare inimile binefăcătorilor omenirei; precum și răsplata luminelor prin înmulțirea Școalelor publice, fiind trebuința cea mai neapărată spre înflorirea unui stat; Drept aceia, restul din totala mea avere, după îndeplinirea celor mai sus arătate și sevârșirea neaparatelor cheltueele ale înmormântărei și a desgropărei părintelui meu și unirea oaselor cu a maicei mele după voința sa, cu Arhiereu și toate cheltuelile convenite, precum și a pomenirelor mele prescrite de lege și poruncite de Biserică, să se întrebuințeze la deschiderea unui alt Ospital aicea în Bârlad sub numele vechiu al familiei mele „*Roșca Codrianul*” cu un numer de crivaturi potrivit cu analoghia banilor ce vor prisosi, primindu-se în el bolnavi și neputincioși bătrâni de oricare treaptă și orice nație.

9. Spre a se putè îndeplini condițiile acestui Testament și a realiză în totul voința mea fără de nici o abatere sau răstălmăcire, să cere neaparat ca Epitropii să fie mai întâiu buni patrioți români, persoane cu cuget, drepti și iubitori de omenire: De aceia, având deplină încredere în DDlor: *Vornicul Răducanul Roset*, *Spatariul Emanoil Costin* Doctor de Medicină, și *Vornicul Kostaki Negrea*, pe carii avuiu prilej ai cunoaște la mai multe împregiurări că posedează nobile sentimente și cele mai frumoase calități, îi rog în numele Patriei și a omenirei de a fi Epitropi și Ecxecutori acestui Testament, stăruind cu părintească îngrijire și cu zel patriotic întru sporirea capitalului, și punerea în lucrare a sus ziselor condiții, fără a se putè apăra sub cuvânt de neaungiungerea cheltuelelor sau alte pretesturi prin care ar lipsi pe omenirea pătimășă și neputincioasă de un adăpost hărăzit neputințelor sale și pe tinerime de viitorul ei și al Patriei ce poate a-1 câștigă în școală prin răspândirea luminelor; căci voința mea este ca să se înființeze toate câte am hotărât, pe cât vor agiunge după înțeleaptă și iconomicoasă chibzuință a DD-lorsale Epitropilor fără a se lăsa în trăgănare și părăsire, slobozi fiind a intra în relație cu Departamentul învățăturelor publice și Generala Epitropie a

Ospitalurilor pentru neaparatele îmbunătățiri ce va cere trebuința a se face, cercetând pe tot anul spesele cu cea mai mare scumpătate, ca nu cumva să se întrebuițeze cheltuele zadarnice fără nici un feliu de rezultat precum aceasta s'au obicinuit a se vedea până acum. Asemenea DD-lor Epitropii vor fi împuterniciți ca la întâmplare când unul dintre DD-lor să va săvârși din viață, sau nu va mai voi a fi Epitrop, în unire cu toții să aleagă pe un altul pe carele îl vor socoti însuși DD-lor.

Ori carele va voi să oboare prin felurite chipuri și preteste nelegiuite cuprinderea acestui Testament, pe care eu las privind la un ce mai presus de deșertăciunile lumești, și nu se va supune cuprinderii lui, să fie neertat de mine și răspunzătoriu înaintea lui Dumnezeu! să fie anatema blestemat de ceriu și de pământ, și supus celor mai cumplite răsplătiri a lui Dumnezeu! să tragă asupra-și și asupra urmașilor sei, blestemul generațiilor viitoare și urgiea Ceriului!! *Aceasta fiindu ce mai de urmă voință a me păr acum, o încredințaz și cu a me iscălitură spria a să urmă întocmai și spre a avè tărie ei.*

1854 Ghenar 30

N. Roșca Codrianu

Eu Dohovnicul D-Sali cuconului Neculai Codreanu fiind față am iscălit di martur. *Grigori Iconom.*

Poftiți fiind de D-lui vărul Neculai Roșca Codrianu adevărim de marturi. *Neculai Grecianu Vornic. Iancul Grecianu Vornic,* martur.

După cererea Dumisale testatorului adiverez de martur. *L. Mihalachi Post.*

După cerirea Dumisale testatorului adeverez și eu de martur. *Banu D. Carpis.*

Iordachi Ganea Spatar, martur.

Rugat fiind de testatoriul, scris ,am acesta după zâsa D-sale pentru care adeverez de martur. **Toma Giușcă.**

Poftit fiind de cătră D-lui Testatoriul adeverez de martur. *K. Nanu Sard.*

Ioan Cuza Komis, martur.

Anul 1854, luna Ghenar în 29 zile

Orașul Bârlad

Că testatorul acestui codicel la iscălirea lui, au fost în întregimea minței adeverez ca medicul curant a D-sale testatorului, pentru care am și iscălit.

Dr. Lazecico Ban.

1854 Ghenar: în 30

Judecătoria ținutului Tutovii

Acesta este originalnicul Testament a răposatului Nobil Neculai Roșca Codrianul, înfătoșat în tribunal de Dumnealui Aga Emanoil Costin, pe lângă înscrisul din 28 Februarie trecut curentul an, întrun pachet pecetluit cu pecetea răp(osatului). Pentru cari să adiverează și de Judecătorie cu iscăliturii cuveniți și punire pecețai.

Iordache Gane Spatar. Dănuleț Sardar. M. Ștefănescu Medelnicer

(L. S. J.)

Director, Epure

Șăf M(esei), C. Menci

M(asa) II-a

No. 2433, 1854 Iunie 9 zile.

NOTĂ: După Testamentul original. Rândurile ultime și data de 30 Ghenar, ce am subliniet, sunt scrise de mâna lui N. R. Codrianu. Data de 29 Ianuarie 1845, pusă jos, ne arată că Giușcă scrisese deja Testamentul cu o zi înainte de a fi subscris de Codrianul și de martorii prezenți, ceea ce făcù pe Testator ca să pună și data Actului lângă semnătura sa, în prezența tuturor celor de față. Pe duhovnicul răposatului îl chemă Iconomul Grigore Boțoroga și eră dela biserica Sf. Ioan.



În reculegere...



Imobil construit pe locul casei lui Ioan Roșca Codreanu, str. Roșca Codreanu nr. 5



Biserica „Sf. Ioan”, unde a fost înmormântat Neculai Roșca Codreanu.



Placa funerară realizată de V. Scutari de pe mormântul din Cimitirul „Eternitatea”.



ARISTOTEL PILIPĂUȚEANU

ALEXANDRU VLAHUȚĂ

Grație inspirației din actualitate, caracterului dinamic, mobilizator și simplității expresiei, opera lui Alexandru Vlahuță s-a bucurat de un deosebit prestigiu în epocă. Ulterior, odată cu apariția multiplelor exegeze, ea a fost negată categoric sau, dimpotrivă, lăudată excesiv. Călinescu o minimalizează, găsim-o vulnerabilă prin prea multă satiră facilă, asprime de judecător moral, chemare până la sațietate spre bine și spre adevăr. În „Istoria critică a literaturii române” de N. Manolescu, numele lui Vlahuță apare o singură dată, cu indicația „autor de dicționar”. În schimb, scriu favorabil G. Ibrăileanu, cu entuziasm și Tudor Vianu, cu prețuire.

Alexandru Vlahuță s-a născut în 5 septembrie 1858 la Pleșești, județul Tutova, un sat modest de pe valea Similei, trăind o copilărie ingrată, minată de boală. Părinții și o parte dintre rude optând pentru călugărie, putem vorbi despre o familie de asceți. Școala primară și liceul le urmează la Bârlad. G. Ibrăileanu era mândru de a-i fi călcat pe urme: „Și el își petrecuse aceiași ani la Bârlad, și el învățase pe băncile aceluiași liceu, la aceiași profesori venerabili... Mi-aduc aminte că doi colegi stăteau în gazdă unde stătuse Vlahuță... Ce prestigiu aveau în ochii noștri acei colegi, care erau conștienți de norocul lor!” Apoi criticul adaugă: „Și dacă am trăit, poate, mai poetic, mai romantic, simțirile vârstei tinere decât alte generații, meritul este al lui Vlahuță”. Încă elev fiind, viitorul scriitor trece printr-o scurtă experiență matrimonială. (Va mai fi căsătorit încă de două ori). Face vagi studii de drept. Este profesor la Târgoviște, Mănăstirea Dealului și în București la diverse pensioane și licee. La propunerea lui Titu Maiorescu, salvator material de scriitori, este numit revizor școlar pentru județul Prahova și Buzău.

La atitudine împotriva dogmatismului și formalismului din metodele de predare, contra dezordinii din manualele școlare, alcătuind el însuși, împreună cu G. Coșbuc o „Carte de citire” pentru școlile secundare și profesionale. Restul carierei se consumă în diverse birouri ministeriale.

Întreaga sa viață, Vlahuță a nutrit o neostoită pasiune pentru jurnalism. La Târgoviște, editează revista „Armonia”, la București, „Viața”, „Sămănătorul” și, după războiul prim, „Dacia”.

În 1893, la propunerea lui Iosif Vulcan, Vlahuță este desemnat membru corespondent al Academiei, însă refuză, reproșând înaltului for că nu se ocupă suficient de problemele scriitorilor. Anii războiului îi îndură la Iași, dar mai ales la Bârlad. Îi scrie lui Iorga despre grozăviile petrecute în județele Vaslui și Tutova.

De-a lungul existenței sale, Vlahuță a fost norocosul prieten al mai multor personalități. Convorbirile cu Eminescu, colaborările cu Slavici și Coșbuc, legăturile sufletești cu Delavrancea, Caragiale și Nicolae Grigorescu, calitatea de

naș cu cununie al lui Octavian Goga sunt suficiente probe de socializare a unui statut valoric. La finalul vieții, era un model de maximă omenie, generos și modest, consilier eficient al tinerilor aspiranți la gloria literară. Deținea autoritatea unui veritabil mentor.

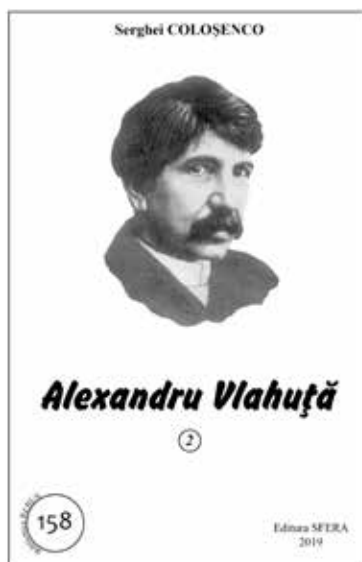
În planul creației personale, Vlahuță se bucură încă de la început de promițătoarea ospitalitate a „Convorbirilor literare”, dar numărul de reviste la care va colabora este fabulos (peste 40), ca și mulțimea pseudonimelor, 25, lăsând la o parte inițialele și prescurtările. Excelent versificator, el formulează memorabil adevăruri indiscutabile, transfigurează magistral sentimente clare, plene. Denunță „partea bolnavă a artei”, „nesinceră și malonestă”, care lasă impresia de marfă confecționată la comandă. Stigmatizând versul care nu spune mai nimic sau comunică dureri închipuite, pledează cu patos

în favoarea poeziei orientate spre marile idealuri. Misiunea poetului este să caute rostul lumii și să cânte splendorile naturii. Cu alte cuvinte combate gratuita „răsucire de frână” și cere claritatea ideii.

Creația lui Vlahuță a stat mereu sub semnul influențelor. Decepționismul fazei de început denotă o sensibilitate exacerbată născută din frecventarea asiduă, exagerată uneori, a liricii eminesciene. Filigranul propriu este aproape strivit de model. Adevărul este că toți urmașii lui Eminescu sunt eminescieni. Dar Vlahuță este cel care se autodeclară astfel și întreține propagarea curentului. Urmează faza revoltei împotriva injustei structuri sociale, convertită într-un vag umanitarism cu elanuri idealiste și infiltrații mistice, care însă iau proporții sarcastice și vehemente când sunt prinse în vizor instituțiile vremii. Armele preferate sunt pamfletul, care poate lua forma

alegoriei și mai ales portretul satiric, șarja fină și mușcătoare. Dar Vlahuță este funciar un blajin. Îi repugnă violența, deci și revoluția. Utopic, pe un alt palier al creației sale, predică iubirea creștină, concordia socială. Așa se naște ideea revistei „Sămănătorul” și un întreg curent literar. Scriitorul trebuie să fie un sămănător de idealuri, un apostol, un luminător al neamului. Lumea țărănească poate deveni mai bună prin educarea masei și prin bunăvoința celor favorizați de soartă. Învățătorul destoinic, preotul cucernic, doctorul fără arginți pot săvârși minuni.

În cazul unor poeți, pronunțarea numelui aduce automat pe buze câte un distih. Cândva, popularitatea oarecum exterioră a lui Vlahuță era identificată prin versurile „Minciuna stă cu regele la masă/ Dar asta-i cam de mulțisor poveste”. Ca și „Împărat și proletar” sau „Noi vrem pământ”, erau texte speculate propagandistic. Era atacată monarhia, din alt punct de vedere decât al poetului, de către corifeii unei discutabile orânduiri. Adevărata popularitate de acest gen este asigurată de versurile „Tot mai citesc măiastra-ți carte,/ Deși



o știu pe dinafară”, cel mai vibrant omagiu, prin sinceritate și admirație, adus Poetului Național. Făcând parte din tabăra celor care vedeau în Eminescu o victimă a societății timpului său, opinie subiectivă sau cel puțin discutabilă, Vlahuță îl deplânge pe cel ce-a izvorât luceferi din noaptea tristei sale vieți. Cu ochii gânditori, purtând sub tâmpile împărăției de visuri, Eminescu a resimțit mai dureros decât oricine asprimită existenței, tocmai datorită condiției sale. Răvnind la lumi ce nu există, și-a sublimat suferința într-o „*comoară de cântări*”. Răzvrătitul său gând s-a înălțat în țipăt, prins de Vlahuță în două strofe incendiate parcă de suflul vulcanic al lui Octavian Goga.

Poemul intitulat „Lui Eminescu”, precum și conferința, „Curentul Eminescu” ținută la Ateneu în 1892, au impus termenul de eminescianism. Este exagerat sau cel puțin particularizant să vorbim despre un atare curent în literatura română. Dacă Veronica Micle ar putea ilustra o asemenea încadrare, ceilalți poeți nu pot fi suspectați. Eminescu a întrupat spiritul românesc, specific național. Ieșirea din sfera lui de gravitație nu se poate realiza decât printr-o viguroasă originalitate. Mai mult decât alții, Vlahuță s-a lăsat influențat de arhitectura exterioară a poemelor eminesciene, păstrându-și însă propria viziune asupra lumii și a vieții. Inspirația din actualitate, caracterul mobilizator al verbului, simplitatea expresiei i-au asigurat prestigiul în epocă, i-au acordat un loc meritat în istoria literară, detașându-l de etichetarea ca epigon eminescian.

Rebusistul Serghei Coloșenco, propunându-și transpunerea specifică a operei lui Vlahuță, a fost nevoit, de proporțiile creației să opereze selecții. În careul „Poezii”, pot fi descoperite 6 titluri de poeme reprezentative. Ele ilustrează modul cum evoluția gândirii se reflectă și în operă. Mai întâi descurajare izvorâtă din melancolia eminesciană, dar și din propriile decepții. Urmează versuri săltărețe cu ton optimist, dar cu tentă de pamflet și caricatură. În fine, apogeul îl constituie lirica grațioasă, delicată, radiografiată în careul „Sonet”, unde Coloșenco ține să sublinieze puterea de concentrare și lipsa retorismului. Cea mai mare parte a lucrării este rezervată „Profilurilor” și eroilor acestora (8 careuri). Ironia blândă, cu privire la muștrările de conștiință ale călugărului Daniil, vinovat de mărunte lumești păcate se convertește gradual în satiră care nu iartă speciile ridicole: fantele sclivisit, ofițerul infatuat, parvenita bovarică, pedagogul lipsit de vocație, ba chiar și un critic literar cu apetențe distructive: „*vajnicul toreador,/ Și cu pumni strânși adoarme,/ Fericit, biruitor!*” Careul „Proze” propune 8 titluri prin care este sugerat faptul că Vlahuță, nefiind un imaginativ, are drept sursă de inspirație observarea directă. Așa se nasc „icoane șterse”, „file rupte”, secvențe „din goana vieții”, duioase amintiri din copilărie. Vlahuță se dovedește o natură înclinată spre introspecție și speculația de idei. El este cel care deschide calea lui Brătescu-Voinești spre nuvelistica bazată pe observarea mecanizării sufletești. Și tot el este acela care consacră noi tipuri cu o carieră îndelungată în literatura noastră: boierul patriarhal, învinsul, parazitul, parvenitul, visătorul generos însă abulic și egocentric. O incursiune în domeniul copilăriei, procedeu care îi reușește totdeauna lui Vlahuță, pune în evidență careul „În ajunul Crăciunului”. Pline de interes și profitabile ca informație, dar și ca surse de reverie sunt careurile care evocă marile personalități pe care Vlahuță le-a cunoscut îndeaproape. „Amintiri despre Eminescu” sunt mărturii autentice, lucru aproape neverosimil pentru noi, ale unui om care a stat față în față cu genialul poet. Prietenia cu „Delavrancea” se baza pe comunitatea de idealuri sociale și

literare, pe stima și admirația reciprocă. Născuți în același an, întâlnindu-se de timpuriu, cei doi scriitori au rămas mereu alături. De la „Coșbuc” află și transmite urmașilor geneza celebrei poezii „Noi vrem pământ!”. „Nicolae Grigorescu” este în viziunea lui Vlahuță o fire pacifistă cu o copilărie de sfânt. Neavând un acut simț plastic, nici sesizarea fină a nuanțelor cromatice, daruri ale unui ochi de pictor, Vlahuță comentează sentimentale, cu sensibilitatea unui poet, pânzele prietenului său. Cei doi merg împreună la Buzău să se bucure de pitorescul bălciului „Drăgaica”. Aflat în dificultăți financiare, Vlahuță oferă spre vânzare statului tablouri de Grigorescu, dar este refuzat. Se îndreaptă spre alți cumpărători, însă cu rezerve: „*Le apăr împotriva nevoilor mele și cu din ce în ce mai hotărâtă îndârjire le apăr împotriva cumpărătorilor bogăți.*”

Placheta lui Serghei Coloșenco este o demonstrație a faptului că merituosă la Vlahuță este păstrarea, într-o epocă de mediocritate, a unei decente în platitudine și a unei ținute corecte în creația literară. Câte un vers al poetului bărlădean are valoare aforistică („*Minciuna stă cu regele la masă*”), ori încearcă sublimul genialității eminesciene („*Tot mai citesc măiastra-ți carte,/ Deși și-o știu pe dinafară...*”).

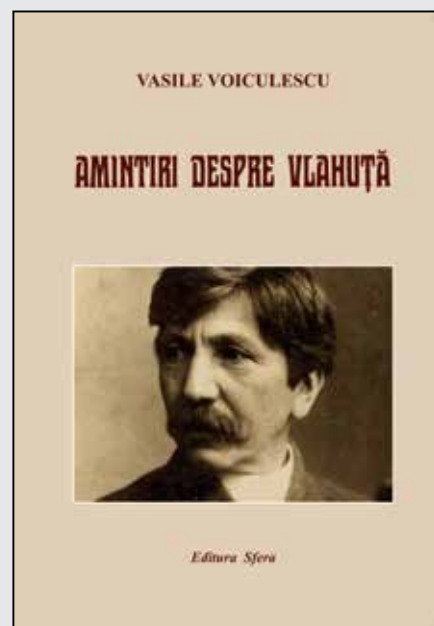
ALEXANDRU VLAHUȚĂ

A MELE VISURI...

A mele visuri risipite,
Ce-mi umplu inima de jale,
Le văd în frunzele pălite
Și-n pustiirea de pe vale.

De-a pururi sta-vor troienite,
Sub vremea ce s-așterne-n pale,
A mele visuri risipite,
Ce-mi umplu inima de jale!

Copac, când zile fericite
Îți vor întoarce iar din cale
Podoaba ramurilor tale,
În noapte-or sta mai adâncite
A mele visuri risipite!



Cu deplin teamei numit ultimul aristocrat al științei și literelor românești, mentorul și președintele de onoare al Academiei Bârlădene și prieten statornic al Bârladului, inspiratorul atâtor manifestări literar-artistice, neprețuit îndrumător al revistei noastre: din învățăturile magistrului ne-am hrănit an de an, număr de număr...
 La trei ani de la plecarea sa, membrii familiei au ținut să revină la Bârlad, într-un periplu prin locurile dragi: Tecuci, Bârlad, Răchitoasa, ca un fel de turneu al donațiilor. C. D. Zeletin continuă să ne facă daruri...

ALEXANDRU POPESCU PRAHOVARA

NOTĂ DE JURNAL

Joi, 19 Octombrie 2023, am avut bucuria și privilegiul de a fi oaspete al Academiei Bârlădene, împreună cu doamna Dr. Gabriela Dimoftache Sfințeanu, sora poetului savant C.D. Zeletin, însoțită de Laura și Gabriel Mircea Jalbă, veri dragi ai familiei Dimoftache (originară din străvechiul sat răzeșesc Burdusaci, comuna Răchitoasa, județul Bacău).

Vizita ne-a prilejuit o întâlnire memorabilă cu membri ai venerabilei instituții, în frunte cu distinsese Doamne Prof. Dr. Elena Monu și Prof. Elena Popoiu, care au evocat cu erudiție personalități bârlădene și momente importante din istoria Societății literar-culturale Academia Bârlădeană, fondată în 1915, al cărei Președinte de Onoare a fost C.D. Zeletin - cel care i-a făcut și mai multe donații (cărți, documente, fotografii, obiecte de arhivă). Aceștia li s-a adăugat acum o nouă donație de cărți făcută de sora ilustrului cărturar și om de știință. Au fost prezente la întâlnire și au primit donații în cărți din partea Domniei sale reprezentantele altor două instituții culturale bârlădene: de la Liceul „Gh. Roșca Codreanu”, Doamnele profesoare Daniela Jitcă Horoiță, director și Mihaela Cîrjonțiu, director adjunct; de la Biblioteca „Stroe. S. Belloescu”, Doamna Cristina Vizitiu, director.

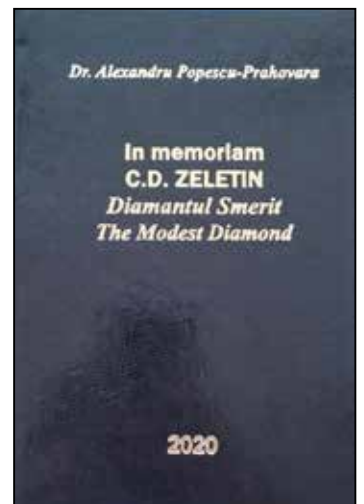
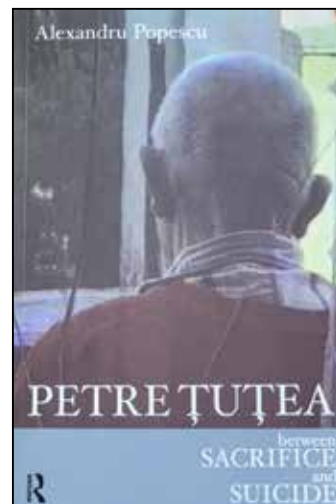
Ca membru al acestei Societăți, am fost onorat să donez câteva monografii în limba engleză (dedicate lui Petre Țuțea, Horia Bernea, Păr. Arsenie Boca, Michael Bourdeaux) și albume ale Universității din Oxford. Mulțumesc și pe această cale pentru ospitalitatea generoasă a Academiei Bârlădene și a revistei omonime, în paginile căreia semnez.



Cu bucuria oferirii și primirii darurilor *zeletiniene*: Gabriela Dimoftache Sfințeanu, Cristina Vizitiu (rândul unu); rândul doi, de la dreapta: Elena Monu, Alexandru Popescu Prahovara, Laura Jalbă, Elena Popoiu.



La despărțire, pe treptele Academiei.



O VIZITĂ CARE NE ONOREAZĂ

Deșteptarea, Bacău, 30 oct.2023

În aceste zile, comuna Răchitoasa a avut bucuria de a primi vizita doamnei dr. Gabriela Sfințeanu (sora regretatului medic și cărturar Constantin Dimoftache, cunoscut sub pseudonimul C.D. Zeletin), însoțită de membri ai familiei. Academician, membru al Uniunii Scriitorilor din România, președinte de onoare al Academiei Bârlădene, *Cetățean de onoare* al municipiilor Bârlad, Bacău, Tecuci și al comunei natale Răchitoasa, Dada (cum i se spunea între prieteni) este o amintire vie pentru locuitorii zonei.

Emoțiile doamnei Gabriela, provocate de revederea locurilor natale și a oamenilor dragi de pe aceste meleaguri unde și-a petrecut copilăria, au fost vizibile și suficient de puternice pentru a fi transmise și gazdelor. Vizita a avut ca scop donarea câtorva volume din opera marelui scriitor bibliotecii Liceului Tehnologic Răchitoasa, dar a fost un prilej de a ne reaminti de **C.D. Zeletin** (13 apr. 1935, Burdusaci – 18 febr. 2020, București).

În semn de înaltă apreciere pentru meritele remarcabile avute la promovarea culturii în țară și în lume, în urmă cu câțiva ani, Societatea Cultural-Științifică „Vasile Alecsandri” Bacău a făcut propunerea ca liceul din comună să poarte numele lui C.D. Zeletin, iar casa natală de la Burdusaci să devină un centru cultural. Titulatura agreată de cel acum evocat și de doamna Gabriela Sfințeanu este *Casa Memorială „C.D. Zeletin” și a personalităților burdusăcene care s-au afirmat în știința și cultura românească*. Primăria Răchitoasa manifestă deschidere totală pentru realizarea acestui proiect.

Prof. Doinița Tulac, directoarea Liceului Tehnologic Răchitoasa



În centrul imaginii: Gabriela Dimoftache Sfințeanu, Gabriel și Laura Jalbă.

THEODOR CODREANU

DOUĂ NOTE CU C.D. ZELETIN

(12 februarie 2012)

Am scris zilele acestea un studiu despre Dante pornind de la cartea postumă a lui Edgar Papu, *Estetica lui Dante*, concepută, dar neterminată, între 1943-1955, cum a stabilit Vlad, fiul savantului, trăitor acum la Bârlad. O parte extraordinară a cărții este redimensionarea conceptului de *gust estetic*, așa cum l-a înțeles Dante, concept denaturat și relativizat de moderni și de postmoderni. Gustul estetic este *dulceața euharistică* transferată din canonul biblic în canonul laic. Modernii au pierdut această ligatură tainică. Dar nu și cei care gândesc arta în cheie transmodernă. Descopăr excepția în recenta carte de eseuri a lui C.D. Zeletin, *Rămânerea trecerii* (București, Editura Spandugino, 2011). La pagina 31, găsim această reflecție despre poezia populară, la care estetul mărturisește că se-ntoarce adesea cu *plăcere*: „Nu trebuie să bat cale prea lungă, că mi se și oferă prilejul celei mai pure euharistii artistice”.

Este, după părerea mea, cel mai înalt elogiu care s-a adus poeziei populare.

Citind *Rămânerea trecerii*, admirabila carte a lui C.D. Zeletin, dau peste acest schimb de replici dintr-un interviu acordat doamnei Alice Țuculescu, apărut în „Viața medicală” din 27 mai 2009:

Alice Țuculescu: *Vă cunosc destul de bine ca să nu simt în dumneavoastră o detașare luminoasă și transparența unui zid de gheață fierbinte. Care-i secretul, și ce ascunde? Intră în mecanismul propriu de autoapărare?”;*

C.D. Zeletin: *Criticul Theodor Codreanu a dat răspunsul corect într-un eseu de mare adâncime și subtilitate consacrat poeziei mele intitulat „Poetica transparenței”*. Opunând-o plumbului bacovian, el vede „Călătoria spre transparență”, titlul primului meu volum de poezii, ca pe o anticipare a transmodernismului și o asociază cu sintagma atât de originală a părintelui Dumitru Stăniloae „lumea ca lumen”, lumea ca lumină, limba română fiind singura în care numirea lumii poartă în lexemul ei latinescul lumină „(lumen)”, astfel încât căutarea divinității prin străbaterea opacităților substanței nu-i decât o călătorie spre transparență. Expresia dumneavoastră gheață fierbinte este în acest caz potrivită, deoarece străbătând structurile lumii, transparente, deoarece gândul trece prin orice ecranări, el întâlnește Creația Demiurgului. Se cutremură («îngheață») înțelegându-i desăvârșirea, în timp ce îl bucură căldura («fierbinte») iubirii Sale față de Creat” (p. 347-348).*

* Eseu inclus în Theodor Codreanu, *Transmodernismul*, Colecția ANANTA. Studii transdisciplinare, coordonată de Cezar Ivănescu și Simona Modreanu, Iași, Editura Junimea, 2005, p. 237-244.

Cu mare bucurie vă spun că am participat în zilele acestea la o conferință de italianistică organizată de Universitatea din București, la care am vorbit despre domnul Constantin Dimoftache Zeletin ca traducător și despre cenzura ce i-a fost impusă ca poet și în atâtea alte aspecte.

Doamnele profesoare de la Catedra de italiană îl cunoșteau foarte bine, de pe vremea când i-au publicat volumele la editura Humanitas și am împărtășit amintiri despre el.

A fost o mare bucurie să îl evocăm și am simțit nevoia să vă spun și dumneavoastră. Poate reușiți să-i transmiteți și surorii lui, sunt convinsă că îi va face mare plăcere...



Mesajul primit de la Doamna **prof. univ. Nicoleta Călina**, ca o revenire la momentele speciale ale colaborării noastre din anul 2019/2020 la alcătuirea volumului omagial „C.D. Zeletin 85. In Honorem/In Memoriam”.

GEORGETA POPOVICI STRAT

C. D. ZELETIN. ÎNCERCUIT DE PUPILA VEȘNICIEI

Precum o hieroglifă, omul poartă, în și cu sine, dubla postură de martor și probă a adevărului existențial, adevăr, înțeles cu bună credință, poate că i-ar putea oferi o reală șansă de a se detașa de multe prezumții ale misterului omniprezent... Tributare acestui mister, întrebările ce și le pune despre cui i-a trebuit mai mult în încercarea de a-și transfera „litografia” și altor file, chiar și dincolo de Alfa Centauri, obligă omul să-și aleagă strategic un loc sigur, chiar sub pleoapa tresărindei unde, acea infimă amfitrioană a evenimentului cosmic...Un domiciliu al identității în împărțirea spațiului, despre care topometriștii veacurilor au îndrăzneala să speculeze că există posibilitatea de a-l creiona, deși, pentru veridicitatea unui așa desen, le-ar trebui fila intangibilă a infinitului.

Pașii cu care am survolat și eu împrejurimile dimprejurul meu mi-au revelat copilăriei și adolescenței acea „...altă lume a cuviinței, a idealurilor înalte, a curățeniei și a curățirii sinelui, a stimei valorice, a grației intelectuale și artistice”, acea lume formulată astfel de finețea și profunzimea unui spirit ce a primit lumina: inconfundabilul Prof. Dr. C.D. ZELETIN. În același sat, natal amândurora, Burdusacii Zeletinului.

Constrânsă și stimulată, pe de o parte, de oportunitățile clipelor și, de cealaltă parte, ale sufletului, am crescut hrânindu-mă și eu mai mult cu acea hrană, care pe atunci putea fi procurată fără tichet, ingredientul de bază fiind doar admirația reală „pentru ceea ce este frumos, bun și drept”, mult asemănătoare celei pe care marele scriitor o consemnează în memoriile sale, „Fulguri din copilărie”, rămase în manuscris, memorii ce surprind și paradigma omului care, adeseori, sare peste „simțul onoarei, agitând tot ce statornicește într-un rost, maculând tot ce tinde spre icoana curată a lumii”...O ipostază care, din păcate, predispune acut la deraierea rostului major al omului, rost prefigurată în ființa sa de către Creație încă de la facerea lumii, trebuind doar a fi văzut și împărtășit semenilor, în cunoștință de cauză și cu revelație!

Această paradigmă m-a predispus și pe mine nenumăratelor interogații pe care nu le pot ignora, convinsă mai ales că, oricâtă forță, voință și acțiune s-ar instrumenta în realizarea unui scop, ipostaza de parte a întregului impune de la sine omenirii limite

de netrecut în escaladarea existenței, cu toată inteligența de bun augur a cunoașterii și autocunoașterii...Cu atât mai mult cu cât nu subscriu strategiei ingineriilor de culise ce induc mentalului colectiv tendințe contrare legilor firii, cu scenariii ce promovează în fapt trivialul, risipa în dauna relevanței, irelevanța în pofida prezentului, totul în numele oportunistului unui viitor grevat de capcanele întinse de putință nepuținței umane în genere, cu lacunele și traumele inerente...

Aceste interogații cristalizate în cuvinte au emigrat în paginile volumelor mele de poezii publicate până la această dată, volume în care gândurile mele încearcă să gestioneze avalanșa de necunoscute ale unui călător incognito, sufletul, entitate despre care eternitatea refuză a ne furniza date materiale.

Vizitând și anul acesta standurile Târgului de carte Gaudeamus, am savurat cu o prietenă, pictorița Elena Cholet, imaginile belșugului de carte oferită spre cumpărare cititorului de toate vârstele.

Și – imensă surpriză! – la standul Spandugino, m-am trezit față în față cu posterul inconfundabilului C.D. Zeletin, a cărui privire trecând peste vitrina editurii ce-i găzduia cu aleasă grijă o bună parte a operelor, cuantifica freamătul mulțimii de cumpărători ce mișuna peste tot după cărțile preferate, și alegea cu reală bucurie fără a sta

pe gânduri! Un freamăt al firescului, al normalității, fără de care plăcerea își pierde autenticitatea!...

O coincidență ca atâtea altele, dar care mi-a resuscitat speranța că omul continuă să dorească a-și păstra nestingherit accesul la dreptul de a alege, inclusiv cuvântul pe foaia tipărită, concretă, statornică a unei cărți ce poate fi răsfoită oricând, oriunde ar dori, cu autonomia voinței sale, din păcate, în ultimul timp, tot mai lezată de imixtiunea virtualului, a cărui etică nu și-a găsit încă formula magică...

Și în exuberanța încântării, am salutat distinsa-i prezență cu noul meu volum de poezie, proaspăt scos de sub tipar, „Pupila veșniciei”, care se alătură și el nostalgiei „treceții”, inclusiv prin Valea Zeletinului !...

23 Noiembrie 2023





COSTIN CLIT

DOUĂ DOCUMENTE DIN 1806 ȘI 1812 PRIVITOARE LA TRECUTUL BÂRLADULUI

Ștefan (Ștefănache) Sturdza, căsătorit cu Elisabeta (Safta) Sturdza, fiica biv vel marelui logofăt Dimitrii Sturdza¹, deținea la 1803 moșiile Cozmănești (Coțmănești, Pogana), Cârjăoani (ținutul Tutova), Murgeni (ținutul Fălciu)² și Brezăni pe Prut³. Cei doi au un singur fiu, Alecu (decedat la sfârșitul anului 1869). Ștefan Sturdza a fost numit la 28 mai 1803 episcopul școlii „*pentru limba elinească cât și pentru moldoveniască*” din Bârlad⁴, iar la 10 ianuarie 1803⁵ și 1 septembrie 1805 este atestat ispravnic al ținutului Tutova⁶ (a fost numit la această dată împreună cu stolnicul Vasile Botianul)⁷, la 12 februarie 1806 semnează ca martor⁸, ultima mențiune documentară cunoscută a sa fiind din 31 decembrie 1806⁹.

Spătarul Ștefan Sturdza, împreună cu frații și soția sa, sunt ctitorii a două lăcașuri de cult: biserica „Sfântul Spiridon” din Bârlad, construită la sfârșitul veacului al XVIII-lea din nuiele, apoi zidită din piatră între 1822 și 1826¹⁰, și biserica cu hramul „Sfinții Voievozi Mihail și Gavril” din satul Pogana, astăzi monument istoric¹¹. Prin diatele din 22 iulie 1804 și din 12 iunie 1806, spătarul Ștefan Sturdza înzestrea biserica „Sfântul Spiridon” din Bârlad cu partea de răsărit a moșiei Brezăni, dintre Elan și Prut, în timp ce partea apuseană rămânea în stăpânirea fiului său Alecu Sturdza spătar¹².

Publicăm un zăpis de schimb redactat la Iași de biv vel spătarul Ștefan Sturdza la 25 mai 1806, care ne dezvăluie „epopeea” casei cumpărate de Iordache Zorzi biv vel căminar, cumnatul lui Ștefan Sturdza, de la Lupul sin șetrarului Gligori, care la rândul său o cumpărase de la episcopul casei răposatului jicnicer Hriste Strătilă. Catrina Sturdza, mama lui Ștefan, pe a cărei moșie se afla casa, o răscumpără în fața ispravnicilor de Tutova. În fine, în schimbul casei, Ștefan Sturdza primește de la Iordache Zorzi biv vel căminar 20 de pogoane de viță de vie la Nicorești „*la mal pi Sclipotești*”, îngrădite cu gard bun și cu o cramă și cu cele necesare muncilor aferente¹³.

Evoluția bisericii „Vovidenia” din Bârlad-a stat în atenția istoricilor¹⁴, nelipsind nici fanteziile local-naționaliste ale plasării începuturilor lăcașului „*cu mare probabilitate*” în timpul domniei lui Alexandru cel Bun (1400–1432), fără nici un temei documentar¹⁵. Afectată de cutremurul din 14/26 octombrie 1802, biserica este rezidită și finalizată în 1812¹⁶, apoi „puternic” avariata de cutremurul din 1812 (sic!)¹⁷. Un cutremur a fost semnalat la 5 martie 1812, orele 14.30, București¹⁸. Iordachi (Cimbală) însemna despre al doilea cutremur pe un *Minei* pe luna mai, tipărit la Râmnic în 1780, de la biserica Sfântul Dimitrie din orașul Bârlad: „*Să să știe de când s-au cutremurat pământul în zilele moscalilor în luna lui maiu 5, la 2 ceasuri din zi, la let 1812. Iordachi (Cimbală) am scris*”¹⁹.

Al doilea document pe care îl publicăm este un act de danie destinat „*bisăricii ci să faci în târgul Bârladului*”, situată „*dosul Uliții Mari și din sus de Podul cel mari*”. Stolnicul Ioan Iamandi și fratele lui Grigori Iamandi, fiii lui Toader Iamandi și ai Aniței Kogălniceanu²⁰, fac danie la 12 martie 1812 bisericii Vovidenia („Intrarea în Biserică a Pre Sfintei di Dumnezeu Născătoari”) două pogoane și jumătate „*viie lucrători cu*

locul lor și analogonul din locul stărpu” situate la Țifești, ținutul Putna, moștenire părintească, zestrea tatălui lor. Pentru diminuarea cheltuielilor de construcție, binefăcătorii își exprimă acordul pentru vânzarea sau schimbarea celor două pogoane și jumătate de vie²¹.

Completăm lista publicată a preoților²² cu câteva nume de slujitori, însoțite și de reperele cronologice: **pr. icon. Gheorghe Pătrunsul** (atestat în 1833)²³; **pr. Teodor Bahrin** (atestat în 1840)²⁴; **iconomul Gheorghe Robu** (hirotonit în 1848 de către locotenentul de episcop Chesarie Sinadon al Romanului – conform adevărului din 24 noiembrie 1848; la 1 august 1867 solicită paucenie, eliberată la 23 septembrie 1867, când servea la Sfântul Nicolae Tuchilă)²⁵; **Ioan sin pr. Anastasie Vulpe** și al Elenei (la 10 mai 1855, ctitorii și poporării dau mărturie pentru candidatul Ioan sin pr. Anastasie Vulpe, ceși avea părinții „șezători” în satul Slobozia Zorleni, născut pe la 1833, a fost botezat la biserica Sfântul Ioan din Bârlad de iconomul Gheorghe Boțoroga, s-a căsătorit în 1854 cu Maria, fiica răposatului iconom Ioan Vasiliu și al Zamfirei din Iași, a fost hirotonit diacon la 31 mai 1855; mărturia este semnată și de pitarul C. Dobrovici, Petria Dobrovici)²⁶; **ierodiaconul Ioan Anastasiu** (înaintează o jalbă la 11 septembrie 1855 din care reiese săvârșirea cursului Școlii bisericesti din Bârlad, hirotonirea ca diacon la biserica „Vovidenia” din Bârlad și nerespectarea angajamentului poporânilor în privința lefii)²⁷.

Note:

1. Costin Clit, *Proprietari și ctitori bârlădeni: Ștefan și Safta Sturza. Moșia Brezăni și biserica „Sfântul Spiridon” din Bârlad*, în „Monumentul”. Lucrările Simpozionului Internațional *Monumentul – Tradiție și viitor*, Ediția a XX-a, Iași, 2018, volum coordonat de Lucian-Valeriu Lefter și Aurica Ichim, tipărit cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Părinte Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Iași, Editura Doxologia, 2019, XX, Partea a 2-a, 2018, p. 16; Studiul este republicat în Costin Clit, *Episcopia Hușilor – studii, articole și documente*, lucrare apărută cu binecuvântarea Preasfințitului Părinte Ignatie, Episcopul Hușilor, Huși, Editura Horeb, 2023, p. 811-870.
2. Corneliu Istrati (editor), *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1803*, Iași, 2010, p. 154.
3. Costin Clit, *Proprietari și ctitori bârlădeni: Ștefan și Safta Sturza*, în „Monumentul”, p. 17; respectiv f.19.
4. Iacov Antonovici, Episcopul Hușilor, *Documente bârlădene*, Bârlad, Tipografia și legătoria de cărți Const. D. Lupașcu, 1924, IV, p. 247, nr. CXLIX.
5. Costin Clit, *op. cit.*, p. 16.
6. Simion-Alexandru Gavrilaș, *Alexandru Sturdza-Bârlădeanu (1800-1869): câteva date biografice*, în Marius Balan, Gabriel Leanca (coordonatori), *Cultură juridică, stat și relații internaționale în epoca modernă. Omagiu profesorului Corneliu-Gabriel Bădărău*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2016, p. 119-120.
7. Arhivele Naționale Iași, Colecția Documente, 518/15.

8. Idem, Manuscrise, nr. 106, f. 102.
9. Simion-Alexandru Gavrilaș, *op. cit.*, p. 120.
10. Costin Clit, *op. cit.*, p. 7.
11. Prof. dr. Dorinel Ichim, *Biserici de lemn din eparhia Hușilor*, Episcopia Hușilor, 2001, p. 454; Costin Clit, *Scurt istoric al satului Pogana din județul Vaslui*, în „Gheorghe Ghibănescu”, Revista Catedrei de Științe Socio-Umane, Liceul Teoretic „Cuza-Vodă” din Huși. Anul I, nr. 1, ianuarie-iunie 2009, p. 11-16.
12. Costin Clit, *Proprietari și ctitori bârlădeni: Ștefan și Safta Sturza*, p. 20.
13. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCDLXV/88bis.
14. Oltea Rășcanu Gramaticu, *Istoria Bârladului*, Ediția a IV-a revăzută și adăugită, Iași, Editura PIM, 2021, volumul II, p. 326-335.
15. Gheorghe Gherghe, *Biserica Vovidenia din Bârlad (O poveste foarte adevărată)*, Bârlad, Editura Sfera, 2020, p. 66-67.
16. Iacov Antonovici, Episcop Hușilor, *Documente bârlădene*, volumul V, *Diverse*, Bârlad, Editura Sfera, 2012, Ediție anastatică, p. 89.
17. Oltea Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 329.
18. Toader Nicoară, *Cutremure de pământ și mentalități colective la începutul epocii moderne*, în „Acta Musei Napocensis”, Cluj-Napoca, XXIV-XXV (1987- 1988), p. 304.
19. Preotul Ioan Antonovici, *Documente bârlădene*, volumul I, Bârlad, Editura Sfera, 2012, Ediție anastatică, p. 305.
20. Adrian Butnaru, *Cronica unei familii*, Iași, Editura PIM, 2016, p. 95-105.
21. Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DCCLXXXIX/113.
22. Oltea Rășcanu Gramaticu, *op. cit.*, p. 333; Cam puțini preoți cunoscuți la o biserică ce ar data de la începutul secolului al XV-lea.
23. Arhiva Episcopiei Hușilor, Fond Episcopia Hușilor, dosar 36/1856, f. 157, Pachetul 9.
24. Ibidem, dosar 83/1864, f. 37, Pachet 32
25. Ibidem, dosar 46/1867, f. 106-107; respectiv 161-163.
26. Ibidem, dosar 22/1855, f. 37-38; respectiv f. 46. Pachetul nr. 7.
27. Ibidem, f. 142.

DOCUMENTE

1. 1806 mai 25, Iași

Ștefan Sturza biv vel spat(ar) adiverez cu această scrisoare a me pe dum(nea)l(ui) cumnatul Iordache Zorzi biv vel cam(i) n(ar)ă cumpărând dum(nea)l(ui) o casă în târgu Bârladului de la Lupul sân șat(rar) Gligori, pe care și el au avut-o cumpărată la mezat de la epitropii casăi săvârșitului jâc(ni)ce(r) Hriste Strătilă, și neîngăduind pe dum(nea)l(ui) dumn(ea)ei maică-me spăt(ăreasa) Catrina, fiindu pe moșia dumis(ale), au luat-o de la dum(nea)l(ui) plătinu-i banii înainti(a) Isprăvnicii Tutovii, pi care luându-o eu de la dumn(ea)ei am dat-o iarăș dumisale cumnatului după rugămintea(a) ci mi-au făcut, însă cu schimbu.

Și intrând în în așzare ni-am învoit ca să-mi de doăzăci pogoani de vié ci are dum(nea)l(ui) la Nicorești la mal pi Sclipotești, care vii sânt îngrădite cu gardu bun, cu cramă durată și cu alte trebuincioasă și cu toată gătire(a) cuviincioasă, pi care vii să aibu a le lua la stăpânire după ci va lua dum(nea)l(ui) roada lor. Iară casăle de astăz(i) înaintea să s(e) socotiască drepte a dumis(ale) puind toată stăpânire(a)

ca pi drept lucru dumis(ale).

Deci spre întemiere și statornicie schimbului ci am făcut am dat această scrisoare dum(nealui), și asămini am luat.

(1)806 maiu 25.

Eși.

Ștefan Sturza spat(ar) <m.p.>.



Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, MCDLXV/88bis. Original, difolio.

2. 1812 martie 12

Doă pogoani și giurătați di viie lucrătoare cu locul lor și analogonu din locul stărpu, ci esti alătore, di la podgoriia Țăfeștii, ocol Țăfeștii, din țan(u)t(ul) Putnii, ci le avem clironomii di la părinții noștri, și răpăosat(u)l tatăl nostru li-au avut zăstri di pi maica noastră, socotindu-ne cu toată voia noastră pentru pomenire(a) sufletilor părinților noștri lă-am¹ dat danii bisăricii ci să faci în târgul Bârladului, din dosul Uliții Mari și din sus de Podul cel mari, în cari să cinstești și să prăznuești hramul Intrării în Biserică a Pre Sfintei di Dumnezău Născătoare.

Deci de acum înaintea și în veci să aibă a le stăpâni ca pe drept lăcrul² său în veci și neclătit, fără să aibă vreo supărari de răda³ și niamurile noastre, căci surorile noastre au eșat cu drepti părțile lor din casa părințască și nu au nici un amestec.

Și fiind că arătata bisărică să află lipsată di trebuincioasa cheltuială la zădire(a) éi, pentru aceasta au voi(e) epitropii numitei bisărici ca spre întimpinare(a) cuviincioaselor cheltueli sau vânzari de istov voind a faci, sau schimbu, sau orici chip altă vor găsi cu cali pentru întimpinare(a) cheltuelilor, precum mai sus să arată, să să urmeză fără de nici o înpedecari.

Și spre credința și întemeere daniei noastre am încredințat-o cu însuș iscăliturile noastre.

1812 marti(e) 12.

Ioan Iamandi stoln(ic) <m.p.>.

Grigori Iamandi <m.p.>.



<Însemnare pe fila 1, partea superioară>: 2/1483 bis. 5. III. 953; Țifești; iar în partea inferioară: C. Col. sf. 470/953.

<Pe verso-ul filei a doua>: 1812 mart(ie) 12; No. 13.

Biblioteca Academiei Române, Documente istorice, DCCLXXXIX, 113. Original, difolio.

¹ „le-am”.

² „lucrul”.

³ „ruda”.



ELENA MONU

MONUMENTE ISTORICE DIN BÂRLAD. CASA BULBUC

În primul pătrar al secolului al XIX-lea, în zona de nord-vest a târgului Bârlad au apărut numeroase edificii, proprietatea unor boieri, negustori etc., care se situau pe ulița (strada) Belvedere, astăzi Bulevardul Epureanu. Casele cu un cat erau înconjurată de grădini, vii și livezi, îndeosebi cele din partea stângă a străzii, unde se ridica Dealul Țuguieța. Documentele epocii menționează casele Miclescu, Suțu, Juvara, Tuduri, Oprișan (nucleul viitoarei Școli Profesionale de Fete Neculai Roșca-Codreanu). Mărginită pe ambele laturi de copaci, strada era cea mai frumoasă arteră a orașului, mai târziu locul preferat de plimbare al îndrăgostiților bârlădeni.

La finele secolului al XIX-lea, în această zonă mirifică, pe un teren vast, profesorul Eugeniu Bulbuc (2 iunie 1872, Cerțești - 6 mai 1949, Bârlad) și-a construit o casă impunătoare, ce cuprindea șase încăperi, cu cerdac străjuit de stâlpi din lemn. Respectând modelul edificiilor învecinate, casa era înconjurată de vie și grădină.

Tânărul profesor, absolvent al Seminarului teologic din Huși (1891) și, ulterior, al Conservatorului de Muzică și Arte din București (1895), s-a stabilit la Bârlad, unde a funcționat mai întâi ca profesor de muzică la Gimnaziul Real Manolachi Costachi Epureanu (1897-1898), apoi la Liceul Codreanu (1898-1932). Căsătorit cu Eufrosina Colescu, i-a avut pe Eugenia (Jenița) căsătorită Ghiga (1901-1979) și pe viitorul avocat Eugeniu Bulbuc.

Sprijinit de personalități culturale ale orașului, Eugeniu Bulbuc tatăl a înființat Societățile muzicale Armonia și Filarmonica, care au organizat concerte dirijate chiar de el în sala Teatrului Iasculovschi, pe locul căruia s-a ridicat, ante 1914, Teatrul Carol, distrus de incendiu în 1933; autoritățile locale au construit aici Baia comunală.

După Războiul pentru Unitatea Națională, Eugeniu Bulbuc a dirijat orchestra sa la șezătorile literare ale Academiei Bârlădene, ținute în sala mare a Bibliotecii „Stroe Belloescu” sau, când era un public numeros, în incinta Curții cu Juri, adică Tribunalul Județean Tutova, astăzi, Teatrul „Victor Ion Popa”.

În anii grei ai războiului (1916-1918), Casa Bulbuc a fost locul unde s-a refugiat, împreună cu soția, Alexandru Vlahuță, ales atunci președinte de onoare al Societății artistice Academia Bârlădeană. Tânăra Societate a organizat nenumărate șezători literare, frecventate de entuziaștii bârlădeni Victor Ion Popa, George Tutoveanu, Tudor Pamfile, medicul militar V. Voiculescu, George Palade, Mihail Lungeanu. Temporar, veneau de la Iași Nechifor Crainic, Barbu Delavrancea, Nicolae Iorga, Iosif Iser, George Enescu - care a cântat răniților din spitalele militare - precum și preotul militar Alexe Mateevici, venit de la Tecuci.

În Casa Bulbuc, în toamna anului 1917, din inițiativa lui A. Vlahuță, s-a elaborat „Calendarul Nostru” pe 1918, volum ce s-a distribuit gratuit în Basarabia, înainte de 27 martie 1918. De asemenea, Academia a tipărit revista „Florile dalbe” (ianuarie- decembrie 1919), unde au apărut creații literare

patriotice. De menționat faptul că Academia Bârlădeană, instituționalizată în 1990, a scos edițiile anastatice ale volumelor menționate mai sus.

Casa Bulbuc a rezistat vremurilor, deși unul din cei doi proprietari actuali a alterat vizibil cerdacul original.





GHEORGHE GHERGHE

BASARABIA

*„Țara Moldovei cu Nistrul să-i fie hotarul și Bugeacul
cu toate cetățile tot a Moldovei să fie.”*

(Din Tratatul de alianță semnat de PETRU cel MARE)

Dimitrie Cantemir, în DESCRIEREA MOLDOVEI, a prezentat Moldova ca pe o țară compusă din trei părți: „*cea de jos, cea de sus și BASARABIA*”. Cărturarul Domn a menționat împărțirea administrativă a Moldovei în 23 de ținuturi, apoi în 19 ținuturi, după ce „*Basarabia căzu sub stăpânirea turcească*”. După Dimitrie Cantemir, Moldova de Jos, numită de locuitori Țara de Jos, a cuprins 12 ținuturi: ținutul Iașilor, Târgul Frumos al Cârliștii, ținutul Romanului, ținutul Vasluiului, ținutul Tutovei, ținutul Tecuciului, ținutul Putnei, ținutul Covurlui, ținutul Fălciu, ținutul Lăpușnei, ținutul Orheiului, ținutul Soroca.

Acestea au fost ținuturile care au format ȚARA VALAHĂ care cuprindea și Basarabia până la țărmul mării. În această prezentare un singur ținut este în plus, al Putnei, teritoriul fostei Episcopii a Milcovului, intrat în componența Moldovei în timpul lui Ștefan cel Mare. După includerea ținutului Putnei, a teritoriului de la sud de râul Trotuș, s-a terminat procesul de întregire a Moldovei.

Tot după Dimitrie Cantemir, Moldova de Sus, numită de locuitori Țara de Sus, a cuprins șapte ținuturi: Hotinului, Dorohoiului, Hârlăului, Cernăuților, Sucevei, Neamțului și Bacăului.

Această organizare administrativă a păstrat modul de constituire a Țării Moldovei. Țara de Sus a avut ca punct de pornire Moldova lui Dragoș și Bogdan, adică ținuturile: Cernăuți, Suceava, Neamțului, Bacăului, însemnând teritoriul dintre munți, Siret, Trotuș. Ținuturile Hotin, Dorohoi, Hârlău au intrat în componența Moldovei în condiții necunoscute, probabil prin intermediul lituanienilor sau polonezilor. Despre existența unor cnezate sau voievodate anterior întemeierii Moldovei nu poate fi vorba, teritoriul se afla în stăpânirea tătarilor, aceștia n-ar fi permis existența unui stat paralel, cel mult al unor intermediari.

Țara de Jos s-a format din Țara Valahiei, moștenirea lui Roman al Mușatei. Basarabia a făcut parte din Țara Valahă. Înainte de cucerirea ei de turci, pe acest teritoriu au fost patru ținuturi: Tighina (Bender), Akerman (Cetatea Albă), Chilia și Ismail.

Ca înfățișare, cunoaștem această parte a Moldovei din prezentarea lui Dimitrie Cantemir: „*Pământul ei este pe de-a-întregul un câmp deschis, nu are munți, nici păduri și numai un singur râu, care curge toată vremea numit Ialpuh*.” Limitele ei sunt delimitate precis în est, vest, sud, adică de Nistru, Prut, Marea Neagră. În partea de nord, delimitarea a fost aproximativ mărginite de colinele care se pierd în câmpie.

Numele de Basarabia este vechi, are origine turanică. Termenul este format din aoristul verbului cuman *basar* (a domina, a stăpâni) + *aba* (tată).

Cumanii au trăit pe un teritoriu imens, de la Volga până la Dunăre, în Câmpia Panonică. Scrierile vechi au înregistrat două ramuri: cumanii albi și cumanii negri. Erau organizați în

triburi conduse de șefi, unul dintre ei avea o hegemonie peste toți sau numai peste câțiva apropiați teritorial. Au existat două mari centre ale puterii lor, unul în Crimeea, numit Dest'i Kipciak și altul în sudul teritoriului dintre Prut și Nistru. De la această putere cumană a derivat toponimul Basarabia. Acest mic spațiu a oferit condiții ideale pentru modul de viață turanic.

Cele două râuri, Prut și Nistru în est și vest, dar și Marea Neagră în sud, delimitau teritoriul și funcționau ca niște scuturi de apărare. Câmpiile întinse au oferit condiții de pășunat, apa Mării Negre a oferit saramura necesară pentru conservarea produselor animaliere. Aproape se găsea și sarea din Carpați, care putea fi adusă ușor și repede de un popor de călăreți. Un popor care își baza existența pe un mod de viață pastoral găsea aici condiții ideale: pășuni, sare, apă sărată și dulce, din mare, râuri, fântâni cu ciutură. Vara, cirezile erau mănate la pășunat pe văile râurilor și pe câmpiile din apropiere. Iarna, cirezile se întorceau la iernat în câmpia din preajma mării. În câmpie, vânturile suflă fără opreliști, spulberă zăpezile și animalele găsesc ușor ierburile uscate, principala lor hrană de iarnă. Aici, în câmpie, își aduceau aristocrații turanici cirezile de vite pentru iernat. Și cum aveau nevoie de argați, îi aduceau, după raidurile de jaf din sudul Dunării; în marea lor majoritate, aceștia erau valahi.

În timp s-a produs o simbioză româno-cumană, mulți cumani „topindu-se”, etnic și lingvistic, în românism.

Acest teritoriu a rămas în mentalul localnicilor ca Țara basarabilor, adică teritoriul unde trăia aristocrația cumană, șefii politici și religioși, adică stăpânii și stăpânirea, adică *basarabii*. Și bineînțeles pământul lor nu se putea numi decât Basarabia. Teritoriul și-a păstrat acest destin și în vremurile ce au urmat. Locul turanicilor a fost luat de tătari, după 1241, cu același mod de viață, cu aceeași ocupație, păgâni până la islamism, dar toleranți religios ca și predecesorii, încât viața a continuat firesc după impactul inițial.

Tătarii, popor de stepă, au ales teritoriul din preajma mării drept centru al puterii lor. Pentru o vreme, puterea supremă a avut-o Marele Han al Hoardei de Aur, în teritoriu Emirii, niște „hănișori” supuși care au organizat totul și și-au impus puterea prin intermediul oglanilor, șoldanilor și mârzacilor. Au luat în stăpânire un spațiu uriaș administrat pe ținuturi, în care fiecare hălăduia cu supușii, robii și vitele, mereu în căutare de pășune, apă și sare. La gurile Dunării, acești robi supuși au fost valahii. Trăiau la fel toți, supuși și stăpâni, numai libertatea și averea erau diferite. Hotarele pășunilor se schimbau după anotimp. Vara erau căutate văile răcoroase, iarna se coborau spre locurile mai calde din sud. Toți locuiau în câmp. Condiții deosebite pentru aristocrația lor erau oferite de vechea Basarabie a turanicilor. Aceștia nu dispăruseră, după ce o parte din ei intraseră într-o simbioză cu valahii (românii) acum făcând corp comun cu tătarii.

Hoarda de Aur a fost o monarhie feudală, teritoriul a fost donat feudă credincioșilor. Primul Han, Batu, nepot al lui Gingis Han, a împărțit teritoriul supus în două mari feude: una pentru fratele său Șiban Khan, care a primit teritoriul de

la Volga până la Nipru, cu centrul la Dest'i Kipciak, o a doua, de la Nipru la gurile Dunării oferită nepotului său Nogay (câine în limba turcă). Subordonații lor din teritoriu au fost *Baskaki* (originea termenului este aceeași cu Basa, Basarab, Basarabia).

Ținuturile locuite de români l-au avut stăpân pe Nogay până în 1299 (după numele lui, tătarii din teritoriu se numeau *nogai*) timp de 42 de ani.

Centrul puterii lui a fost la gurile Dunării, în Basarabia. De aici putea supraveghea spații întinse spre est, vest sau sud. Influența lui politică a fost atât de puternică în sud-est încât se temea și împăratul din Constantinopol, Mihail al VIII-lea Paleologul (1259-1282).

Nogay a fost înlăturat de Marele Han Tokhta, dar fiul său Tunguz, a rămas stăpân peste teritoriile locuite de români și și-a fixat reședința la Cetatea Albă, Basarabia rămânând același centru de putere.

După înlăturarea fiilor lui Nagoi, Marele Han Tokhta l-a numit ca stăpân al regiunii dintre Don și Nistru pe fratele său Serai-buga, care a pus guvernator la Cetatea Albă pe unul din fii săi.

Mulți istorici au crezut că Basarab Voievod, Domnul Țării Românești, țară ce a cuprins la începuturile ei numai regiunile de deal, și-a întins stăpânirea, după lupta de la Posada, asupra ținuturilor de la răsărit, în câmpiile Ialomiței și Brăilei, apoi peste Prut luând în stăpânire o fâșie de la gurile Dunării și litoralul pontic, teritoriu care de atunci s-a numit Basarabia.

Această stăpânire era o imposibilitate. Tătarii erau încă foarte puternici, stăpâneau și nordul Dobrogei și acolo îi găsim așezați în subordinea emirilor care vor lupta în 1362 cu lituanienii. Țara Românească era prea slabă pentru a putea lupta în aceste locuri cu genevezii, venețienii, maghiarii care aveau interese comune în acea zonă. Țara Românească nu avea cum să apere o fâșie îngustă de câțiva kilometri la nord de gurile Dunării și Marea Neagră.

Ieșirea la Marea Neagră pe valea râului Prut și Nistru devenise și un obiectiv al Poloniei și Lituaniei. Tătarii erau în Dobrogea, aveau stăpânire la Orhei, erau peste Nistru, erau stăpâni pe Moldova, cum să fie stăpân Basarab din Țara Românească pe aici?

Olgered, Marele Duce al Lituaniei, a repurtat o mare victorie la Apele Albastre, în 1362/ 1363 asupra unei armate tătare conduse de trei Emiri: Cudlubeg din Crimeea, Cociubei, din zona Odesei și Dimitrie „*princeps tartarorum*” de la Cetatea Albă. După această biruință, Lituania a ajuns la Marea Neagră și a dat feuda Podolia fraților Koriatovici (Iurie, Constantin, Teodor). Aceștia trebuia să curețe zona de tătari, să ajungă la gurile Dunării și să încerce să-și lărgască stăpânirea până pe crestele Carpaților. Aceste obiective au fost aduse treptat, se pare că au durat aproximativ 10 ani. Lațcu Voievod, Domnul Moldovei, pentru a-și proteja mica stăpânire a mizat pe Roma, îmbrățișând catolicismul și organizând un Episcopat la Siret.

Dimitrie și-a mai menținut stăpânirea la gurile Dunării, în Basarabia și Dobrogea. În 1368, era stăpân și a încercat o colaborare cu regele Ungariei pentru salvarea emiratului. În 1368 s-a încheiat un tratat comercial în favoarea negustorilor de la Brașov, care obțineau acces liber la Chilia. Regele Ungariei încă mai spera ca după reactivarea Episcopatului Milcoviei să-și lărgască stăpânirea și influența spre Dunăre, la orașele portuare de la Marea Neagră pentru dezvoltarea comerțului. Tratatul din 1368 demonstrează că Țara Românească nu ajunsese cu granițele la Brăila (o dovadă că în anii anteriori nu au stăpânit în sudul și nordul Dunării). Chilia era un oraș într-o insulă a Deltei. Cu timpul s-a instaurat și o garnizoană

maghiară acolo. Această cetate a fost distrusă mai târziu, de Ștefan cel Mare, care a ctitorit Chilia Nouă pe malul stâng al fluviului.

Nu știm în ce condiții a dispărut Dimitrie, dar după 1370, la Cetatea Albă stăpâna neamul Koriatovici. În fruntea familiei s-a aflat Iurie, fratele cel mai mare și cel care a continuat lupta lituanienilor pentru alungarea tătarilor. Sub conducerea lui, teritoriul de la Siret până la Nistru a fost eliberat și a devenit parte componentă a stăpânirii familiei. Cea mai importantă localitate, prin poziție strategică și activitate economică, a fost Cetatea Albă. Acest oraș, în timpul Koriatovicilor, a fost și centru politic și religios.

Un document ce s-a dovedit fals, o făcătură patriotică a lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu, ce s-a dorit a fi fost emis la Bârlad în 3 iunie 1374, menționează pe un Iacșa, locțiitor de Cetatea Albă. Chiar dacă documentul era fals, acest element nu exclude posibilitatea existenței unui reprezentant al Koriatovicilor la Cetatea Albă, oraș cunoscut ca fiind „Cheia Lituaniei”.

Acolo, la Cetatea Albă, își desfășura activitatea un ierarh religios, un Episcop Iosif, devenit ulterior primul Mitropolit al Moldovei. După dispariția lui Iurie, capul familiei Koriatovici a rămas Constantin, menționat în 1386 de o solie geneveză. După Ștefan Sorin Gorovei, „Constantin de la 1386 trebuie să fi fost stăpânitorul acestei suprafețe, în care se includea și Cetatea Albă, unde genevezii aveau mari interese. Menționarea lui Petru I alături de Constantin arată că ei se aflau într-un fel de alianță sau uniune”. S-a făcut această observație ca argument în explicarea extinderii Moldovei la Marea Neagră. Tot în anul 1386, Roman al Mușatei apare ca moștenitor al lui Petru I. Mulți istorici s-au întrebat de ce au fost excluși de la tronul Moldovei fiii lui Petru I? De ce a urmat în Scaun Roman al Mușatei?

Deoarece informațiile pentru perioada de început a Țării Moldovei au devenit mai numeroase, suntem obligați la noi interpretări. Câteva din documentele emise de Roman I sunt lămuritoare.

Într-un document din 30 martie 1392, Roman Voievod apare ca „*marele și singur stăpânitor, cu mila lui Dumnezeu, Io Roman Voievod, care stăpânește Țara Moldovei, din munte până la mare.*”

În documentul din 18 noiembrie 1393, se prezintă asemănător: „*marele și singur stăpânitor Domn, Io, Roman Voievod al Țării Moldovei, din munte până la malul mării.*”

În actul de închinare, din 1 ianuarie 1393, față de Regele Poloniei Vladislav Jagello, Roman se autointitulează: „*МЫ РОМАНЪ МОЛДАВСКИЙ ДЪДЙЧЪ ОУСЪЙ ЗЕМЛЪ ВОЛОШБСКОЙ*”. Șerban Papacostea a tălmăcit această titulatură prin: „Voievodul moldovean și moștenitor al întregii țări valahe”. Traducerea este asemănătoare cu cea făcută de Ilie Minea: „voievodul moldovean și moștenitor a toată Țara Românească”.

Valahii sunt români, diferența este făcută de ceea ce desemnează un popor; străinii au menționat numele de valahi, românii au știut întotdeauna că sunt ROMÂNI.

După Edictul de la Caracalla toți locuitorii Imperiului roman au obținut calitatea de cetățeni și și-au zis *romani*. Strămoșii noștri și-au zis și ei romani, dar în evoluția limbii vocala *a* între două consoane a devenit *â*.

Din titulatura lui Roman I constatăm că el a fost Domn peste două țări: Moldova și Țara Valahiei (o țară românească, alta decât cea dintre Carpații Meridionali și Dunăre). Moldova în acel timp era Moldova lui Bogdan, a lui Lațcu, a lui Petru I și devenea și Moldova lui Roman al Mușatei. Unde era însă Țara

Valahiei? Știm că Moldova avea ca hotare râurile Siret și Trotuș. Mai știm din documentele din 30 martie 1392, 18 noiembrie 1393, că Roman ajunsese cu stăpânirea la malul mării. Țara Valahă pe care o cunoștea Roman al Mușatei avea hotarele delimitate de râul Siret și Nistru, dar și de Marea Neagră. Dar cum a ajuns Roman moștenitor al acestei țări? În 1386 la Cetatea Albă era stăpân Constantin, care nu putea fi decât Constantin Koriatovici. Acest neam, după 1370, a încercat să intre și în stăpânirea Moldovei dintre munți și Siret. Au fost lupte mai mulți ani, Petru reușind o victorie mare în 1377. În cele din urmă conflictul dintre moldoveni și lituanieni s-a încheiat printr-o căsătorie dinastică. Roman al Mușatei s-a căsătorit cu Anastasia, sora fraților Koriatovici și fiica lui Constantin, stăpânul Cetății Albe. Prin această căsătorie, Roman a devenit stăpân peste teritoriul ce se întindea până la Nistru și Marea Neagră, teritoriu care era locuit de români din momentul când ȚARA s-a numit VALAHĂ. Când s-a stabilit căsătoria lui Roman al Mușatei cu Anastasia Koriatovici s-au pus condiții: teritoriul să rămână în moștenirea fiilor Anastasiei cu Roman, ceea ce presupunea că această condiție privea și vechea Moldovă. Astfel, urmașii lui Petru I au fost excluși de la moștenirea Scaunului domnesc.

Cele două părți s-au mai înțeles și asupra organizării religioase. Înainte de căsătorie, la Cetatea Albă păstora Episcopul Iosif, care după căsătoria celor doi, urma să urce o nouă treaptă ierarhică prin ungerea ca Mitropolit al Moldovei. Iosif aparținea neamului Koriatovicilor, aceasta reieșind ca certitudine din menționarea mai târzie ca neam a familiei domnitoare din Moldova.

Domnii de Petru I până la Alexandru cel Bun au preferat să rămână în conflict cu Patriarhia de la Constantinopol, refuzând să renunțe la Iosif.

Petru I a fost primul Domn al Moldovei care a stăpânit țărmul mării. Această extindere teritorială a fost opera fratelui său Roman al Mușatei devenit Roman I Domn al Moldovei pentru trei ani (1391-1394). Tot teritoriul de sud-est al Moldovei și-a păstrat numele de Basarabia, chiar dacă țărmul mării s-a mai numit și Parathalasia.

Orașele comerciale, Cetatea Albă și Chilia, au rămas în stăpânirea Moldovei până în 1484, în timpul lui Ștefan cel Mare. Interes pentru aceste orașe au avut multe țări. Pentru perioada 1386-1484, stăpână a fost Moldova. În 1538 Soliman Magnificul și tătarii din Crimeea au invadat Moldova. A fost un an de mare cumpănă pentru tot neamul românesc. Petru Rareș și-a pierdut Scaunul, Țara Moldovei având o perioadă deosebit de grea, sudul, teritoriul dintre Prut și Nistru, devenind stăpânire turcească pentru mulți ani. Sublima Poartă a adus în această palmă de pământ pe alți vasali, tătarii, pentru a supraveghea, prin ei, lumea creștină. Acest teritoriu a fost un colț de pământ, un colț de țară, termenul turanic fiind BUGEAC.

După bătălia pierdută în 1362/1363 la Apele Albastre, majoritatea tătarilor s-au repliat spre Crimeea. În sudul Basarabiei și în nordul Dobrogei, un grup de tătari în subordinea lui Dimitrie a continuat să stăpânească locul până prin anii 1370-1375. În 22 iunie 1368, regele Ungariei, Ludovic de Anjou, a acordat negustorilor din țara „*dominus Demetrius, princeps tartarorum*” scutire de vamă în regatul maghiar, urmând ca negustorii sași din Brașov să beneficieze la rândul lor de aceleași privilegii.

În 1361, exista o țară în care Principele creștin Dimitrie,

unul din cei învinși la Apele Albastre, acționa ca un suveran.

Cât a fost de întinsă această țară a lui Dimitrie?

Părerile au fost împărțite, s-a propus sudul Moldovei, Basarabia, Dobrogea de Sud, pe ambele maluri ale Dunării. Acest Dimitrie era Principe, Emir, la gurile Dunării de mai mult timp, înainte de 1362. Stăpânirea lui face imposibilă o presupusă stăpânire a Țării Românești în zonă. A existat și o colaborare a Emirului cu regele ungar, de la care se aștepta ajutor împotriva lituanienilor. Ungaria a fost interesată, avea nevoie de un port comercial la Dunăre și Marea Neagră, Chilia fiind orașul spre care au tins vreme îndelungată.

Nicolae Iorga a fost convins că Dimitrie și-a avut reședința la Cetatea Albă.

Centrul puterii tătarilor lui Dimitrie este prezentat de Victor Spinei: „Cât privește zona în care ar fi putut rezida Dimitrie, cea mai probabilă este cea a Bugeacului – excepțional pentru pășunat, aproape de Dunăre, de Nistru, de Cetatea Albă... ce îi permitea o supraveghere eficientă a stăpânilor sale. De altfel, toți cei care au dorit să domine politic și militar spațiul Moldovei s-au concentrat în Bugeac”.

Cetatea Albă a fost principalul punct comercial din vechime. Toate marile puteri au avut ca obiectiv să-și instaureze stăpânirea aici. După stăpânirea tătară, Cetatea Albă a fost „cheia Lituaniei”. A urmat o sută de ani de stăpânire românească, până în 1484, când turcii, conștienți de importanța cetății, orașului, punctului comercial și strategic, s-au instalat pentru mult timp peste orașul de la limanul Nistrului.

Poftele nu s-au oprit aici, au venit muscalii, moșteniți în prezent de ucraineni.

„Vai de biet român, sireacul!”

S
E
M
N
A
L





MARCEL PROCA

GRĂDINA PUBLICĂ BÂRLĂDEANĂ. ISTORIE ȘI LEGENDĂ

Odată cu Unirea Principatelor și constituirea României Mari, a început un proces alert de modernizare a țării și, implicit, a orașelor. Adoptarea de modele occidentale se regăsește, după cum putem constata, și în acest târg de provincie care era Bârladul secolului al XIX-lea. Arta grădinăritului se dorește a se ridica la standardul-etalon ale vremii reprezentat de cel francez, care își va impune și aici trăsăturile aparținând clasicismului. Cele două noi parcuri vor completa în mod fericit amenajările vegetale ale orașului, ele concurând mai vechea grădină publică, drept spațiu de distracție și promenadă prin amplasamentul lor central. Dar prăpastia uriașă dintre intenție, rezultat al unor vizite de câteva luni pe an în Elveția, Franța sau aiurea, și realitatea moldavă continuă să ne arate că civilizația urbană românească se afla într-o zonă gri, de tranziție dintre Orient și Occident.

Cea mai veche zonă verde din orașul Bârlad este Grădina Publică. Potrivit legendei, ar fi fost întemeiată la 1834. Pentru farmecul și frumusețea povestirii o redăm în continuare:

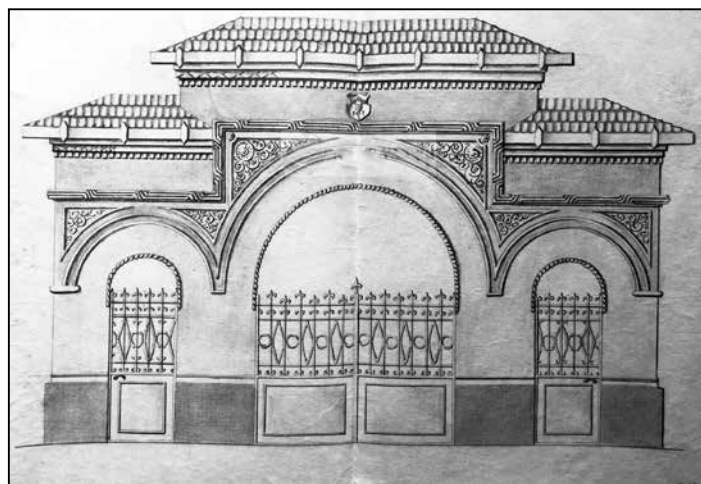
„La 1834 (cel mai probabil a fost înființată în 1848), viind de la Constantinopol domnul Moldovei, Mihail Grigoriu Sturdza voevod, la masa domnească au azistat boierii cu soțiile lor, între care era și eruditul boer Iordache Iamandi cu soția sa Marghioala, această femeie de o frumusețe rară și foarte spirituală, au plăcut atâta lui vodă, încât au dat ordin Ispravnicului de atunci ca să facă apel la toți proprietarii din Tutova ca să trimeată cu cară de beilic pui de copaci din esenția cea mai frumoasă, care, sub direcțiunea grădinarului Schteiner de la Epurenii, au fost sădită grădina pe 10 fălci de loc, în partea de nord a orașului Bârladu, căci în această parte domiciliu partea boierească. Astfel că din cauza acestei frumoasă cucoană avem noi una din cele mai frumoase grădini din țară.”

Parcul a fost sistematizat la 1875 de primarul Andrei V. Ionescu, fapt relatat de el însuși într-un memoriu datat 7 iunie 1907: *„Atuncea am înmulțit fanărele și iluminările cu gaz petroleu, ridicându-le până la aproape 500; atuncea s-au început construcțiunea podurilor de lemn după un sistem american; înmulțirea stradelor cu pavaje noi și altele care-mi scapă din memorie. La 1875 s-au început și înfrumusețarea Grădinii Publice, construind bănci de fier, fanăre de iluminat care nu erau; aranjând drumurile într-un mod sistematic; căci am tăiat multă pădure din ea; numai ca să o aranjeze cât s-au putut mai bine; atuncea am construit Pavilionul cel mare ca în caz de ploaie vizitatorii grădinei să aibă unde a se adăposti; atuncea am construit sere pentru păstrarea florilor tropicale, prevăzându-le cu cuptoare care le încălzeau; atuncea am adus apă construind un bazin, unde azi este așezat bustul lui G. Pallade; ceva ce te revoltă că în loc de apă ce are nevoie grădina, să se puie un monument; nimic mai greșit decât aceasta, căci în oraș sunt destule piețe publice unde ar fi stat mai bine și unde era mult mai admirat de numerosul public ce furnică pe acolo.”*

Grădinile, în special, erau locurile în care bârlădenii

petreceau de Sfântul Gheorghe, Florii, Paști, Sfinții Constantin și Elena, Sfânta Maria ori Sfântul Dumitru. Timpul liber putea fi petrecut, de asemenea, prin plimbări în diferite parcuri ale orașului. În Grădina Publică, Duminica și de sărbători, concerta fanfara militară și, conex, se organizau diferite serate, spectacole, teatru, cinematograful și alte manifestări distractive.

Dintre toate parcurile orașului, rezonanțele cele mai adânci în mentalul colectiv le avea Grădina Publică. În centrul acesteia, atestând persistența modelului oriental, potrivit unei relatări din 1857, se afla *„un havuz înconjurat de bănci și grilaje de lemn”*. Aici în zilele de sărbătoare sau la sfârșit de săptămână, pe lângă *„dulcele vers”* al păsărilor, puteau fi audiate reprezentații ale tarafurilor formate din lăutari, nelipsiții lăutari țigani, care *„cântau la ureche, de inimă albastră”*, mulțumindu-se cu bacșipurile ce li se dădeau, sau ale fanfarei militare.



Schita portalului

Din această perspectivă, Grădina Publică moștenește modul de conduită socială specific spațiilor naturale de agrement. Oamenii de rând nu au reușit să facă o distincție netă între locurile naturale de agrement și cele amenajate : și în pădure, și în Grădina Publică, se comportă la fel, într-un mod direct, simplu și gregar, debarasat de convențiile sociale care, în mod obișnuit, guvernează comportamentul în spațiile publice moderne. Grădina Publică era o creație nouă pe care fiecare a apreciat-o după educația și sistemul său de valori.

Dovada o reprezintă unele instrucțiuni, cu iz balcanic, impuse în secolul al XIX-lea în Grădina Cișmigiului: *„Preumblarea prin grădină este slobodă tuturor... de la răsăritul soarelui pâna la 10 ceasuri seara, și în timpul nopții cu lună pâna la 12 ceasuri”*; dobitoace, precum și alte sunt poprite cu totul de a intra în grădină”.

Pe lângă pavilionul menționat anterior, un proces-verbal din 7 august 1897 menționează recepția altor două pavilioane (a căror necesitate era susținută de arhitectul orașului încă

din mai 1894): unul de ploaie și unul pentru fântâna din mijlocul aleii principale. Dar cel mai solicitat și mai important pentru rolul său social a fost Pavilionul de muzică. Potrivit cerințelor vremii: „capela de muzică trebuia să cânte de la un punct mai înălțat și de la un loc mai ferit de razele soarelui”, comisia ținând seama în alegerea locului de faptul că „este atât pentru vederea cât și audiul publicului”.

Cu sau fără Pavilion de muzică, locul tarafurilor de țigani, din prima jumătate a secolului al XIX-lea l-a ocupat mai puțin pitoreasca, dar mult mai riguroasa fanfară militară. Aceasta avea un program bine stabilit, pentru beneficiul publicului bărlădean, concertând de trei ori pe săptămână: marți, joi și duminică, de la orele 15 la 18, iar în zilele caniculare de la 18 la 21. La începutul secolului al XX-lea, responsabil de organizarea unor asemenea manifestări muzicale era căpitanul Pănculescu, șeful muzicii militare.

Pe lângă aceste amenajări permanente, comandamentele sociale impuneau și amenajări temporare, cum este cazul unei estrade pentru o tombolă de binefacere organizată de *Comitetul Doamnelor* din localitate în data de 26 august 1893.

Dar parcul public bărlădean nu reprezenta doar spațiul unor petreceri populare, cu muzică și dansuri, ci și al unor manifestări publice: exerciții și parade militare, diverse solemnități, serate muzicale, banchete, adunări populare etc. Astfel de locuri aveau, deci, funcții multiple, inclusiv cea de coagulare civică. În 1912, „Liga Culturală” a făcut un marș de la „Casa Națională” la Grădina Publică, cu prilejul comemorării Basarabiei: „Cortegiul însoțit de societatea muzicală *Armonia*, care a intonat cântece de vitejie, ajunge la Grădina Publică, unde, pe o estradă împodobită cu flori și steaguri au loc un serviciu religios, cuvântarea lui Stroe S. Belloescu, corul lui Eugen Bulbuc, orchestra și corul lui V. Buică etc.”

Inimă a comunității locale și a celei culturale, Grădina Publică este deseori surprinsă ca un tărâm mirific în amintirile foștilor elevi, viitori oameni de cultură. Evocările lui Paul Bujor, profesor la Universitatea din Iași, coleg cu Vlahuță la Liceul Codreanu, sunt deosebit de interesante. Prin anii 1875-1877, elevii liceului bărlădean, grupați în jurul lui Vlahuță, nu cunoșteau altă distracție decât cititul cărților în afară de manualele școlare și plimbările pe aleile din Grădina Publică. În acest spațiu plin de inspirație s-a refugiat Vlahuță o zi întregă, când era pe punctul de a isprăvi liceul, pentru a scrie poemul „*Dormi în pace*”, corectându-l și perfecționându-l.



Inaugurarea bustului poetului A. Vlahuță

„Desigur e grădina cea mai frumoasă din Moldova”, scria Paul Bujor. Vlahuță și Bujor, chinuiți de nostalgie, s-au întâlnit la Bârlad în vara anului 1905, au mers în Grădina Publică, plimbându-se pe toate aleile, în căutarea fantomei tinereții.

Garabet Ibrăileanu, elevul Liceului Codreanu, între 1887-1890, șeful spiritual al societății literare „Orientul”, se lăsa furat în amintirile din copilărie și adolescență, de nostalgia grădinii bărlădene, pe care o considera mai frumoasă decât grădina din Roman din anii gimnaziului. „O altă fericire, scrie Ibrăileanu, era Grădina Publică mare și misterioasă ca o pădure, în care am auzit într-o seară cu lună, după o zi cu ploaie, un flaut dintre copaci, iar în iunie când preparam examenele ne duceam să învățăm în pădure la patru dimineața”.

Alt moment literar al grădinii bărlădene îl putem surprinde în 1904, când Emil Gârleanu, George Tutoveanu și Dimitrie Nanu au luat hotărârea de a întemeia revista „Făt-Frumos”, „după nesfârșite preumblări și discuții, pe sub bolțile prinse de fior ale grădinii publice, într-o primăvară timpurie, scăldată în vioarele și senin”, cum își aduce aminte Tutoveanu într-un interviu publicat în 1928, în revista „Scrisul nostru”. Corneliu Moldoveanu, alt scriitor bărlădean, își amintește cum plecau la Grădina Publică, Tutoveanu, Nanu, Mândru și el, străbătând strada Principală, după ce porniseră de la tipografia Catafany de pe Ștefan cel Mare, unde coborau la ziarul „Paloda”.

În 1912, grădina a fost martora unui eveniment de excepție: primul zbor aviatic deasupra orașului și prima aterizare, ce a impresionat-o pe eleva de atunci, Smaranda Brăescu, determinându-i destinul exemplar. Fostul elev al Liceului „Gh. Roșca Codreanu”, aviatorul Gheorghe Negrescu, a realizat primul zbor București-Bârlad și un zbor demonstrativ, prilej de încântare pentru întreaga populație a orașului adunată pe câmpul alăturat. Generalul Eremia Grigorescu, aflat la comanda Armatei a I-a cu Cartierul general la Bârlad, făcea plimbări seara, aici, însoțit de scriitorul Radu Cozmin sau de alții. Loc de desfătare și refugiu temporar a fost și pentru marele muzician George Enescu, care-și va exprima ulterior nostalgia față de acest oraș și, mai ales, față de liniștea resimțită în grădina așa de frumoasă în zilele înnegrite ale pribegiei din primul război mondial. Tot în aceeași perioadă a refugului moldav, după ședințele de joia ale Academiei Bârlădene, din casa profesorului Eugen Bulbuc, poetul George Tutoveanu se grăbea să plece pentru continuarea discuțiilor în Grădina Publică, la „ședințele de sub felinar”.

Lipsurile, inerente, determinate de participarea României la Primul Război Mondial și aflul mare de refugiați (populația orașului a crescut veriginos de la 25.000 de locuitori, la aproximativ 60.000) au avut consecințe negative și asupra acestei oaze de liniște și pace. Romulus Dianu își aminte cu întristare că „lipsa de combustibil făcuse din garduri și copacii grădinii publice un jaf licit”. Indiferent de greutățile resimțite, „ședințele de sub felinar” au continuat să se țină, reunind mai tinere sau mai mature tinere condeie în jurul personalității lui Vlahuță: George Tutoveanu, Tudor Pamfile, I. M. Rașcu, G. M. Vlădescu, Vasile Voiculescu.

Depășind simpla calitate de spațiu vegetal și de promenadă, a devenit ferment spiritual în anii de intensă activitate culturală bărlădeană de la începutul secolului al XIX-lea, regăsit permanent în evocările epocii. Astfel, în 1932, Victor Ion Popa nota patetic: „Bârladul dragostelor noastre. Raiul și iadul. Era Grădina Publică unde ne hârjoneam cu gloria și visurile noastre”. Ion Hobana mărturisea, de asemenea, că a

învățat pe băncile Grădinii Publice, iar Constantin Chiriță s-a confesat cu emoție: „Bârladul îmi e și-mi va rămâne orașul primelor lecturi, primelor prietenii, orașul primelor poezii și fantezii scrise, orașul primelor plimbări trecute și sufocante pe bulevardul Epureanu, cu dialogurile șoptite din Grădina Publică, orașul unor fântâni și locuri misterioase, încărcate de legende și istorie.

În toată această perioadă, din punct de vedere edilitar, grădina nu a beneficiat de modificări sesizabile. Abia în anii „democrației populare” constatăm importante evoluții structurale și toponimice, primind, potrivit comandamentelor vremii, denumirea de Parc de cultură. Bustul lui George D. Palade, amintind de o istorie ce trebuia uitată, a fost dat la topit. Locul acestuia a fost luat de statuia lui George Enescu. Inițiativa a aparținut muzicienilor locali, în amintirea concertelor marelui muzician la Bârlad (22 noiembrie 1917, 17 octombrie 1918, 20 aprilie 1923, 23 martie 1927, 20 aprilie 1929, 22 octombrie 1936). Realizată în 1958 de sculptorul Ion Vlad, a fost inaugurată într-un cadru festiv pe 21 iunie 1959, cu participarea orchestrei simfonice a Filarmoniceii din Iași.

Cea mai importantă extindere a fost reprezentată de înființarea unei Grădini Zoologice, la 23 august 1960, subordonată inițial Secției de Științe Naturale Muzeului „Vasile Pârvan”. Aleile au fost betonate, înlocuind pietrișul, iar aleea George Enescu a fost lărgită și prelungită, în 1968, până pe platoul dealului alăturat, suprafața ajungând la 31 de hectare. În momentul de față, unul din cele mai vechi parcuri moldave reprezintă încă destinația predilectă a promenadei berladnice, fiind o punte peste timp când Bârladul putea fi comparat din punct de vedere cultural de George Călinescu cu Weimar-ul Moldovei.

Prin Grădina Publică s-au plimbat mari personalități: T. Pamfile, V. Voiculescu, Al. Vlahuță, Eremia Grigorescu, Al. Averescu, G. Enescu, G. Ibrăileanu, G. Tutoveanu, E. Gârleanu, V. I. Popa, Constantin Chiriță, Ion Hobana.

Putem conchide astfel că principalul spațiu verde al orașului nu a fost și nu este legat doar de ce înseamnă loisir, ci mai ales de viața politică, socială și culturală cotidiană tumultuoasă a urbei.

Bibliografie selectivă:



Monumentul lui George D. Palade



Aleea Vlahuță

Antonovici, Iacov, *Documente bârlădene*, vol. V, *Diverse*, Huși, 1926.

Arnăutu, Nicoleta, Muzeul „Vasile Pârvan” (istoric), în „Acta Moldaviae Meridionalis”, II, tom XV-XX, 1993-1998, p. 255.

Butnaru, Alina, *Ioan Selbinschi. Repere biografice și contribuții la dezvoltarea orașului*, în „Acta musei tutovens. Memorialistică”, tom VI, 2021, pp. 61-71.

Idem, *George Enescu, o reprezentare sculpturală aparținând lui Ion Vlad*, în „Baaadul literar”, anul IX, nr. 3 (34), august 2015.

***, *Cum a fost salvată Grădina Publică din Bârlad, de la transformarea în cartier de blocuri*, <https://www.newsvaslui.ro/cum-a-fost-salvata-gradina-publica-din-barlada-de-la-transformarea-in-cartier-de-blocuri/>

***, *Grădina Publică se pregătește să își redeschidă porțile*, <https://www.newsvaslui.ro/gradina-publica-din-barlada-se-pregateste-sa-isi-redeschida-portile/>

Ghidul Bârladului, Editura Opera Magna, Iași, 2007, p.151.

Grădina Publică din Bârlad. 165 de ani de existență (1843-2008), Studiu introductiv, identificare și transcriere documente, fotografii Ștefan Andronache, Editura Opera Magna, Iași, 2008.

Monografia municipiului Bârlad (în mss.), 1968, p. 246.

T. Negruzzi, *Planul orașului Bârlad. 1900-1906*, Fondul Muzeului „Vasile Pârvan”, Bârlad.

Proca, Marcel, *Bârladul de odinioară și astăzi. Soft educațional* (omologat ca mijloc didactic auxiliar de M.E.C.T.), Bârlad, 2002.

Idem, *Orașul Bârlad. Evoluție urbanistică în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX*, Editura Sfera, Bârlad, 2009.

Idem, *Viața cotidiană în Bârladul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea*, Editura Sfera, Bârlad, 2011.

Idem, *Bârladul în Marele Război*, Editura Sfera, Bârlad, 2018.

Idem, *Școala Gimnazială „Iorgu Radu” – Bârlad. 100 de ani (1921-2021)*, Editura Sfera, 2021, p. 91.

Săidăcaru, Al., *Cu privire la Organizarea Grădinii zoologice din municipiul Bârlad și unele date privind hrănirea animalelor sălbatice în captivitate*, în „Școala bârlădeană”, Bârlad, 1969.

Selbinschi, Ioan, *Statuia lui George Enescu la Bârlad*, în *Bârladul odinioară și astăzi. Miscelaneu*, vol. III, 1984.

Ursu, G.G., *Grădina publică a Bârladului și scriitorii*, în *Bârladul odinioară și astăzi. Miscelaneu*, vol. I, Bârlad, 1980.



CĂTĂLIN-ANDREI TEODORU

IOAN CARTU

Ioan Cartu s-a născut din părinți români, la 7 decembrie 1820, în comuna Băsești, ținutul Fălciu și a decedat la 11 martie 1875 în București, fiind înmormântat în cimitirul Șerban Vodă din București¹.

Ioan Cartu a fost compozitor, psalt, cantor, chitarist, dirijor și profesor de muzică. Studiile muzicale le-a început la Gimnaziul Vasilian din Iași (1830-1835), cu D. Paulicec (teorie-solfegiu, canto), continuându-le la Academia Mihăileană din Iași (1835-1836), cu Paulo Cervatti (teorie-solfegiu, canto) și la Conservatorul Filarmonic-Dramatic din Iași (1836-1838) cu profesorul Ioan Wachmann. Și-a perfecționat studiile muzicale la Paris (1848-1851).²

În scurta sa viață, de doar 55 de ani, Ioan Cartu a avut o activitate intensă în domeniul muzical, din care amintim: cântăreț în Corul de muzică vocală europeană la Gimnaziul Vasilian din Iași (1831-1835), profesor la Școala din Doljești (1840-), la Școala primară din Bârlad (1851-1852), la Școala Normală de Fete din Iași (1852-1854), profesor de cântări armonico-religioase la Mănăstirea Neamț (1859-1863), Mănăstirile Agapia și Văratec (1860-1863), profesor de teorie-solfegiu (1864-1873) și ansamblu coral (1865-1873) la Conservatorul de Muzică și Artă Dramatică din București, profesor de muzică la Azilul Elena Doamna din București (1864-1873); fondator și dirijor la Societatea Corală Română din București (1866-1868); profesor de muzică la Școala Normală din București (1867-1870) și la Școala Macedo-Română din București (1868-1870).

La 1859, în Principatele Unite începe frământarea împotriva limbilor străine și lupta de a introduce în etalările bisericești limba strămoșească. În urma acestei lupte, faimosul cor rusesc de la Neamț, în frunte cu duhovnicul Andronic, se retrage la mănăstirea Noul Neamț din Basarabia.

Sub Cuza Vodă se reînființează acest cor la Mănăstirea Neamț, care cânta însă în limba moldovenească (sic!), corul fiind condus de Ioan Cartu. Bătrânul etnograf arată cu acest prilej ce impresie au avut asupra poporului cântările acestui cor, care aduceau laudă Domnului în limba strămoșească.³ În 1860 s-au înființat coruri vocale și la mănăstirile Agapia și Văratec, cu aprobarea ministerului de instrucție, după cererea maicilor din aceste mănăstiri, profesor fiind numit tot Ioan Cartu.

Mitropolitul Sofronie Miclescu, care nu permitea să se introducă în biserică asemenea coruri, după mai multe neînțelegeri cu autoritatea ministerială, dădu o carte de blestem pe care o trimise la 6 Aprilie 1860 la stareții mănăstirilor în care se înființaseră aceste coruri. Blestemul Mitropolitului Sofronie Miclescu a avut ca efect faptul că elevii și elevele din coruri n-au mai vrut să urmeze lecțiile, ceea ce determină pe profesorul Ioan Cartu să se tânguiască ministrului de culte Mihail Kogălniceanu, care orându-i o anchetă. Pe baza raportului întocmit de Arhiereul Vladimir Suhopan și comunicat Ministerului, lucrurile s-au liniștit, căci s-a dovedit că toate dotările corurilor de pe la mănăstiri erau cântări pravoslavnice.⁴

În aceste condiții, în 1863, profesorul Ioan Cartu părăsește Neamțul, dar în locul său a rămas Glicherie Bușilă care a urmat

principiile și metoda folosite de Ioan Cartu. Lui Glicherie Bușilă i se alătură Doroteiu Iordachiu, cel care păstra manuscrisele muzicale și împreună cu alți coriști au dus mai departe munca începută de Ioan Cartu.⁵

La 18 Ianuarie 1865, domnitorul Alexandru Ioan Cuza, prin decretul domnesc No. 101, reglementează introducerea corurilor vocale în biserici, și, ca urmare, la 25 ianuarie 1865, profesorul Ioan Cartu este numit primul conducător oficial al corurilor religioase din București. Astfel, Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Justiției, Cultelor și Instrucțiunii Publice, Nicolae Crețulescu, la 22 Ianuarie 1865, dă un ordin circular tuturor bisericilor din București, și din țară, punându-le în vedere că, întrucât se urmărește „a se introduce *música vocală armonică religioasă în toate bisericile României, prin instruirea cântăreților, canonarhilor și paracliserilor se îndatorează ca să urmeze regulat cursul de a se forma micile coruri executătoare a imnurilor liturgice*”. Profesorul Ioan Cartu și-a asumat importanta misiune de a organiza corurile bisericești, de a le îndruma și de a le controla activitatea, el „*va începe lecțiile de specialitate cu principiile elementare de muzică și apoi, la timpul convenit, și cu acelea ale formării micilor coruri liturgice*” (articolul IV din Regulament).

Ioan Cartu, în funcția de inspector general al corurilor din București, a oficializat introducerea muzicii corale în bisericile de pe teritoriul celor două Principate. Ioan Cartu a fost un animator al mișcării corale, luptând pentru înlocuirea în lăcașurile de cult a cântării psaltice cu muzica polifonică, în limba română. În epoca renașterii noastre culturale, Ioan Cartu a luptat pentru înlăturarea muzicii ruse, introdusă în biserică de arhimandritul Visarion, în care scop compune serii de piese religioase, în limba strămoșească, printre care: Liturghia Sântului Ioan Chrisostomu (1865), aranjată pe trei voci bărbătești; Colecție de rugăciuni, marșuri de evoluțiune și alte cântări pentru usul Școalelor primare (1865); Limba românească (1868), pentru cor pe trei voci egale, versuri de G. Sion, în 25 Cânturi de Gavriil Musicescu, Leipzig, litografiată C.G. Roder, 1898; idem în Cântece pentru pionieri și școlari, București, 1968; idem în Cântece pentru tineret, București, 1972; idem în Culegere de cântece, București, 1974; Doina de la Valea Albă (1854), melodie populară culeasă și aranjată pentru voce și pian, versuri Gheorghe Asachi, în Calendar pentru români pe anul 1855, Iași, litografia revistei Albina; Ridicatăm ochii mei la munți (1865), psalm pentru cor bărbătesc; Imnuri și rugăciuni, cântate de elevii Școalei Normale din București (cuprinde: Rugăciune - versuri din Psalmul 20, Rugăciune, Carol Vodă de A. Flechtenmacher - versuri de G. Sion, Simptomele de amortire de A. Flechtenmacher, Libertatea națională de A. Flechtenmacher, Elisabeta Doamna - versuri de G. Melidon, Drapelul școalei - G. Melidon, Dâmbovița Bucureștilor de J.A. Wachmann - E. Winterhalder, Școala Normală din București - G. Melidon); Colecție de rugăciuni, marșuri de evoluțiune și alte cântări pentru tisul Școalelor primării, București, 1865 (din cuprins: Acum e ora - versuri de S. Yarnav, Rataplăm - marș de A. Flechtenmacher - versuri de V.A. Urechia, Împărate ceresc, Tatăl nostru); Cât de mărit (1868), pentru cor pe trei voci egale în Supliment la

Repertoriul choral religios, colecție îngrijită de Ioan Bunescu, București, 1866; idem în Carte de muzică bisericească, București, 1902; Heruvicul (1869), pentru cor pe trei voci bărbătești, în Carte de muzică bisericească, București, 1902; 60 Tablouri pentru lectura musicale, elaborate de Eduard Batist, alese și reproduse prin tipar de Ioan Cartu, Prima serie de 30 tablouri. București, 1868; Eserciii și Solfege melodice pentru lectura musicale, alese de la diferiți autori, în mod progresiv, și reproduse, prin tipar, pentru usul școalelor noastre naționale, București, 1870 (ediția I); Eserciii și Solfege melodice pentru lectura musicale, alese de la diferiți autori, în mod progresiv, și reproduse, prin tipar, pentru usul școalelor noastre naționale, partea II; a doua edițiune, București, 1870; Tractat complet asupra muzicii vocale (rămasă în manuscris) ș.a.



În 1860, a înființat în București, Calea Spirei nr. 30, *Imprimeria musicală I. Cartu*. Din anul 1870 o regăsim sub denumirea *Imprimeria de muzică a lui Ioan Weiss și Ioan Cartu*, funcționând în strada Clemenței nr. 15, București. Printre studiile muzicale apărute la aceste imprimerii sub grija lui Ioan Cartu amintim: *Liturghia Sfântului Ioan Chrisostomu aranjată pe trei voci bărbătești după cântările cercetate și autorizate de Guvernul în deplina înțelegere cu repausatul Mitropolit Sofronie Miculescu la 1860*, pentru usul monastirilor Niamțului, Agaia și Vărăticu, Bucuresci, 1865, *Imprimeria musicală I. Cartu*; *Eduard Batist, Șasezeci tablouri pentru lectura musicale*. Alese și reproduse prin tipar, pentru usul școalelor noastre naționale de I. Cartu, Bucuresci, 1868, București, Calea Spirei, N-ro 30, *Imprimeria musicală I. Cartu*; *Gavriil Musicescu, Imnurile Dumnezeieștilor Liturghii*, a celui intru santi parintelui nostru Ioan Chrisostomu, *Opul I*, 1869, Bucuresci, Calea Spirei, N-ro 30, *Imprimeria musicală I. Cartu*; *Gavriil Musicescu, Imnurile Dumnezeieștilor Liturghii, Opul II*, 1869, Bucuresci, Calea Spirei, N-ro 30, *Imprimeria musicală I. Cartu*; *Gavriil Musicescu, Imnurile Dumnezeieștilor Liturghii, Opul III*, 1870, , Bucuresci, Strada Clemenței, N-ro. 15, *Imprimeria de musica a lui Ioan Weiss și Ioan Cartu*; *Gavriil Musicescu, Imnurile Dumnezeieștilor Liturghii, Opul I*, 1871, Bucuresci, Strada Clemenței, N-ro. 15, *Imprimeria de musica a lui Ioan Weiss și Ioan Cartu*; *Ioan Cartu, Eserciii și solfege melodice pentru lectura musicale*, 1870, Bucuresci, Strada Clemenței, N-ro. 15, *Imprimeria de musica a lui Ioan Weiss și Ioan Cartu*.

Intre anii 1866-1868 a fondat și a fost dirijor la *Societatea Corală Română din Capitală*.

Închei prin a face o supoziție, pe care nu o pot demonstra prin niciun document scris, aceea că probabil Ioan Cartu a fost îndrumat de marele patriot și filantrop Gheorghe Roșca Codreanu pe calea urmării studiilor Gimnaziului Vasilian și ale Conservatorului Filarmonic-Dramatic din Iași sub îndrumarea lui Gheorghe Asachi. Supoziția mea se bazează pe faptul că cei doi au fost contemporani și au locuit în localități învecinate (Băsești se află la 5 km de Văleni), au urmat amândoi studiile Gimnaziului Vasilian.

O altă ipoteză interesantă este aceea de a-l fi cunoscut pe Eminescu, fiind colaborator cu editorul Ioan Weiss, un bun prieten al poetului.⁶

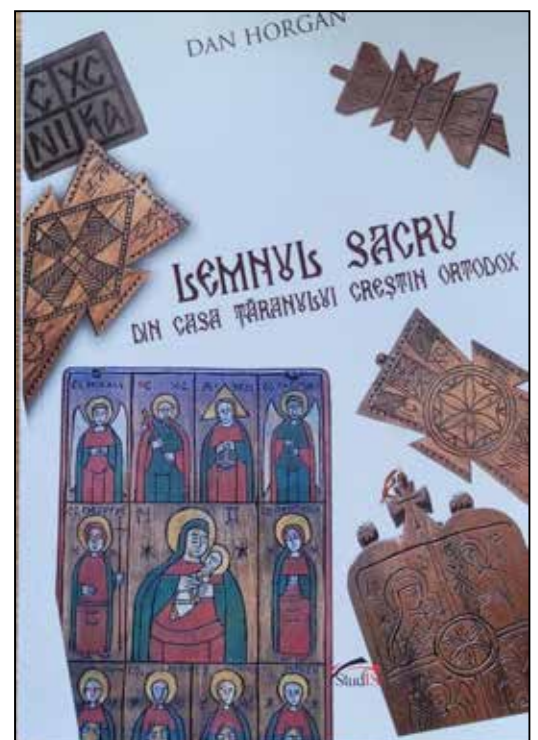
Activitatea lui Ioan Cartu a fost foarte bogată și diversă, el aducându-și contribuția la susținerea și dezvoltarea spiritualității românești, prin educarea unei noi generații de muzicieri și prin rolul său în emanciparea muzicii corale bisericești.

București, 30 noiembrie 2023

Note:

1. Vasile Th. Cusen, *Discurs funebru ținut cu ocaziunea serviciului divin pentru înmormântarea repausatului Ioan Cartu (vechiu profesore) de Vasilie Th. Cusen în biserica Sf. Dimitrie din strada Carol I din București la 13/25 Martie 1875*. Bucuresci, Tipografia Thiel & Weiss, str. Lipscani nr. 11, 1875.
2. Gheorghe C. Ionescu, *Ioan Cartu – omul și opera*, Studii de muzicologie nr. 19, pp. 238-261.
3. Arald, *Cântările bisericești*, Mișcarea, Iași, An VII, nr. 159, 22 iulie 1915, p.1
4. Arald, *Corurile vocale bisericești*, Mișcarea, Iași, An VII, nr. 160, 23 iulie 1915, p.1
5. N. Florian, *Dascăli de altădată, Ioan Cârțu, un muzician uitat*, Revista Apostolul, nr. 204, noiembrie 2017, p. 19.
6. M.N. Rusu, *Lexicografie muzicală și literară*, Săptămîna, seria nouă, nr. 48 (989), 1 decembrie 1989, p. 6.

S E M N A L



UN POEM DE...**VALERIU STANCU****autoportret cu singurătatea lui Dumnezeu**

Doar gândul rătăcitor,
păgîn,
blasfemitor,
al unui sinucigaș de lux
poate fi mai singur
decît singurătatea lui Dumnezeu.

În clipa în care a simțit că aripile
îi sunt mai grele decît povara zborului, îngerul cu arcadele
sparte m-a părăsit, avertizîndu-mă:
„numai nebunii rîd atunci cînd se desparte Zeul de umbra sa!».

Era ceasul de taină al mărturisirilor, dar eu, din copilărie,
nu mai credeam în basme. Nici măcar în cele
spuse de îngeri bolnavi de zbor,
de noapte și de nemurire.

Tocmai descopeream că-mi pot face un autoportret într-un
singur vers -
poezia este ritualul de taină al ființării întru Cuvînt -
și eram fericit din acest simplu motiv.

Astăzi, după ce mi-am prefirat zilele
în urmele de cuie rămase în palmele cerului,
îi mărturisesc îngerului care m-a părăsit odinioară:
„Poetul este un sinucigaș de lux,
iar Moartea nu e decît suma tuturor renunțărilor!”.

Dar Dumnezeu, în magnanima Lui singurătate, mi-a răspuns:
„Poezia este lacrima care curge pe obrazul Paradisului!”.

**ȘTEFAN AMARIȚEI****(mă mișc pe nisipul cald)**

Mă mișc pe nisipul cald
de aproape nu aștept nimic
simt asta din curajul pe care îl capăt
de a merge mai departe
poate voi trece de malul mării
poate voi ieși în larg
de nu voi înainta așa până la iarnă
prin nisipul tot mai adînc
tot mai rece
fără urme de picior
fără urme de ființă umană.

(la capătul pământului)

La capătul pământului ultima insulă
se zvârcolește în spuma mării
precum Icar în zbor spre soare
prin spații nesfârșite
ochii mei străvechi privesc pe ecranul colorat
în mii de pixeli
nava cosmică urcînd grăbit spre Marte
ca un fruct incomparabil
dintr-un pom de aur
devorat de curba spațiului.

**PETRUȘ ANDREI****„Între ai săi...”**

„Între ai săi și nu l-au cunoscut!”
Blagoslovit cu harul de Poet,
Cum va fi fost, în munte, un ascet
Ce viața-n rugăciuni și-a petrecut.

El, omul, sieși singurul profet,
Același dar și altfel chip de lut
„Între ai săi și nu l-au cunoscut!”,
Blagoslovit cu harul de Poet.

Prin lume ca o umbră a trecut,
Visînd pământul sfînt din Nazaret,
Ca Cel care Calvarul și-a-nceput,
Fiind al vremurilor Paraclet.

„Între ai săi și nu l-au cunoscut!”

**Pe acest loc**

Pe acest loc curgea, cândva, izvorul
Împuținat de la o zi la alta,
De la o vreme, a secat și balta
Și crește-n juru-i pirul și mohorul.

Să-l curățim să iasă la lumină
Ca susurul din nou să se audă
Și să se împânzească iarba crudă
De se îndură pronia divină.

Din temnița-i să iasă apa clară
Să-nvioreze-ntreaga dimineață
Că-nseamnă binecuvîntată viață
Întru desăvârșirea ei solară.

Să mergem, prin urmare, la izvoare
Și-n jur să fie candelile aprinse
Reaprinzînd pe celelalte stinse
Printr-a nemuritorilor lucoare.

IOANA DOR

UN LUP DE POET: SIMION BOGDĂNESCU

Am avut privilegiul să mă aflu într-o triplă ipostază în fața acestui volum: de tehnoredactor, de iubitor de poezie, dar și de cititor nu suficient de inițiat într-un univers liric labirintic.

Poetul mi-a acordat onoarea de a lucra la tehnoredactarea volumului. Eram pe deplin conștientă de complexitatea acestui demers. E momentul acum să îl rog să îmi ierte orice stângăcie și orice neajuns.

Ca iubitor de poezie, nu pot decât să mărturisesc că lectura fiecărui poem a reușit să mă desprindă de cotidianul pe alocuri hidos. M-am gândit foarte mult la poemele pe care le voi propune în fața dumneavoastră... Orice alegere este prin excelență subiectivă, astfel că m-am lăsat în voia trăirilor care mă pun în contact nu cu lumea trecătorului și a părelniciei, ci mă fac să descopăr frumosul și mă conduc către puritatea inimii.

DE DOR ȘI IOC (3)

Alior și alior,
Nebunie de prigor,
Alior și ceapa-ciorii,
Am ciupit struna viorii
Și m-am subțirît la păr
Din parfum de calapăr.
Alaun și alaun,
Țipăt de prigor nebun,
Alior și alior
Chiorul meu de ursitor
Unde mi-o fi dat să mor?
Alior și ceapa-ciorii
Mestecă-mă-n piatra morii
Fărâmiță, fărâmiță,
Din odor de lămâiță
Și din iz de ciunăfăi
La ciorii ceia răi
Și din miros de mohor
Umbra să mi-o înfășor,
Umbra mea de cositor
Să mă culce, din alint,
Într-o raclă de argint
Nălucitului absint
Să mă culce, să mă culce
La o cruce de lemn dulce,
Doru-n vânt să mă usuce.
Alior și alior,
Nebunie de prigor,
Alior și ceapa-ciorii,
Mestecă-mă-n racla morii
Alior și ceapa mă-sii
Lapte-n ochi, țâța miresii!

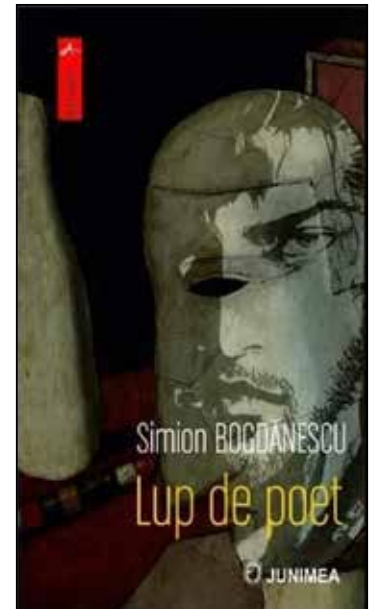
NEOCHI ÎN IZVOR

Nu mai zăresc, măi, de urechi,
aud de ochi și de miopi,
cât praștiile celor vechi
pietre se uită, orb, la stropi.
De m-aș înfășura
într-o fântână
și-ar zigura vrăbiile
ascunse prin pietre
absconsa umedă lună,
maree zdrobită-n regrete.
Nu mai aud, măi, de miros,
șirag de strune afară,
câte întoarceri de brusturi la os,
în fântână steaua mi-i vară.
Mă scald înăuntru cu paiele
sortii sub scară.
Nu mai văd, măi, nici de vid
ramura spiței alese
tremură, pal nelucid,
florile sfintei mirese
zac prin același fluid
al boabelor vii de cireșe.
Dorm lângă-un perete obscur,
dorm lângă-un perete lichid,
cu somnul din vrăbii de vină
aud de neochi morți în fântână
înfășurați în magnetul sortii
alături să rămână
neochi în izvor.

Asupra valorii literare a volumului nu voi stăruir pentru că au făcut-o - și o vor mai face - exegeți consacrați. Aprecierile critice publicate pe marginea acestui volum nu fac decât să întărească ideea, unanim exprimată, că ne aflăm în fața unui poet care își cristalizează cu fiecare carte pecetea stilistică singulară în lirica contemporană.

Cea din urmă ipostază în care m-am regăsit, de cititor empiric, m-a făcut să proiectez o ipoteză. Autorul și cititorul model sunt două imagini care se definesc numai în cursul și la sfârșitul lecturii, se construiesc reciproc, dixit Umberto Eco (*Lector in fabula, Șase plimbări prin pădurea narativă*). Astfel că volumul de față impune pe cititorul model, capabil să perceapă și să înțeleagă întreaga paletă stilistică bogdănesciană.

Prin adâncimea și adevărul subiectiv al expresiei sale, cercul cititorilor reali ai unui mare poet este limitat, considera Tudor Vianu. „Lup de poet” invită la lectură, întâi de toate, pe cei cu atenție concentrată, cu intelect antrenat în descoperirea unei poezii ale cărei valențe artistice de mare rafinament nu pot decât bucura pe cei care se încumetă la drum.



MIRELA CHICOȘ

DÉJÀ VU, DÉJÀ VÉCU

Am mai mototolit o zi și ne pregătim, temători și fără dorință, s-o aruncăm înspre un hău ce-i spunem „ieri”. *Déjà vu, déjà vécu!* Ne pregătim să schimonosim noaptea între gene, acel „ceva” înnoptat care tocmai s-a „lipit”, jilav și posesiv, de cârligul Lunii. În spatele nostru, prin întuneric, percepem voci, zgomote familiare, gălgâieli și plânsset, râs și horcăieli, sunete ori o tăcere „stridentă și-ncăpătoare”, precum căderea unei pietricele-ntr-o ladă de gunoi proptită-n zid... Ne proiectăm temele pentru a doua zi, ne notăm gândurile și gesturile într-o agendă agățată de suflet, ne-ngânăm rugăciunile și ne iubim din ce în ce mai mult, ca-n prima noastră zi de viațuire. Straniu! Cred că ne dăm seama destul de târziu de faptul că, uneori, mergând înainte, inevitabil, ceva din noi înșine, nepalpabil, rămâne parcă în urma noastră, între colțurile boțite ale ghemotocului de zi, scăpat printre degete... Și ne detașăm pentru un moment de noi înșine. Doar înspre zori ne recontopim „Noi cu sinele”. Întoarcem capul pentru a fi siguri că ne „ajungem” din urmă și supraviețuim...

Ianuarie 2008, Bârlad

ALEXANDRU BOȚOROGA**Numărătoare**

Abacul acesta trebuie schimbat,
rateurile lui sunt tot mai supărătoare.
Duc de la stânga la dreapta,
pe sârma subțire,
bilele negre și bilele albe.
Una pentru ziua în care am înjurat,
două pentru ziua în care am dat
cu piciorul unei speranțe abia născute,
una pentru copacul care a încercat
să-mi plângă pe umăr și pe care
l-am respins din prea mare orgoliu,
zece pentru greșeala de după greșeală.
Halucinant cum se perindă,
pe dinaintea mea, sferile de întuneric.
Dincolo de ele, ceva ca o minge de aur
atârnă de o rază curată.
Acolo trebuie să mă uit,
șoptește, înviorată pe loc,
privirea mea vinovată.

Balada a doua

Am cugetul frânt
și trupul pământ,
inima-mi cere,
cu voce de miere,
din puterea de sus
răbdare în plus:
pentru cazne și răni,
pentru fierea din căni
plimbate în jur,
prin aer impur,
de mâini străvezii.
În clipa când vii
cu ulei, alifii
și frunze de dud
prin aerul nud,
atinge-mă cald
cu mantia fald
și spune-mi cuvânt
pentru cugetul frânt,
pentru bietul rărunchi
căzut în genunchi
de-a dreptul pe sânge
în hăul ce plânge.

**O nouă zi**

O nouă zi, cu roțile-i dințate
În mecanismul timpului zălud,
Mă plouă cu frunzare când, pe spate,
În gene strâng fierbintele tău nud.

Fosforescente linii par să spună
Că totul e secundă și atât,
Dar în clipita asta se adună
Safire mii în salba de la gât.

Și sute de alinturi fără nume
Zburate în eter ca fluturi vii.
O nouă zi, cu infinite sume
În bucle înșirate și târzii,

Am scos-o cu de-a sila din tirada
Cu noduri gordiene între sfiori
Și i-am curmat cu efemerul sfada
Punându-i peste umeri roșii flori.

ȘTEFAN DAMIAN**Dorința fulgilor de nea**

Au năvălit pe vânturi fulgii, roi
Albind câmpia, strada, pomii goi.
În jocul lor, când lin, când jucăuș,
La tine-au vrut să intre pe sub uși.

Înduioșați, s-au așezat pe ram,
Ori s-au lipit îngrămădiți pe geam,
Visând c-ar vrea, plutind alene,
Să-ți stea în palm'ori aninați de gene.

Năvala lor nu este-o întâmplare:
Pe când erau doar rouă, pe frunze și pe
floare,
Doreau la fel, dar nu puteau să zboare.

Dor autumnal

Adie vântul prin stejari
Și cade-n pocnet ghinda.
Mai rară-i frunza pe lăstari
Și-i mai prelungă umbra.

Mai trec în zbor cocori hoinari,
Spre zări iuțindu-și zborul.
De anii tineri, visuri mari,
Ades mă prinde dorul.

Casa părintească

Spre dulcea casă părintească,
Din când în când, m-abat din drum,
Din brazda reavănă și caldă,
În pumn țărână să adun
Că poate bulgărul acela
E mână sfântă de străbun.

Deschid porțița-ncetișor..
Toate-s la fel, la locul lor,
Căsuța albă cu pridvor,
Cireșul, via, vechi decor,
Nucii bătrâni foșnind a cânt..
Doar ei, părinții, nu mai sunt.

Ce bine-ar fi de-ar mai fi tata,
Să mai vorbim sfătos și blând
Și bucuros i-aș strânge mâna
De m-ar certa cu un cuvânt.

Ce bine-ar fi, iubită mamă,
Din hăul vremii să revii
Printre nepoți, printre copii,
Să ne oferi, ca altădată,
Bujori de foc abia culeși
Și până-n drum, în fața porții,
Măcar o dată să mai ieși!

Ce bine-ar fi, copilărie,
Să mă trezesc cu tine-n zori,
Crezând că viața-i o hârjoană,
Cu părinți tineri, frați, surori!

Spre dulcea casă părintească,
Mă poartă pașii, rând pe rând.
Dar cine poate spune, oare,
De câte ori și până când?



EUGEN DEUTSCH**ULIȚA FĂRĂ IARNĂ**

Iarna asta-i cam ciudată,
Neaua nu ne mai răsfată
Însă ulița-i curată.



Drumul este plin de ceață
Nu se vede o sămânță,
Dar sunt pete de verdeață.

Se mai vede o căruță
Care are zurgălăi
Și-i condusă de-o drăguță...

Se adună, deci, flăcăi
Care nu doresc să zboare
Însă spun: - Mânați, hăi! hăi!...

Azi avem afară soare.
Iar în vara cea ciudată
Poate vom avea ninsoare.

PARODIILE IERNII

(poeme ironice)

MIRCEA TRIFU**DECEMBRIE (Morișca)**

Amarnică-i morișca în natură:
Pe lunga calendarului șosea
Pornești din iarnă și ajungi la ea,
De-atâtea ori sleit de-alergătură.

În straiul lui de albă catifea
Pământul e-mbrăcat ca-ntr-o armură
Și - plutitori în marea aventură -
Zugravi mărunți trec totul prin vopsea.

În lumea lor, anticipând o dramă,
Brăduți înfiorați se-ascund de teamă
Și simt în fibra lor o apăsare.

Un brad înalt i-a speriat odată
Cu o poveste, poate-adevărată,
Că-n iarnă îi pândește-o sărbătoare...

IANUARIE (Revelion)

Afară ninge greu cu fulgi de vată
Aproape ca-ntr-un film cu-Alain Delon,
Iar vântul care șuieră-n balcon
Anunță ferm o iarnă-adevărată.

E tot ce vreau: un peisaj lapon,
O masă cu de toate încărcată,
Niscaiva brad, o muzică turbată
Și-o noapte lungă de revelion.

O, doctore, de ești cu-adevăratul
Un om întreg și nu o jumătate,
De astă dată fii sentimental:

Suspendă-mi - pentru-o noapte
doar - ficatul,
Să pot și eu să mă înfrupt de toate
Și-a doua zi te caut la spital!

FEBRUARIE (Motivație)

Cu toate că-n februarie e iarnă
Mai grea de multe ori ca-n ianuar,
Iar viscolul, tenace și barbar,
Plămâni-și suflă în aceeași goarnă

Deși pe cer un soare mercenar
Și-aruncă strâmb privirea prin lucarnă,
Spoid văzduhul în culori de marnă,
Aș pune luna asta pe cântar

E drept, e-o lună care nu îmbie
Nici spre umor și nici spre poezie,
E-un drum brăzdat de șanțuri
și hârtoape,

Dar talerul în dreptul ei se-nclină
Când ne gândim că-ntr-o surori mezină,
E luna-n care leafa-i mai aproape.

EUGEN DEUTSCH**DECEMBRIE (Thriller)**

Mașina se-ndreptase spre natură,
Abandonând plimbarea pe șosea;
Cei doi se sărutau: puștoaică ea,
El cam matur, sleit de-alergătură.

Dudua cu obraji de catifea,
Zvârlind rochița - o fragilă-armură -
Se avântase-n noua aventură,
Pe iarba verde (dată cu vopsea!).

Dar vai!... îi aștepta o mică dramă:
Eroul nostru dârz simți cu teamă
În buzunar o mică apăsare

Și portofelu-i dispăru pe dată...
Povestea noastră-i chiar adevărată:
În thriller se schimbă-o sărbătoare!!!

IANUARIE (Revelion cu iubita mea)

Privind la fulgii albi și grei, de vată
Visam c-aș fi, de fapt, Alain Delon,
Sau un Romeo ce, de sub balcon,
I-ar declara iubire-adevărată.

Dar eu înfrigorat ca un lapon,
Râvneam doar masa plină, încărcată
Cu bunătați și-o muzică turbată
În lunga noapte de revelion.

Căci vreau ca să rămân, cu-adevăratul,
Un om întreg, și nu o „jumătate”,
Chiar dac-aș fi burlac sentimental;

Deci să gustăm sarmaua și ficatul,
Plăcinta dulce, vinul, dar din toate,
Puțin... să nu ajungem la spital!

FEBRUARIE (Nonconformism)

Merg uneori la mare chiar și-n iarnă
Să caut scoici (or fi și-n Ianuar!),
Privesc spre valuri prinse-n joc barbar,
Și-aud un vals când vântul
suflă-n goarnă.

Sfidez calculatorul, mercenar
Ce prinde mii de suflete-n lucarnă,
Durez castele din eter și marnă
C-o pană ce nu trage la cântar.

Cred că exist-un demon ce îmbie
Spre-acel păcat strângând în poezie
Umorul negru scos de prin hârtoape;

Dar unica din muze ce se-nclină
Spre mine e fecioara cea mezină
Și nici pe ea n-o simt mereu aproape.

IOANA DOR



Muzică de oracol

În genunea
din sufletul meu
izvoarele reurcă
din aval în amonte
luminând geneză.
Departe e muzică de oracol,
aproape, zeițele coboară
să-și ucidă enigmele,
prorociri ale sângelui tainic
al poezilor
ca o mută reîntoarcere
în abis.

Ploaie de frig

Irisul tău
mi-a biciuit inima,
a-mprăștiat-o
între galopurile vremii
și s-a izbit
de întoarcerea zodiilor,
oarbă rouă,
fără dimineată în apus
și ustură,
și sângeră,
și doare,
dar tace
și închide ochii,
privește din afară spre sine
la nepătrunsul
ajuns
la ploaia de frig
a nimicului
neputință/neființă.

Cealaltă mână

Am scris până la marginea hârtiei,
Acolo am ajuns.
Ai grijă să nu cad!
Tu ține-mă de cealaltă mână,
Să mă ții strâns!
Dincolo de margine, înapoi,
E o maree fără întoarcere.

ALEXANDRU POPESCU PRAHOVARA



Imn Acatist

*Din poezie rămâne
tot ce cântă-n rugăciune...*

!Îngerul meu păzitor
este Mama tuturor:
Prin surâsul Ei se va
vindeca mereu ceva!

!Ea rămâne veșnic vie
chiar de-ar fi să nu mai fie:
Pururea de gardă-n zori e
zâna-medic, Mama Zoe!

Oxford, Praznicul Sfinților doctori
fără de arginți Cosma și Damian,
1 Brumar 2023



GEORGETA POPOVICI STRAT

Aleargă suflete pe unde vrei

Aleargă suflete pe unde vrei
Să pot zări ce nu zăresc
Să pot afla ce nu ghicesc
Să-mi fii izvor
Să mă adap
Să nu mai mor



Eu doar aștept
Și iert
Și tac
Doar ascultând ca un cuvânt
Silabele-ți ce le dezbrac
Și mi le-arunc veșmânt

Căci astfel pot privi mai mult
Cum îți stă fiecare verb
Pe-ntâiul nostru legământ
Unde nu îmi păsa de ce va fi
Iar tu îmi fluturai efeb
Din bucle aurii scânteii
Ce spulberau oricare mană
Încât în pâine pârguiam
Anafură întinsă lumii
La Cina cea de Taină

Însă acum de-acolo
De vreau să mă înfrupt
Va trebui să-mi cumpăr
Dintr-un bazar ciudat
Un scripete și-un buncăr

Din ieri la mâine

Cu care ochi privind la cer
Te-ai înțeles cu Lucifer
S-alergi trecând de tine
Din ieri la mâine

Uitând de gaj și ipotecă
Înfrigurat acum încerci
Prin tine însuși a întinde
Cale la ieri din mâine

Dar drumul e anevoios
Când e pornit de sus în jos
A coborî urcând prin tine
Din ieri la mâine

Iar tu încerci cu orice chip
S-ajungi și până la Nimic
În timp ce eu mă tem că pieri
Dacă ajung din mâine-n ieri

Iată am venit

Iată am venit
Ia-mi tăcerea dintre cutele gândurilor

Arunc-o de vrei
Brațelor tale ce mârâie
S-o sfășie cu gheare de lei

De astăzi voi primi
Răsăritul soarelui cu ochiul tău
Unde dimineața mă prinde
Torță aprinsă lui Dumnezeu

De astăzi nu mă mai ascund
Nici după nori
Nici n-o să mă mai bat cu vântul
Doar voi primeni buzelor mele
Cenușa fiecărui sărut
Ori de câte ori
O va risipi buzelor tale
Necuvântul cuvânt cu cuvânt

NINA TOMA



Mai vreau timp

Nu pot pleca,
dincolo de lume,
cât timp
mai am în inimă
atât de multă iubire
de dăruit.

Nu pot pleca,
dincolo de soare,
cât timp
mai am atât de multă lumină,
între suflet și umbră.

Nu pot pleca,
dincolo de cer,
cât timp,
încă,
ochii mei
nu s-au săturat
de albastru.

Nu pot pleca,
dincolo de mări și oceane,
cât timp,
încă,
nu mi-am plâns
toate lacrimile.

Nu pot pleca,
dincolo de munți,
cât timp,
încă,
tălpile mele n-au obosit
și vor să mai atingă
un pisc.

Nu pot pleca,
departe de tine,
cât timp,
încă,
nu am sărutat mâinile
care mi-au sădit în suflet
o nouă primăvară.

Jocul iubirii

O clipă de dragoste mare
alungă-n pustiu așteptarea,
oprește, un timp, mersul vieții
și-ți lasă în loc neuitarea.

Ți-e sufletul zbor de săgeată,
iar trupul văpăi de lumină,
un joc delirant al plăcerii,
în clipa de dragoste plină.

Dorința aleargă prin sânge,
la tâmpole, zvâcnind nebunește,
pasiuni se-aprind, rând pe rând,
în inima care iubește.

Când zorii pe cer se revarsă,
ascuți ceasul vieții cum bate,
aduni între palme minunea
de-o clipă ce-i eternitate.

Captivitate

De câte ori apun
în zările de jar,
strâng doruri amorțite
ce sufletul îmi ard,
și, parcă,
orice-aș face,
să scap,
e în zadar;
captivă sunt iubirii,
ca într-un carusel de foc,
o prometeică văpaie,
în care tot apun
și iar răsar.

LOREDANA URSU

Regăsire

Aud cum bate ceasul ca pentru-ntâia oară,
Și vremea mă îneacă cu ape ca de smoală,
Trăiesc vâslind secunde prin cețuri căutând
Menirea de a fi, când totul e pierdut.

Nu pot întoarce timpul ca pe o simplă filă,
Privirea mi-e rebelă, iar firea mea străină,
Sunt azi precum o toamnă în murmur de pădure,
Cu frunze-ngălbenite, maramă pe natură.
Ce poate să oprească frumosul din icoană,
În toamna minunată ce se întâmplă iară?
E însăși nostalgia atâtor ani trecuți,
Prin raze de lumină ori prin mărunte ploi,
E însuși adevărul ce domină făptura,
E poate renunțarea sau clipa de apoi!

Chemări uitate

E templul acesta din piatră, și-n el stau de veacuri statui de argint.
Răsună ecouri de timpuri apuse, prin epoci ce-ascund al vremii sublim.
Se lasă din cer o ploaie-cascadă, cu ropotul său de cai nechezând,
Ce vin alergând s-aducă în lume o urmă de cer și-un colț de pământ.
Sunt om plămădit din lut și din apă, din aer, din duh și din Adevăr,
Cuvântul dintâi îl port și mi-e soartă, iar gândul răzleț îl țin căpătâi.
Deși îndrăznesc a pătrunde cu mintea spre rostul concret și pur omenesc,
Nu pot înțelege nici timpul, nici firea acestui destin pe care-l trăiesc.
Îmi pun în speranță o parte din vină, căci însăși speranța destramă chemări,
Să pot să clădesc iar templul din piatră, cu sufletul meu încercat de-așteptări.





DAN SANDU

DESPRE MAÎTRE VALERIU FILIMON – NUMAI DE BINE!

*ANTHROPOS ON TUT ISTHI CAI MEMNES AEI/
Nu uita niciodată că ești om (Filemon 361 – 262)”*

Înainte de a *Pleca* mi-a scris:

*„Tare scurtă a fost intrarea toamnei în frig.
M-a zdruncinat. Credeam că va fi o toamnă lungă.
Ne-a păcălit calendarul
Ostenelile cred că sunt egale.
Pe zi ce trece simt că-mi pierd voioșia și forța.
Gândurile mele frumoase se pierd pe drum colbuit.
E presimțirea înghețului deplin.
Nu mai pot isprăvi scrisa.
Sunt ostenit de neputința mea ispravnică.
Chinurile mele sunt testament.
N-am ucis, n-am furat, n-am hulit, n-am mințit.
Dară se adunară toate vinovățiile în mine.
Sunt trist.
Dară cu bucurie încerc să salvez ce-a mai rămas din mine”*

Despre personalitatea lui Valeriu Filimon, despre profunzimea preocupărilor sale literare, despre străluminarea sufletului său nu poți vorbi decât forjându-ți slovele prin inimă, alcătuind, imaginar, un spectru de furtuni vulcane, în clocot de ruguri florale, în care **MAÎTRE** să se citească pe sine, discret și abraș, asemenea alesului damnat, rostuit cu tragism să-și poarte crucea destinului sub forma unui cântec de-amar, surupat în ape slănice:

*„În fiecare trup
un înger al Noptii Eterne
stă la pândă...”*

*A muri e o înaltă datorie
față de naștere.*

*Numai Poetului
îi este dată viața ca fulger nedatat
străluminând stejaru-n cuta frunții...
Rătăcitorului prin Nopti
pecețile de pași ai minții
le poți afla
pe zăriștea omătului hârtiei.”*

Valeriu Filimon vede lumina vieții pământeste la 18 octombrie 1931, în Slănic Moldova, ca fiu al preotului Clement Filimon – licențiat al Facultății de Teologie din Cernăuți, ziditor al bisericilor din Slănic-Băi (1929) și Slănic-Cerdac (1932), preot militar pe frontul de Est, ulterior preot-maior la Regimentul de Gardă Regală și, după desființarea clerului militar, preot paroh la Biserica Mihai-Vodă din București, ctitoria Voievodului Mihai, unde a slujbit până în 1985,

când Casa Domnului de pe Uranus a fost pribegită, la ordin tovrășesc.... Originea familiei dinspre tată se “sumețește” cu “antemergătorul” Ioachim Filimon, născut la Blăgești, de Bacău, în 1879 și hirotonit preot în 1904, la biserica parohială “Cuvioasa Parascheva”, din localitate, - ctitorie a căminarului Angheli Vali, popăsuat pe meleaguri moldave, tocmai de la Constantinopol.

Mama sa Zoia, învățătoare, va sluji învățământul românesc cu gradul I și „*gradul de merit*”. În perioada bucureșteană a fost director-adjunct la Liceul Aurel – Vlaicu, apoi directoare a Școlii Generale de Fete nr. 26.

Ambii părinți sunt copii de învățători. Străbunicii după mamă și după tată – învățători. Străbunicul după bunica maternă nu a fost altul decât Pandele Iancu, șeful gărzii lui Cuza!

Școala primară „o face” la Slănic Moldova, iar studiile liceale sunt continuate la Liceul Militar din Chișinău și la cel din Timișoara, până în 1947, când respectivele școli militare au fost desființate.

Ultimele trei clase sunt absolvite la Liceul „Gheorghe Lazăr” din București, în anul 1950.

Pe la finele lui ‘48, profesorul H. Sanielevici îi solicită poeziile de la Gazeta de perete a clasei, pentru a le multiplica și a fi recitate la spectacolele ce se dădeau la Ateneele Populare din Capitală.

Tot profesorului H. Sanielevici, directorul Așezămintelor Culturale, îi datorează și frecventarea Cenaclului „Theodor Neculuță”, unde a fost recomandat scriitorului Grigore Băjenaru – faimos și iubit de elevi pentru romanul *Cișmigiu & Company* – președintele cenaclului, secondat fiind de Mihai Dragomir, Victor Tulbure, Petre Luscalov, Al. Gheorghiu-Pogonești.

E prezentat călduros de Grigore Băjenaru și Petre Luscalov, participând la numeroase emisiuni radio, în cadrul rubricii „Viața cenaclurilor literare”.

După bacalaureatul „întâmpat” în iunie 1950, Valeriu Filimon debutează în pagina de poezie din revista „Flacăra”, - publicația oficială a Uniunii Scriitorilor (devenită, mai apoi, Gazeta literară).

A făcut parte din prima promoție a Școlii de Literatură „Mihai Eminescu”, avându-i colegi de seminar pe Dumitru Micu, Dionisie Șincan, Alexandru Oprea, Aurel Rău, Nicuță Tănase, Florian Saioc, Aurel Covaci, Ilie Purcaru, Traian Filip și Alexandru Andrișoiu – coleg de bancă. Visul său cel mare a fost să devină actor! În momente sublime, de calmă reverie, înconjurat de prieteni, recita, cu talent extraordinar, mai ales din Shakespeare... Părinții l-au vrut absolvent de Politehnică, unde-a și frecventat vreo doi ani...

Între anii 1952 – 1957 a urmat Facultatea de Filologie, fiind coleg de promoție cu Nichita Stănescu, Florența Albu, Doina Ciurea, Călin Căliman, Nicolae Ciobanu, Matei Călinescu,

Eugen Simion. Despre prietenia și relațiile literare cu Nichita consemnează colegul de promoție Nicolae Mohorea-Corni, în cartea „Amintiri cu Nichita Stănescu”, Editura Forum, București, 1999.

După absolvirea facultății, devine cadru didactic la Catedra de Literatură Universală, Teorie literară și Folclor, avându-l ca șef de Catedră pe celebrul Tudor Vianu.

Din 1959 și până în anul 1966, când este trimis ca lector de literatură română la Universitatea Carolingiană din Praga, începe să publice lucrări științifice în Analele Universității, în Revista de Filosofie a Academiei Române și în Revista română pentru străinătate, în limbile engleză, germană, franceză și rusă.

În anul universitar 1971 – 1972, deja renumitul dascăl universitar instituie *Cursul de Poetică* – unicul din țară, în toate facultățile de profil – curs frecventat mai târziu, cu „evlavie”, așa putea zice, și de către subsemnatul...

Nu este membru de partid și asta îi creează probleme. Cu greu este admis la examenele doctorale. Reușește să-și susțină doctoratul în Științe Filologice (Teoria literaturii), în decembrie 1974, cu tema „*Poetica imaginarului românesc*”, având ca referenți pe Al. Dima, Al. Piru, Nicolae Balotă, Irina Eliade și Al. Dimitriu – Păușești. Referent principal a fost prof. dr. Al. Husar de la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, cel ce avea să-i prefățeze, peste ani, volumul „*Poetica Imaginarului românesc*”, Editura PACO, București, 2001.

Lectorul universitar Valeriu Filimon își înscrie în palmares, de-a lungul timpului, numeroase colaborări științifice la rubrica „Dicționar de istorie literară românească și universală”, condusă cu pricepere și clarviziune de Florin Pavlovici, iar la rubrica „Biografia unei capodopere” (redactor Doina Pap), colaborează cu scenariile: Lucrețiu – *De rerum natura*, George Coșbuc – *Cântece de vitejie* și Octavian Goga – *Cântece*.

Între anii 1980–1984 a susținut prelegeri în cadrul Universității Populare „Dalles”, pe următoarele teme: *Istoria ideilor estetice*, *Poetici și manifeste literare*, *Amprente stilistice la scriitorii români și Poetica imaginarului românesc*, cu aplicații la Eminescu, Arghezi și Blaga.

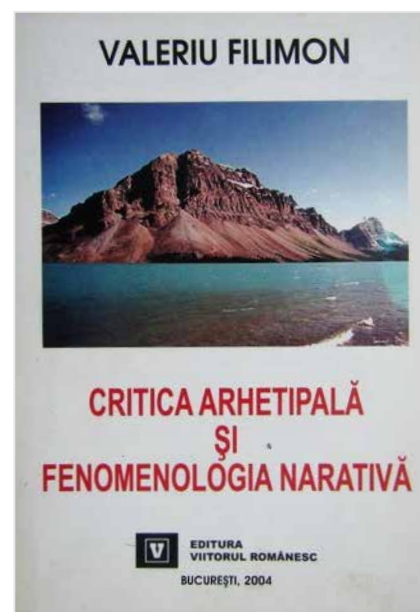
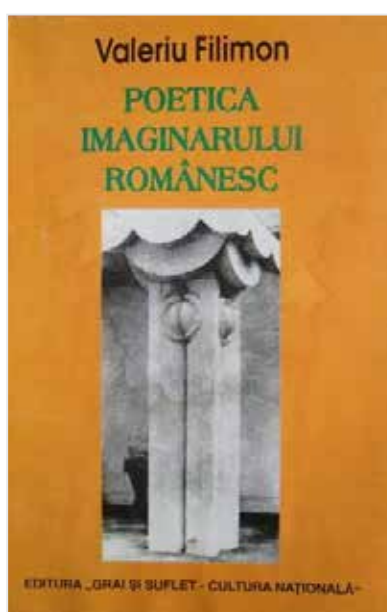
Din 1982, (la un an de la decesul Agathe Grigorescu-Bacovia), la rugămintea lui Gabriel Bacovia, preia conducerea

Cenaclului „George Bacovia”, care își ținea ședințele periodice în Casa Memorială din București.

Încă din aprilie 1990, înființează, sub oblăduirea Rectoratului Universității din București și a Patriarhiei Române, *Societatea Literară și Teologală LOGOS*, avându-i ca președinți de onoare pe Al. Piru și P.S. Costin Târgovișteanu, Vicar Patriarhal. *Societatea* s-a bucurat, permanent, de tot sprijinul său dezinteresat, la conceperea și stilizarea textelor de specialitate, la lansările de carte rară, prin prefețele și postfețele pe care le-a ticluit, potrivit solicitărilor.

Eu l-am cunoscut în toamna anului 1976, la una dintre întrunirile Societății literare „Relief Românesc”. Ne-am împrietenit „din prima”! Nu știam că-i voi fi student... Și, mai ales, Prieten! Am descoperit cu stupeoare că avem rădăcini comune. Și asta explică multe! În vremea aceea încă mai merita să fii tânăr și să îngenunchezi la nălcuirea vreunui vers de pripas, încă nescris, din motive de foame... Ne-am despărțit, mai apoi... Eu mă reîntorceam pe meleaguri trotușene, să fac apostolat, el rămânea în „turcicul București” (al *Cezar-ului*) să lupte cu absurdul care ne învenina existența. Cele peste 120 de scrisori cu care m-a onorat Domnia Sa stau mărturie întru cele afirmate mai sus. Și-a făcut un crez din a-și apăra ideile cu argumente diamantine și cu credința în Dumnezeu. S-a bătut permanent cu hidra mediocrității ieșite la drumul mare, și-a închinat înveșnicirii, cu pasiune și talent, condeiul său de sincer slujitor al literaturii autentice. A fost un OM! Om de aleasă cultură, cu zilele și, mai ales, cu nopțile pătrunse de freamatul discret, „*antimic*”, al *bucavnelor* care-i trudeau ființarea, așa cum copilăria i-a „împletit solarele coșuri cu bucurii”, desigur, pe Valea Slănicului... Când s-a plinit sorocul, ne-a părăsit în luna lui iulie 2004, murmurând ca pentru sine: „*Mă-ncredințez dulbinei curgătoare ca unei lacrimi de potop și trupul meu mi-l pune-voi zălog pentru o zodie înaltă țării în care-am ziduit, precum Manole, înrodnicind un rost al vieții mele. La moartea mea, voi, ape, murmurați!; tu, codre, viforește!. Voi, stele, pâlpați-mi lăcrimarea!... De moartea unui rost înalt mi-e sete!...*”

Mătre Valerică nu mai este să calce lut și *cuta frunții* sale universitare exemplare rămâne, astfel, azimutul de *lumină lină* pentru junimea literată chemată să descifreze taina Poeziei vrednic gândite și ospețite ca pe-„*un extemporal de-nstrăinare*”.



VALERIU STANCU

DESPRE DRAGOSTE ȘI NU NUMAI

Fără să fi devenit o modă, există obiceiul ca, la împlinirea unei vârste rotunde, autorii (mai ales scriitorii și pictorii) să marcheze evenimentul aniversar printr-un act de creație: editarea unui volum inedit, publicarea unei antologii, deschiderea unei expoziții retrospective etc. În această tendință se înscrie, cred, și **Străfulgerare de clipe fugare, timp câștigat**, cel mai recent volum de poeme al scriitoarei Nina Toma. Timpul, cu ineluctabila sa curgere, constituie una din obsesiile tematice ale autorilor, deoarece conține în măsurata lui trecere finitudinea ființială. O spune atît de frumos romanticul francez Lamartine: „*le temps n'a point de rive. Il coule et nous passons!*”. Dante prelungea existența umană în cel puțin două ipostaze ale vieții de apoi (Purgatoriu și Paradis sau Purgatoriu și Infern); Goethe (fiindcă orice creator autentic este un Dumnezeu) oprea clipa, prin împlinirea socială a lui Faust („*Verweile doch! Du bist so schön!*”); la fel de direct, Lamartine nu se agață doar de o clipă, ci se adresează întregului timp, impunîndu-i să-și oprească zborul („*ô temps, suspends ton vol!*”); Blaga, mai modest, dar, poate, cu mai mulți sorți de izbîndă, se ruga la Divinitate să împlinească acest deziderat („*Oprește trecerea. Știu că unde nu e moarte, nu e nici iubire, – și totuși te rog: oprește, Doamne, ceasornicul cu care ne măsurăm destrămarea!*”); mult mai realist, Fénelon tranșa problema sec: „*Rien ne peut arrêter le temps*”. Pragmatici viețuitori ai mileniului trei, știm cu toții că așa este, totuși, Nina Toma, cu subtilitatea creatorului autentic, dovedește în volumul său, că, măcar poetic, timpul, dacă nu poate fi oprit, cel puțin poate fi cîștigat. „Cum?”, ne întrebăm cu toții. „Foarte simplu – vine răspunsul poetic al scriitoarei – prin creație și iubire! Acestea sunt și cele două dimensiuni umane care-și pot transcende propria condiție, acestea sunt cele două coordonate lirice pe care se axează creația Ninei Toma din volumul de față. Volum care deapănă povestea simplă și frumoasă a unei femei îndrăgostite, a unei femei cu trăiri puternice, statornice, ardente, a unei femei ce-și găsește rosturile, fericirea, împlinirea numai prin iubire. O împlinire ce merge pînă la depersonalizare (mă refer la dăruirea necondiționată, la altruismul total), pînă la contopirea cu ființa iubită. În poemul **Nu mai sunt eu**, scriitoarea chiar exclamă, într-un final apoteotic: „În ochii tăi, mă regăsesc mereu;/ acum, sunt tu, nu mai sunt eu”. Neîntîmplătoare sunt „întîmplătoarele” potriviri, inspirate condiționări între stările interioare ale creatoarei și natura care o înconjoară, întrucît,

ideatic, ele se nasc din poezia **Și dacă...** a lui Mihai Eminescu. Dar eu consider că e un adevărat privilegiu să-ți potolești setea de poezie, sorbind din izvorul celor ce ne-au înscris în marea poezie a lumii!

Nina Toma se cuprinde cu tărie în miracolul iubirii care poate opri timpul și o spune ca pe un crez: „o inimă/ bolnavă/ nu poate/ opri/ timpul.// *O inimă/ îndrăgostită,/ da.*” (**Poem simplu**). Iubirea, sub multiplele ei forme, stăpînește volumul, căruia, astfel, îi conferă o binevenită coerență tematică. În tulburătoarea invocație **Numai tu, nu** poeta se adresează

omului iubit, fixîndu-i, rugător-imperativ, o anumită linie de conduită existențială, menită să le pună iubirea la adăpost detemeri, de minciună, de vulgaritate, de despărțire, de uitare... Căci timpul poate fi cîștigat, dar o altă viață, nu: „Rămâi,/ lângă inima mea,/ în viața asta,/ căci alta,/ nu am” (**Căutări**). Așadar, trăim, din păcate, o singură dată. De aceea e necesar ca – epicureic, poate – să ne trăim clipa ce ne-a fost dată, să nu o lăsăm să se lepede, eminescian, de noi, să cîștigăm timpul, înveșnicindu-l în iubire. O spune și femeia născută în zodia dragostei în tulburătorul poem cu titlu faustian **Oprește timpul, veșnicește clipa**: „Alungă dintre noi în hău risipa,/ oprește timpul, veșnicește clipa,/ sărută-mă cu patimă, fierbinte/ și lasă-ți mâna-ncet să mă alinte.// Din clipa-nflăcărata de iubire,/ voi face-un labirint de nemurire,/ prin care să mă pierd, iubite,-aș vrea,/ cu chipul tău frumos alătura”. A propos de titlu: interesant procedeul inserției titlului în

corpul poeziei, procedeu la care Nina Toma recurge în mod frecvent, deoarece titlul trasează, astfel, un drum (doar aceasta este menirea oricărui titlu, nu-i așa?), fiind în același timp și primul pas pe drumul respectiv ce se poate abate de la jaloanele fixate inițial. Și dacă Nicolae Labiș lupta cu inerția, Nina Toma luptă, am spus-o deja, cu timpul, căci, îndrăgostită cu toate fibrele ființei, încearcă să transforme acest dușman existențial într-un aliat, prin intermediul iubirii. Eatrăiește o iubire ce-șigăsește împlinirea într-o succesiune de anotimpuri, nu neapărat temporale, dar legate de vremeire, de trecere și de natură. De altfel, iubirea caută mereu natura în versurile inspirate ale Ninei (în microcosmos și în macrocosmos). Am amintit în treacăt acest aspect, atunci cînd am făcut analogia între poemele **Și dacă...** și **Potriviri întîmplătoare...**

Un volum monocord este, de cele mai multe ori, și monoton. Nu e cazul „străfulgerărilor de clipe fugare” ale Ninei Toma, căci fiecare poem al volumului său constituie o poartă



deschisă spre un alt univers al dragostei. Mă opresc doar la trei exemple: poemul **Dorință** este chintesența trăirilor erotice, de o magnifică și aproape irealizabilă simplitate; poemul **Zburător rătăcit** ne spune o frumoasă poveste care demonstrează că, în iubire, visele se pot adeveri, pot deveni realitate, cu condiția să crezi: și în iubire, și în vis; în sfârșit, ca o discretă replică la un faimos poem al lui Nichita Stănescu (iar astfel de replici mai există în poezia română contemporană), **Spune-mi** adâncește ideea că timpul poate fi câștigat chiar împrumutând o fărîmă de veșnicie: „**Spune-mi,**/ dacă într-o zi,/ nu mă voi mai putea bucura/ de primăvară,/ nu-i așa/ că ai sădi/ la marginea raiului/ o grădină de zambile mov, să-mi reverse/ peste suflet/ taina tulburătoare/ a parfumului/ ce m-a învățat/ cum să trăiesc,/ iubind tăcerile adânci/ dintre noi?”. Altfel de ce s-ar mai strădui toți creatorii să ne convingă de faptul că iubirea poate trece dincolo de pragul existențial? Umanizarea eternității, transformarea grădinilor edenice în parcuri tulurice în care pasiunea să-și poată face cuib este unul din visele creatorilor de oriunde și de oricînd, iar autoarea „timpului câștigat” îndrăznește chiar să răstoarne această perspectivă, oferindu-i o deschidere *à rebours*: desprinzîndu-și în mod frecvent iubirea de teluric, îi conferă dimensiuni astrale și substanțialitate edenică.

Erotismul însă implică și elementul carnal, înseamnă și căutare/*căutări*, renunțări, zbatere, încredere, ispitire, dorință, voluptate, senzualitate...! Cufundați-vă în plămada poemului **Dans** (vă amintiți, cred, că Nicolae Labiș are un formidabil poem de dragoste, unul din cele mai tulburătoare din întreaga literatură română, pe care-l elogiază și George Călinescu, poem care poartă același titlu!) și veți regăsi nu doar iubire hieratică, ci vă veți lăsa ispitiți, asemenea autoarei, de „miezul dulce/ al păcatului primordial”! Însă chiar și atunci cînd dragostea carnală își face simțită prezența în poeme, ea este înfățișată cu pudicitate, cu delicată măsură, cu o cuminenie brăncușiană: „În palma ta,/ mi-e sânul mai cuminte,/ vrăjit de mângâierile fierbinți,/ tresaltă ritmic, rușinat,/ când gura pătimașă/ începe să-l alinte.” (**Sub vraja ochilor tăi**). Evident, oricît de complexă, de diversă este iubirea izvodită de Nina în cartea ei, două caracteristici sunt specifice acesteia și apar, sub o formă sau alta, în fiecare poem: intensitatea și statornicia. Intensitatea afectului (cu o gamă largă de reprezentări, în care se includ neliniște, dorință, pasiune, patimă...) naște versurile, iar statornicia sentimentului, în care Vauvenargues nu vedea decît „himera iubirii”, înnobilează fiecărească trăire a ființei care iubește, dorește, se dăruiește pînă la desprinderea de sine, pentru a-l ferici pe cel căruia îi închină întreaga existență.

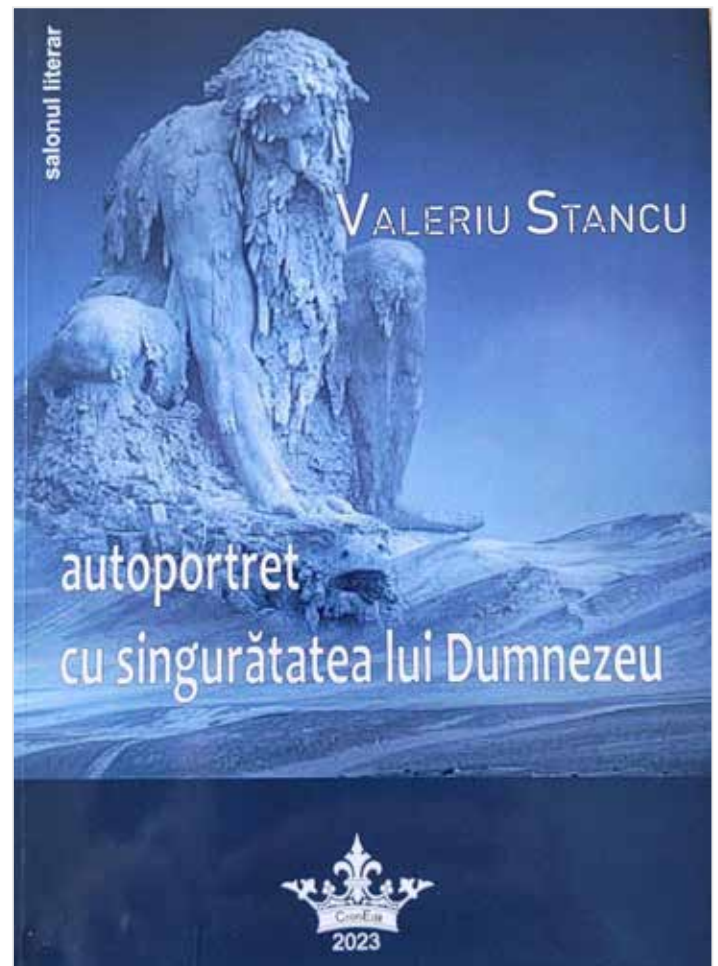
La această poetă inspirată și sensibilă sentimentul de dragoste este atît de frumos, de înălțător, de împlinitor, încît ajungi să te întrebi dacă el chiar se adresează unei ținte concrete sau închipuie o ființă ideală, zămislită după aspirațiile autoarei. Iubirea e joc, e vis, e devenire, e împlinire sufletească și umană, dar, în poezia Ninei Toma, ea nu e niciodată suferință. În această privință, prin atitudinea ei de ființă îndrăgostită, prin poemele ei de autor ce-și cîntă simțămintele, poeta din Bârlad contrazice în mod flagrant, în delicata ei carte despre iubire, despre timp și despre creație, faimosul vers al lui Florian: *Chagrin d'amour dure toute la vie!* Și, veți constata și singuri, nici minciuna, înșelăciunea, vulgaritatea, derizoriul nu-și află loc în iubirea pe care o dăltuiește în cuvinte și imagini creatoarea.

Pentru Ronsard, „iubirea este vrajă”; pentru Giacomo Leopardi, iubirea „îmbold e faptelor slăvite”; pentru Alexandre Dumas, e „cea mai egoistă dintre toate patimile”;

pentru Heinrich Heine, „doar pasiune”; pentru Victor Hugo, credință”; pentru Lamartine, „e fructul copt al vieții”; pentru Cezare Pavese e „mare afirmare”, pentru Pierre Corneille, e „un tiran”... Dar cred că modul în care Nina Toma își trăiește (necon condiționat) iubirea – ca pe cea mai importantă miză existențială, ca pe unica lumină ce-i poate călăuzi ființarea – și și-o înzidește în carte, pentru a-și sfida finitudinea, pentru a se bucura, prin esența ei divină, de un „timp câștigat”, se apropie cel mai mult de viziunea lui Arthur Schopenhauer, care consideră că „iubirea este compensarea morții”.

Cu numai 61 de poeme (în fapt, 61 de moduri diferite de abordare a Erosului), Nina Toma construiește cea mai complexă și mai rivnită dintre lumi: lumea iubirii. O lume în care – descoperind-o, cunoscînd-o – oricare dintre noi simte că și-ar dori să trăiască! Așadar, **Străfulgerare de clipe fugare, timp câștigat** este o carte scrisă din iubire și pentru iubire, din și pentru tinerețea spiritului, trupului și minții. Căci, așa cum spunea medicul și scriitorul italian Paolo Mantegazza, *il più bel metallo da incastrar le perle dell'amore è la giovinezza* (cel mai frumos metal pentru a încadra în el perlele iubirii este tinerețea). Înțelegem din delicatul volum al Ninei că numai acest sentiment înălțător, divin, unic ne ajută să luptăm cu trecerea timpului și să ne câștigăm fărîmă de veșnicie ce ne-ar putea fi hărăzită, dacă am iubi, dacă am jindui după împlinirea prin ființarea în cel căruia/cea căreia îi dăruim propria ființare. Dar, Dumnezeule, oare cît ar trebui să ființeze un creator, ca să-și plîngă toate lacrimile?

SEMNAL



NINA TOMA

SIMION BOGDĂNESCU – SUFLET DE LUP DE POET

În această toamnă generoasă și atipică totodată, care ne determină să devenim ușor nostalgici, dacă ne referim la atmosfera de copleșitoare dezolare din lirica bacoviană „cu toamne reci și ploi putrede”, scriitorul Simion Bogdănescu își publică al zecelea volum de versuri, **Lup de poet**, apărut la prestigioasa editură ieșeană *Junimea*. Volumul este însoțit de o prefață dedicată, de înaltă ținută, înfăptuită de domnul Theodor Codreanu, reputat critic și istoric literar, prozator și publicist, doctor în filologie, membru al Uniunii Scriitorilor din România, intitulată *Vânător de cuvinte și de tristețe*.

La prezentarea volumului din 12 octombrie a.c., președintele Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași, scriitorul Cassian Maria Spiridon, a adus în atenția celor prezenți câteva dintre aspectele definitorii ale noului volum, încadrând opera concitadinului nostru între postmodernism și neomodernism. Domnia sa îl situează pe Simion Bogdănescu pe un binemeritat loc, alături de poeții Cezar Ivănescu și Cristian Simionescu, în *triada lirică bârlădeană* (așa cum a fost numită de scriitorul Valeriu Stancu).

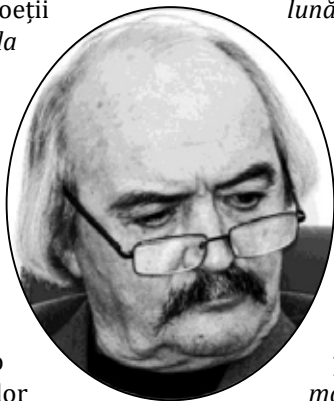
Titlul volumului, redat sugestiv printr-o metaforă de mare forță, aduce în atenția cititorilor o asociere inedită între *poetul*, creatorul, modelatorul, inovatorul de cuvinte și sensuri și *lupul*, simbol mitologic prezent în cultura multor popoare. În cultura românească, lupul este valorificat în basme, balade, legende și cântece ritualice, având o semnificație pozitivă: „frate, protectorul marilor praguri ale existenței, călăuză a omului din lumea cu dor, vremelnică, în cea veșnică, fără dor” Lupul, în rolul său de *inițiator* al sufletului în tainele vieții și ale morții, în Marea Călătorie, este un exemplar prins, de pildă, în câteva versuri populare consemnate într-o antologie de folclor a lui Constantin Brăiloiu: „Și-ți va mai ieși/ Lupul înainte/ Ca să te-spăimânte./ Să nu te-nspăimânți/ Frate bun să-l prinzi/ Că lupul mai știe/ Seama codrilor/ și-a potecilor/ Și el te va scoate/ La drumul de ploi/ La un fecior de crai/ Să te duci în rai. De asemenea, Mircea Eliade, în studiul său *De la Zamolxis la Gengis-Han*, relevă simbolul lupului ca animal totemic al dacilor, citându-l pe istoricul grec Strabon care sublinia în cercetările sale: „venerația dacilor față de acest animal se reflectă în numele lor, al dacilor”, (*daoi* provenea din *daos*, cuvânt care în limba frigană - de sorginte tragică - însemna *lup*). Lupul a fost asociat Zeului Luminii, Zamolxis (de la *Zalmos* care în frigană înseamnă tot *lup*). Tinerii daci, în timpul pregătirii lor ca războinici, considerau că trebuie să-și însușească inteligența, curajul, abilitatea, ardoarea în luptă a lupului, îmbrăcându-se, în timpul ritualurilor, în blana unui lup. Stindardul dacic reunea simbolic, un cap de lup și un trup de șarpe, cel de-al doilea simbol – șarpele – adăugând, ca semnificație, ideea de ciclicitate a existenței universale de viață și de moarte, început și sfârșit, lumină și întuneric, finit și infinit.

Lup de poet este străbătut de sentimentul trecerii ființiale, ireversibile, însă, cu o conștientă și duioasă integrare în spațiul din care s-a întrupat autorul celor 61 de poeme din

acest nou volum. În poemul **Mai stai legendă**, poetul redă printr-o interogație cu note de romantism clasic, spațiul sacru, dominat de relația cu Dumnezeu (*Mai stai legendă pietrelor de vază/ Ca să te-așezi în vânt să te desferici/ Albastră sticlă seara când te cheamă/ Un căprior de liniște-n biserică?*). Desprinderea, ieșirea din planul pământesc, se realizează în mod detașat, prin simbolistica elementelor definitorii pentru omul creator, în poemele **Cărare-napoi** (*Ochelarii goi, rămași fără mine,/ Inelul gol, uitat fără mine,/ Ceasul rănit, rămas fără mine,/ Ceaslovul rănit, rămas fără mine.*) și **Doar ca ieri**, unde drumul, calea, destinul și trecerea efemeră prin lume a omului sunt evidențiate sugestiv prin relația dintre prima strofă (*Sângeră omătul spurc pierdut/ ca uleiul tainei din icoane –/ Doar ca ieri mergeai pe drum de lut/ Lup de lună-n suflet alb, Ioane.*) și ultima (*Sângeră omătul spurc pierdut/ ca uleiul tainei din icoane –/ Doar ca ieri te-ai dus pe drum bătut/ Lup de lună-n suflet alb, Ioane.*).

Universul poetic al lui Simion Bogdănescu se distinge prin abordarea marilor teme și motive literare: universul, natura, destinul omului de geniu, timpul, copilăria, familia, folclorul și particularitățile limbajului poetic; o notă constantă a viziunii sale creatoare, fiind reprezentată de inovațiile lingvistice, asemenea creației stănesciene. Autorul reunește termeni din diferite registre stilistice și realizează asocieri inedite, spectaculoase, precum în poemele: **Neploaie** (*O, Assurbanipal,/ mă asurzești/ cu trilioane de fluturi/ izbiți/ cu scăfârliile/ de asphalt/ ploaia mea, ploaia asta oarbă,/ ploaia ta/ ploaia asta asiră,/ asiro-babiloniană,/ ploaia-neploaie*), **Nici**, poem din deschiderea volumului, unde repetiția conjuncției negative redă o negare categorică a noțiunilor, elementelor enumerate *...nici scut,/ nici ecou,/ nici urlet,/ nici...*), **Decapitări** (*...Acest cap de porc/ din care-a hulpăvit/ un cap de poet...*), **Doină de plânsură** – titlu care așază alături două substantive cu sensuri apropiate ce conferă o puternică sugestie menită să emoționeze cititorul și să-i trezească sentimentul patriotic, prin repetiția *patria mea* (*Jefuită,/ patria mea,/ de toți răii!.../ Răstignită,/ patria mea,/ la Cuca Măcăii!.../ Înșelată,/ patria mea,/ și trădată!... Părăsită,/ patria mea,/ de toți zeii...*).

Poetul inserează în creațiile sale cuvinte păstrate din limba dacică și termeni latinești, amintind de formarea limbii române (substratul daco-moesic și stratul latin): (*Ochi de barză, barză chioară, Ecce poeta ciconia!, ciconia alba,/ ciconia nigra*): **De dor și ioc (1)**, **De dor și ioc (4)** și **Strunga**. În aceeași paletă lingvistică inovativă se încadrează și poemele **Înainte erei mele de eu** (pag. 49), **Mierluire** (pag. 69), **Două des-ființări** (pag. 73), **Neochi de izvor** (pag. 91). Aceste inovații lingvistice din poeziile sale, departe de a se îndepărta de la mesajul poetic sau a-i reduce din profunzime, contribuie substanțial la formarea unei viziuni particulare asupra lumii, a vieții și a morții și contribuie la o înțelegere mai nuanțată a strădaniei eului poetic de a-și construi modalități de evadare dintr-un univers retrâns, ce trece dincolo de limitele



prezentului istoric. Simion Bogdănescu uzează pe deplin de fondul lingvistic în crearea de inedite sensuri poetice; adesea, poetul realizează asocieri deosebite ale unor termeni arhaici, din limbajul popular, cu termeni din limbajul standard: **Uluire, demult...** (*te-ai deșirat un lungan, Te-mburici!, sclifositei domnișoare, arogantului domnișor*), **Triluri de volbură** (*Triluri de volbură-n sus/ ochi de spurcuț – zorii/ otrăvit alior*), **Două des-ființări** (*dacă te prind/ cu altul,/ îți scot opii,/ îți mănânc urepile, îți storc smeura sânilor...*), **Vânător de tristețe(1)** (*... acum și pururea,/ acum și pururea mă rebotez/ păduratic al lupului sau al lupoaiiei/ al spurcului sau al spurcâii,/ al spurlescului sau lupulescului/*), **De dor și ioc(4)** (*...în ritm de țurloaie subțiri/ și de severe scurmage/ ca dintr-o oglindă de cuarț de noapte,/ ciocnindu-mi ochiul/ ca pe un pui de șarpe/ de sticlă și clămpănind: Ecce poeta ciconia!*).

Printr-o măiestrie originală, bogdănesciană, poetul desăvârșește forma poeziei populare, prin versuri scurte, ritmate, cu rimă împerecheată, cu repetiții și inversiuni ce conferă o muzicalitate aparte și sporesc caracterul baladesc al poemelor, ca un tribut spiritual adus satului copilăriei care i-a fost sursă inepuizabilă de inspirație: **Nu mai...** (*Toate plecările mele/ se întorc la același picior/ de sub pod/ odată cu ele/ soarele iese curios/ și cuvios de tăcut./ toate bălăriile/ prin care am dormit copil/ nu mai vor să mă recunoască/ au și uitat de întoarcerea mea/ cu biografia, sub ele*). În cele opt poeme **De dor și ioc**, imaginile și amintirile dragi își fac loc, readuse din umbrele memoriei, printr-o reușită *transversalie* (concept

din arsenalul hermeneuticii transdisciplinare, menționat în prefața volumului de criticul Theodor Codreanu), pentru a realiza o întoarcere subtilă în universul copilăriei și a asocia în mod inedit senzații, gusturi și tipologii umane: *hoți de păpușoi, hoț de câine, pepeni de pușcăriași, popii, răspopii, străpopii, expopii, subpopii, preapopii, superpopii*). Unele versuri devin laitmotiv – refrenele *Oh, măi tată*, în **De dor și ioc (1)**, *muta mea, străvechea mea, trădătoarea mea haină* în **Trădătoarea mea haină** sau repetiția *Alior și alior,/ nebunie de prigor/ alior și ceapa-ciorii* din poemul **De dor și ioc (3)**. Ultimul poem din volum, **De dor și ioc (8)**, reprezintă o transcendere existențială, o depășire a condiției efemere în elementele veșniciei. Asemenea unui lup singuratic, poetul revine, împlinit, desăvârșit, în locul nașterii, pentru a se integra cu toată ființa în arhetipul satului românesc, al copilăriei și adolescenței, înveșnicindu-l în marea sa creație, până, și dincolo de moarte (*lupul, lupul mă ulma/ ulmul ulmul mă ulma, stupul stupul mă stupa/ albina mă albina/... ulmul ulmul mă ulmește/ lupul lupul mă lupește/ moartea mă copilărește/ tot pe dealuri mă hupcește/ și pe văi mă bogdănește/ foaie verde lup de pește*).

Simion Bogdănescu, autodefinind metaforic *suflet de lup de poet, poet de lup ori lup de poet*, își află în cuvântul scris, tot ca o metaforă, lupoaiica, după îndelungi căutări pe tărâmul literaturii, alături de care formează o pereche valoroasă, trainică, iar în nemărginita sa genozitate, odată cu publicarea acestui nou volum de poeme, ne face părtași, și pe noi, cititorii de azi și de mâine, la comuniunea lor înveșnicită în timp.

TEODOR PRACSIU, PREMIAT DE UNIUNEA SCRITORILOR DIN ROMÂNIA, FILIALA IAȘI, REPREZENTANȚA VASLUI

Un eveniment cu semnificație literară deosebită a avut loc, marți 21 noiembrie, la Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” din Vaslui: premiera scriitorului Teodor Pracsu pentru volumul de exegeză **Delimitări critice**, Editura Timpul, Iași, 2022. Au participat membrii Reprezentanței Vaslui a Filialei Iași a U.S.R., scriitorii Cassian Maria Spiridon (președintele Filialei) și Marius Chelaru.

După cuvântul inaugural al prof. Gelu Voicu Bichineț, directorul Bibliotecii, scriitorul Cassian Maria Spiridon a conturat un scurt bilanț al activității Filialei Vaslui, care are o Reprezentanță activă, sensibilă la inițiative literare, unii autori fiind cunoscuți la nivel național.

Un emoționant cuvânt de **Laudatio** a prezentat scriitoarea Lina Codreanu subliniind trăsăturile sugestive ale volumului premiat, care cuprinde cronici consistente, ancorate în realitatea literară imediată (**Incursiuni hermeneutice**), precum și contribuții teatrologice: o evocare pregnantă a lui Valentin Silvestru la 25 de ani de la dispariție, interviuri luate unor teatrologi și scriitori importanți (Valentin Silvestru, Ștefan Oprea, Constantin Paiu, Ion Băieșu, Theodor Codreanu), cronici ale unor spectacole montate pe scena bărlădeană. Teodor Pracsu este, a conchis Lina Codreanu, „un critic de excepție, imparțial, un intelectual exigent și intransigent cu sine, un contemplator al spectacolului livresc...”

Placheta omagială i-a fost înmănată laureatului de Cassian Maria Spiridon. Au urmat cuvântări rostite de Theodor Codreanu, coordonatorul activității Reprezentanței Vaslui și de Marius Chelaru, redactorul celor două Antologii apărute recent (Poezie, Proză), care marchează 75 de ani ai Filialei ieșene: ele au fost oferite celor prezenți, împreună cu revista „Convorbiri literare”.

Reprezentanța Vaslui a dovedit și de această dată că este prezentă în cetate și binemerită aprecierile cititorilor.

N. red.: Reamintim cititorilor că scriitorul Teodor Pracsu, binecunoscut publicului bărlădean, a participat la numeroase lansări de carte ale autorilor bărlădeni, cu expuneri de substanță, egal de atractive prin valoarea estetică, temeinicia argumentelor și expresivitatea rostirii. Vechi colaborator al revistei *Academia Bărlădeană*, îl așteptăm mereu, cu justificat interes, în paginile noastre.





CONSTANTIN MARAFET

CERUL CAPTIV ÎN FEREASTRA AMIEZII AL POETEI DORINA STOICA

Poetul este lumina dintre generații, este cel care dragostește cuvinte spre înmuierea sufletelor păgâne, este cel de deasupra cuvintelor, cel care împrăștie umbra din jurul lor și le dă strălucirea cuvenită. Poetul luptă cu inerția, cu lașitatea și cu ipocrizia. Poetul luptă cu toate durerile lumii pentru noi. Să-i fim alături!

Un astfel de poet este și doamna Dorina Stoica. Ba mai mult decât atât, ea caută să ne protejeze de indolența lumii și adună cerul în jurul nostru: „*adun cerul în jurul meu și creez visele oamenilor*”. Tot ea crează visele, cele nobile, cele curate, cele sincere, conștientă fiind de indiferența lumii pe care o vrea ștearsă din amintirea umanității. Ea luptă pentru libertatea viselor și a păcii din sufletul nostru.

Poeta Dorina Stoica s-a născut în anul 1952, pe 14 martie, în Răchitoasa, Bacău. Este membră a Uniunii Scriitorilor din România. A debutat editorial în anul 2008 cu volumul „*De la poezie la rugăciune*”, Editura Sfera, Bârlad, iar de atunci și până în prezent a mai publicat încă 15 cărți de autor, fiind prezentă totodată în numeroase antologii ori publicații ale vremii. Cartea **FERESTRE ÎN ZIDURI**, cea despre care facem vorbire acum, a câștigat premiul „**Nicolae Dabija**” în cadrul proiectului „Festivalul Internațional de creație literară „*Titel Constantinescu*”, ediția a XVI-a, Râmnicu Sărat, 2023, proiect aparținând Editurii Rafet, fapt ce-i adaugă notorietate și vizibilitate pe plan național și internațional.

Poeta Dorina Stoica, în volumul „*Ferestre în ziduri*”, este un fin observator al vieții cotidiene, al orașului, al străzii, al oamenilor și, pentru a-i observa în amănunt, coboară din raza de lumină: „*Aș vrea să locuiesc/ într-o Rază de Lumină!*”, unde locuiește și urmărește atent, cu precizie matematică, viața pământeană. Poeta poartă pe umăr un stindar al dreptății civice în cuvinte dulci, afirmative, poemele domniei sale fiind ca muzica unui pianist, ca o simfonie. Nu vrea să supere cu niciun chip. Vrea doar să îndrepte lumea prin blândețe. Nu a învățat încă ce-i aceea negare. Greu de crezut că va reuși, pentru că: „*În zilele ploioase orașul e aproape pustiu,/ dincolo de ferestre, oameni ferecați în viețile lor*” și atunci cui să te adresezi? Au ei nevoie de libertate? Da, pentru că tot poeta ne spune că oamenii, chiar dacă sunt ferecați în viețile lor, vor căuta în permanență să: „*visează(ze) să evadeze*”. Însăși poeta vrea să evadeze folosind în permanență ca scut adevărul, altfel ar fi nevoită: „*ori aș înota încotro curge râul,/ dacă aș face ce fac toți ceilalți,/ ori nu aș spune niciodată nu/ ca să fiu pe placul lumii în care trăiesc,/ ca să nu-mi pierd poziția, privilegiile,/ bunăstarea, prietenii, rudele, dușmanii,/ dacă aș pune mai presus/ confortul meu cotidian decât adevărul,*” iar dacă ar face asta, spune poeta, „nu aș fi poet!”. Și noi îi dăm dreptate. Dar formula este simplă, spune adevărul mereu și nu vei avea confortul atât de dorit de majoritatea oamenilor zilei, dar vei avea avea pacea luminii, a sufletului drept recompensă.

Întâmplător, cu foarte mulți ani în urmă, pe vremea când trenurile plecau din Gara de Nord după ceasurile elvețiene și nu ca astăzi după cântatul cocoșului galic, am întâlnit-o pe doamna Dorina Stoica în Gara de Nord. Eu eram împreună cu scriitorul și directorul prestigioasei revistei „Convorbiri

literare”, domnul Maria Casian Spiridon, și dumneai s-a apropiat de noi cu smerenie și cu foarte mult bun simț. Rar, tot mai rare în ziua de astăzi asemenea calități. Nu știam ce scrie, nu știam cum scrie, dar mi-am zis, fără să știu că este poetă, că este un om, un poet profund religios. Și nu am greșit prea mult. Pentru poeta Dorina Stoica poezia este o rugăciune, o lumină care încălzește sufletele în momentele în care tristețea bea prea mult din mătrăguna zilei. Poeta Dorina Stoica este: „*...un căutător de perle îngropate/ într-un ocean de falsitate, ură, nedreptate,/ complot și minciună*”. Și da, am recunoscut imediat că este poetă: „*...după felul cum miroase. El are mirosul unei/ camere bine aerisite în cea mai geroasă/dimineată de februarie.*” Și vocea, da vocea, vocea era: „*...atât de melodioasă încât/ o întrece pe cea a cântăreților și a imnografilor*”. Ea este poeta Dorina Stoica, mi s-a spus: „*...Ea este Dorina, poeta neună,/ ce scrie versuri de iubire pentru/ Dumnezeu pe gardurile bisericilor,/ pe șervețele, pe praful geamurilor în/ verile secetoase, ori iarna pe zăpadă./ Poeta cea mai mică din orașul ei,/ din țara sa, din lume, din univers!/ Atât de mică, încât mulți ochi/ nici măcar nu o pot vedea*”.

Numai că noi, cei asemenea ei, noi care ținem singurătatea în căușul palmei ca pe un tablou, am văzut-o. Am văzut cum „*Tremurând ca o flamură,/ poezia a scris-o pe ea!*” și atunci, de atunci am iubit-o cu toți. Fără poeți, fără poeți ca doamna Dorina Stoica, Dumnezeu ne-ar fi uitat de mult. Dar auzind poezia-rugăciune: „*...aruncă din când în când/ o privire peste pământ și se umple/ de un fel de bucurie pentru faptul/ că toate sunt la locul lor și de aceea continuă/ să-l învârtască în jurul soarelui,/ să umple cerul cu stele, să trimită ploaie,/ să schimbe anotimpurile, iar mie, mică/ și neînsemnată, undeva în lumea aceasta,/ să-mi dea liturghisind hrana sfinților, pâine și vin.*”

Poeții sunt salvatorii lumii, ei povestesc Domnului, iar: „*Mâna, doar Mâna Sa poate șterge lacrimile/ de pe obrazul timpului, poate opri nenorociri,/ războaie, poate dărui bucurii/ neatins de minciuna acestui timp vinovat!*”. Toți creștinii se roagă sau ar trebui să se roage cu evlavie. Numai poeta noastră se roagă într-un fel anume, încât cerul din fereastra amiezii își găsește libertatea: „*Mă rog, iar rugăciunea se face poezie,/ poezia coboară în inimă, urcă la cer,/ cerul se umple de lumină, apoi plouă cu stele./ Oare poezia nu este o formă a rugăciunii?/ Cad și mă ridic, sufăr și apoi mă bucur,/ cobor și mă înalț. Tremurândă/ ca o flamură pe catarg e această dimineață./ În unele zile sunt foarte mică,/ incap într-o rugăciune, într-un viers,/ într-o picătură de ploaie, într-o aripă de fluture,/ într-un bob de grâu, într-o firimitură de pâine./ Alteori, sunt atât de mare încât universul/ mă strânge pe la subțiori ca o rochie de mireasă/ după douăzeci de ani de la nuntă.*”

Poezia Dorinei Stoica dă libertate sufletului să dezmiere cerul din fereastră, le dă culoare zidurilor și îmbracă oftatul în speranță. Este o rugăciune spusă din toată inima și cu dragoste de semeni. De astfel de poezie avem nevoie. Sufletul nostru trebuie descătușat de povara lumii. Numai citind un poet autentic și o poezie magică ca a doamnei Dorina Stoica vom reuși. Dumnezeu este mare!

IN MEMORIAM

TEODOR OANĂ

(3 martie 1941-16 noiembrie 2023)

O veste tristă mi-a întunecat bucuria conversației telefonice pe care o aveam zilele trecute cu dl Ion Todor, din Alba Iulia. Domnia sa m-a anunțat cu durere în glas că fostul său coleg de facultate și prietenul nostru, Teodor Oancă, a plecat dintre noi.

Scriitor, publicist și cercetător științific, profesor universitar la Facultatea de Litere a Universității din Craiova, Teodor Oancă este autorul a 15 cărți, personale sau în colaborare, și a peste 130 de studii în domeniul său predilect - lingvistica. A colaborat cu proză scurtă, teatru și poezii la numeroase publicații literare și de cultură.

Cercetător laborios, pasionatul iubitor de limbă românească a realizat lucrări de referință în domeniul onomasticii și dialectologiei, abordate în contextul complementarității acestor ramuri ale lingvisticii cu etnografia, semantica, morfologia și sociolingvistica: *Microsisteme antroponimice românești*, 2016 (172p.); *Contribuții onomastice*, 2018, *Cercetări de onomastică și dialectologie*, 2019 (185 p.)

Din creația sa literară amintim: *Salonul regal și Conferința de presă* (teatru), *Vitrina cu rondeluri și Zbor de cocori* (versuri), *Instantanee cotidiene*, *Vremuri sub lupă*, *O voce* (proză scurtă). Conștient de concurența măștrilor genului scurt, Teodor Oancă a surprins cu ochi lucid și a transpus într-un stil alert secvențe de viață, chipuri și dialoguri prinse pe viu, ușor recognoscibile în realitatea imediată: autorul le-a tratat cu umor, adeseori cu ironie amară, iar cititorii le-au recunoscut fără efort, așteptând mereu noi pagini sub aceeași semnătură.

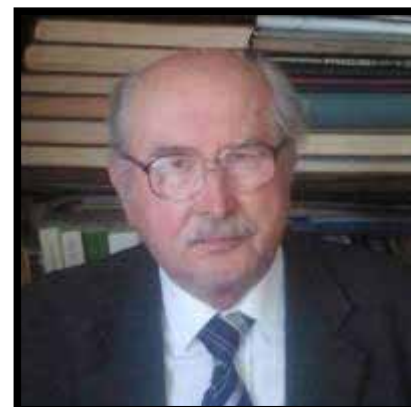
Ne-am numărat, ani de zile, printre cititorii săi: Teodor Oancă a devenit colaborator activ la revista „Academia Bârlădeană” încă din anul 2009, când, în numărul 3 (36), ne-a trimis spre publicare prezentarea cărții lui Ion Popescu-Sireteanu, „Vechi nume românești”. Începând cu numărul 4 (37)/2009, a fost prezent, număr de număr, în paginile revistei, fie cu articole pe teme lingvistice, fie cu proză scurtă. Nu a lipsit niciodată la întâlnirile cu noi, iar noi i-am fost cititori fideli...

Am ajuns acum la capitolul VII al amplului său studiu de 50 de pagini, încredințat nouă spre publicare începând cu nr. 3(88)/2022. Vor apărea, în următoarele numere ale revistei noastre, ultimele opt capitole din cele XV ale *serialului* „Din antroponomia românească”... Doar că, la sfârșitul capitolului XV, nu vom mai putea face mențiunea: *va urma!*

Ne va lipsi mult colaboratorul nostru de cursă lungă, prietenul Academiei Bârlădene, Teodor Oancă!

Drum lin, Domnule Profesor!

Sergiu Coloșenco



TEODOR OANĂ

DIN ONOMASTICA ROMÂNEASCĂ (VII)

Exprimarea originii locale prin numele de familie se realizează prin derivarea unui toponim (localitate sau regiune de proveniență a cuiva) cu ajutorul sufixului -ean(u). Ilustrative pentru această categorie de antroponime sunt numele de familie Cîmpean(u) și Mintean(u). În Baza de date antroponimice a României, din 1994, aceste nume de familie au următoarele frecvențe: Cîmpean 9786, Cîmpeanu 6010 Muntean 29479, Munteanu 62184. Numele fără -u final provin din Transilvania, Maramureș, Crișana și Banat și se datorează administrației ungurești care a funcționat până în 1918. Tot acesteia i se impută eliminarea sufixului antroponimic românesc -escu din numele de familie.

Urmărind frecvența numelui de familie Abrudan, constatăm că în județul de origine al abrudenilor frecvența în 1994 este 34. În schimb, numele este prezent cu frecvențe sporite în alte județe: Cluj 1468, Bihor 1102, Timiș 279, Arad 188 Sălaj 170.

E un exemplu de a ilustra deplasări în timp a unor persoane originare din Abrud sau din sate din apropierea Abrudului. În cazul de față, Abrudul a fost localitatea de referință, mai cunoscută.

În privința zonelor de origine constatăm că Podișul Transilvaniei nu trebuie interpretat ca fiind același cu Ardealul. Podișul Transilvaniei este înconjurat de „țări”, care în conștiința locuitorilor lor înseamnă altceva decât Ardealul, așa cum a fost acesta perceput de moldoveni și munteni. Țara Hațegului, Țara Oltului, Țara Bîrsei, Țara Năsăudului sunt ținuturi care se integrează Transilvaniei sub aspect geografcic, dar locuitorii lor și-au zis că sunt hațegani, olteni, bîrsani, năsăudeni. De la aceste nume de „țări” au rezultat nume de familie derivate cu sufixul -ean(u).

Migrarea multor români din Transilvania, Maramureș, Crișana, Banat spre Moldova și Țara Românească a fost cauzată

de factori economici, politici și religioși, ca urmare a extinderii și amplificării dominației ungare în aceste regiuni. Acest fenomen a fost constant timp de mai multe secole, înregistrându-se stări de maximă intensitate. Astfel, în septembrie 1767 numai din ținutul Făgăraș au emigrat peste 4000 de oameni, iar către sfârșitul acestui secol numărul băjenarilor ardeleni (24000 de familii) se ridica la aproximativ 96000 de persoane (Ștefan Mateș, Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII-XX (Cercetări de demografie istorică, Editura Științifică, București, 1971). Catagrafiile din Moldova și Țara Românească au înregistrat aceste mișcări de populație, persoanelor înregistrate fiindu-le precizate originea prin supranume, care au devenit nume de familie.

Ceea ce este de reținut în privința derivatelor cu suf-eanu e faptul că nu individul stabilit într-o altă localitate își creează un astfel de nume, ci persoanele din anturajul lui din localitatea în care se stabilește. Numele acestuia poate fi ignorat sau necunoscut, dar persoana poate fi identificată prin raportarea la localitatea sau regiunea din care provine. Un moldovean ajuns într-un sat din județul Mureș a fost numit mai mult cu supranumele Moldovean, care s-a transmis generațiilor următoare, ajungând nume de familie consacrat. Un vrâncean stabilit în județul Harghita a fost numit Vrâncean (în prezent are frecvența 94), iar pe cel dintr-un sat din județul Buzău (în prezent are frecvența 436) l-au numit Vrânceanu. Așadar, astfel de nume sunt un indiciu de mișcare a persoanelor dintr-un loc în altul.

Mai evidente sunt exemplele de nume de familie provenite de la derivarea cu suf.-eanu a numelui de localitate. În Catagrafia Doljului de la 1831, sunt înregistrați la Băilești: Marin brat Urziceanu, Dinu sin Răduț Galiceanu; la Seaca de Sus: Simion sin Corneanu, Gună sin Gheorghe Boureanu. La Poiana figurează Matei sin Stroie Băileșteanu, la Perișoru este înregistrat Ignat sin Pîrvan Băileșteanu (cu mențiunea că era bulgar, venit la Perișoru din Băilești).

(VIII)

Numele de persoane de origine calendaristică, precum și numele de familie care prezintă sufisul -escu sau -eanu aparțin unor micro sisteme antroponimice.

Micro sistemele antroponimice românești sunt structuri bine individualizate, care pot fi raportate la structuri ale vocabularului limbii române. Între micro sistemele vocabularului limbii române, cel format din cuvinte care numesc funcții publice, de la care au rezultat nume de familie, se distinge prin particularitatea de a aparține, în cea mai mare parte, cuvintelor ieșite din uz.

Conceptul de funcție publică trebuie privit, în acest caz, din perspectivă istorică. Dacă avem în vedere funcțiile boierești din divanurile țărilor românești, acestea erau echivalentele din epoca modernă ale celor de ministru, secretar de stat, șef de departament etc. Marele logofăt era în Moldova „întâiul boier din divan care conducea cancelaria domnească și, în absența domnitorului sau a mitropolitului, prezida divanul”, iar în Muntenia el era „unul dintre cei mai de seamă boieri de divan, urmând după ban” (DLRM, logofăt, s.v.). În subordinea acestuia erau: al doilea logofăt (adjunctul marelui logofăt), al treilea

logofăt (secretarul marelui logofăt), ca și logofătul de obiceiuri (maestrul de ceremonii, altfel spus „șeful protocolului”), logofătul de taină, sau domnesc (secretar particular, sau „șeful de cabinet” al domnitorului).

Dicționarele însoțesc numele de funcții din divan sau din administrația feudală cu precizarea „arhaic”, „învechit”. Dintre numele de funcții publice de la care au rezultat nume de familie le-am reținut doar pe acelea care denumeau, într-o epocă mai îndepărtată, funcții boierești mai importante din divanurile din Moldova și Țara Românească. Cuvintele prin care erau exprimate aceste funcții publice au ieșit de mult din vocabularul curent al limbii române, dar la acea vreme ele erau uzuale, cu o existență în limbă de câteva veacuri, pe toată durata evului mediu.

Titulatura funcțiilor publice deținute de boieri, cu care românii se obișnuiseră de câteva secole, începe să fie treptat abandonată, o dată cu intrarea în vigoare a Regulamentelor Organice, când separarea puterilor în stat devine realitate.

Numele funcțiilor dregătorești încetează definitiv să mai fie de actualitate încă de pe vremea Divanurilor ad-hoc. Cu dispariția obiectului, adică funcția dregătorească, încetează să mai fie activ și termenul prin care este numită funcția. El trece acum, treptat, în masa vocabularului și de aci în compartimentul periferic al acestuia, alăturându-se altor arhaisme. Locul înaltei funcții dregătorești îl ia cel de ministru.

Funcția dregătorească reprezenta nu numai o poziție anume în aparatul de stat al acelor timpuri, ci și un privilegiu boieresc. Totodată, numele funcției dregătorești a ajuns să fie echivalent cu un titlu nobiliar.

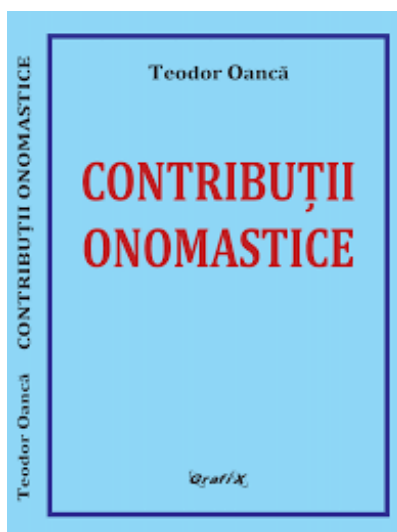
Calitatea de ban, vornic, logofăt, spătar, postelnic etc. apare în documentele istorice alături de numele personal activ, adică cel aflat în circulație, al unui boier. Dacă pentru titularii unor funcții dregătorești

numele funcției nu figurează ca nume complementar cu funcție de nume de familie neoficial sau chiar ca nume de familie consacrat, pentru descendenții acestora astfel de apelative devin supranume ca expresie a dovedirii originii nobiliare.

A existat în timpul domniilor fanariote, dar și după Revoluția de la 1821, obiceiul unor domnitori de a acorda titluri boierești unor persoane care proveneau din rândurile negustorimii, din mica boierime sau care erau străini stabiliți în Principate. Constandin Sion, în Arhondologia Moldovei, ne oferă zeci de asemenea exemple. Nu mai e atât vorba de boieri de divan cât de persoane care „s-au boierit”, mai ales în timpul domniei lui Mihail Sturza. Urmașii acestora s-au simțit mândri de înaintașii lor, din care motiv au adoptat ca nume de familie numele funcției dregătorești.

În Baza de date antroponimice a României, constituită la Facultatea de Litere a Universității din Craiova în 1994, figurează, cu frecvența pe județe, următoarele nume de familie provenite de la nume de funcții publice din Evul Mediu românesc: Armaș 247, Armașu 600, Banu 13648, Cămăraș 211, Cămărașu 360, Cluceru 43, Comis 128, Comisu85, Logofātu 1094, Pitariu 314, Pitaru 711, Pîrcălab 392, Pîrcălabu 972, Postelnicu 3994, Serdaru 332, Slujeru 13, Spătariu 1135, Spătaru 9365, Stolnicu 474, Vornicu 3859.

(Bibliografie: Teodor Oancă, *Micro sisteme antroponimice românești*, Craiova, 2016)





OTILIA VÎRVOAREA

LICEUL „MIHAI EMINESCU” LA 65 DE ANI

Fiecare nouă aniversare este, în viața noastră, prilej de bucurie, de sărbătoare dar și de duioasă aducere aminte a drumului parcurs; este momentul în care celebrăm cine suntem și cine am devenit prin întâlnirea cu ceilalți. Așa este pentru oameni; la fel și pentru o școală.

65 de ani pentru un om înseamnă o viață trăită arzând, muncind, alături de ceilalți. Înseamnă sfârșit și început, deopotrivă; adaptare dar nu resemnare, redefinire și viața trăită din nou, pentru sine, mai profund și mai cu sens.

Dar pentru o școală? Cât înseamnă 65 de ani pentru o școală?

Pentru Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, la începuturile sale – Complexul Școlar Bârlad – înseamnă, în termeni de istorie, trei generații, iar matematic socotind – 63 promoții. Adică sute de oameni realizați – ingineri, profesori, doctori, juriști, scriitori – și mii de suflete modelate. 65 de ani de istorii personale scrise împreună cu și pentru ceilalți, cu deschidere spre nou, creștere dar și provocări, învățare dar și dezvățare, căutare, aflare și iar căutare.

Din 1958 până în prezent, liceul s-a străduit să țină pasul cu vremurile și n-a fost deloc ușor. Să nu uităm: era anul în care România pășea pe drumul destalinizării după ce armata sovietică se retrăgea, în sfârșit, după 14 ani, din țară. Românii începeau să respire un alt aer, mai puțin cenzurat. Dar au urmat anii grei ai socialismului și îndoctrinării, apoi cei la fel de grei ai raționalizării, de neînchipuit pentru liceenii de azi. Școala a supraviețuit prin râvnă și statornicie.

Încercat a fost destinul liceului nostru! A trecut prin multe etape până a ajuns la cea din ziua de azi: de la profilurile real/uman, la cele de mecanică, industrie ușoară sau agricol, la primele clase speciale de matematică-fizică, până la profilurile diversificate de astăzi. Anii postdecembriști au adus transformări în dinamica și perspectiva predării. Au trecut peste noi reforme ale educației, crize sanitare și mișcări sindicale..

Important este că liceul a crescut, crește, tinzând să-și merite numele de „Mihai Eminescu”. Ceea ce a ținut vie această școală au fost oamenii ei: iluștrii profesori din generația anului I au rămas coloană vertebrală în creșterea noastră, iar pe unii încă-i mai putem saluta, cu reverență, pe stradă. Castanii plantați de elevii primelor serii stau mărturie că tinerețea, curajul și frumusețea merg împreună în sus, mereu mai sus, indiferent de vremuri.

Iar azi, într-o lume în care valorile sunt răsturnate și întunericul e atât de aproape de lumină, noi, „eminescienii”, pășim pe cărarea netezită de predecesori și încercăm să ne ridicăm și să depășim nivelul trecutului nostru.

Cine este astăzi Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” și ce fac oamenii lui? O simplă căutare pe Google ne-ar spune că:

„Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Bârlad, Școală ambasador a Parlamentului European, a organizat un seminar despre semnificația Zilei de 9 mai”.

„Elevii ai Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” experimentează viața de student la *Facultatea de Electronică, Telecomunicații și Tehnologia Informației* a Universității Tehnice „Gheorghe Asachi”, Iași, în cadrul proiectelor ROSE de tip punte, finanțate



de Banca Mondială.”

„Echipa de robotică a Liceului „Mihai Eminescu” Bârlad, calificată la Campionatul Național de Robotică, București” (*Monitorul de Vaslui*).

„O elevă de la Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Bârlad s-a calificat la trei olimpiade naționale.” (*Puls*)

„Noul an școlar va găsi clădirea Liceului Teoretic „Mihai Eminescu”, Bârlad cu un acoperiș înlocuit în întregime.”

„Liceul Eminescu din Bârlad a organizat tradiționala întâlnire cu „bobocii” noului an școlar!” (*Vremea Nouă*)

„Liceul Teoretic „Mihai Eminescu” din Bârlad si-a desemnat vineri, 18 octombrie, cei mai frumoși boboci din acest an.” (*Vremea Nouă*)

Viața școlii și a oamenilor ei se reflectă, însă, cel mai bine în comunitate; în acel „împreună” pe care-l construiește în fiecare zi – prin elevi, profesori, părinți – și se măsoară nu doar în cifre (numărul de profesioniști pe care-i pregătește) ci și în clipe memorabile trăite în sala de clasă, în bătaia de inimă când, după ani, uneori după decenii, liceenii de mai ieri apar pe holurile școlii sau devin colegi de cancelarie ai foștilor profesori.

Aceasta este Școala mea! Ea clădește, cu fiecare tânăr absolvent, o lume mai bună, care merge înainte salutându-și cu reverență trecutul, o lume la care se poate ajunge mergând pe o alee cu castani care cresc înalt, tot mai înalt, indiferent de vremuri...





TEODORA SPÎNU

UN FEL DE RETROSPECTIVĂ...

Să ne imaginăm că este ultima zi a anului 2023 și că timpul are răbdare cu noi... Nu mai putem schimba nimic din ceea ce s-a întâmplat, iar experiența ne spune că trebuie să privim înapoi cu drag și îngăduință, oricât de grele ar fi fost încercările... Să ne imaginăm, de asemenea, că ne aflăm în fața unui foc zdravăn și ținem între palmele reci o cană cu vin fiert (sau cu ceai), că stăm la povești și că ne amintim cum a fost... Tot astfel și noi, cei din teatru, ne gândim la trecut, la prezent și, mai ales, la viitor.

Cred că sunteți de acord că „datorăm” mult lumii teatrale, chiar și numai pentru simplul fapt că folosim, frecvent, noțiunile de tragedie, dramă, act, farsă, teatru de război... Ni se cer talent, dicție și succes (dacă se poate, încă de la prima ieșire la rampă), mulți trag sforile din culise, deciziile politice sunt bine regizate în show-uri cu actori de duzină, iar pentru a reuși în viață trebuie să ai recuzită, nu glumă! Ei bine, printre măștile teatrului ieftin, avem alternativa teatrului autentic - Teatrul **Victor Ion Popa** - născut la 28 decembrie, 1955, când, în regia lui Sică Alexandrescu, se prezenta publicului primul spectacol, **Mielul turbat**, de Aurel Baranga. De-atunci și până astăzi, am avut peste 400 de premiere și mii de spectacole (ale noastre sau invitate).

Noi măsurăm timpul în stagioni teatrale, nu în ani calendaristici, așa că retrospectiva pe care o vom face, va începe cu octombrie 2022. În tot acest interval, ne-am adresat publicului matur, dar am avut în atenție și copiii, și adolescenții, fără să ne axăm doar pe comedii (deși sunt mult mai apreciate, cum este și firesc).

1. 01 octombrie, 2022 - **A douăsprezecea noapte**, de William Shakespeare, regia: Ștefan Alexiu;



2. 25 noiembrie, 2022 - **Povestea porcului**, adaptare de Teodora Spînu, după Ion Creangă, regia: Ștefan Alexiu;

3. 25 februarie, 2023 - **Ipocriții**, după **Soțul ideal**, de Oscar Wilde, regia: Ștefan Alexiu;

4. 24 iunie, 2023 - **Tot ce se dă**, de Ioan Peter, regia: Cristian Gheorghe;

5. 28 octombrie, 2023 - **Hotelul celor două lumi**, de Éric Emmanuel Schmitt, regia: Diana Udrea



Hotelul celor două lumi



O noapte furtunoasă

6. 16 decembrie, 2023 - **Boeing-Boeing**, de Marc Camoletti, regia: Ștefan Alexiu.

În paralel cu premierele, s-au jucat spectacolele curente și credem că acoperim o arie largă de gusturi, reflectată în genuri, epoci, culturi: **Pădurea**, de N. A. Ostrovski (regia: Bogdan Hușanu), **Fazanul**, de Georges Feydeau (regia: Ștefan Alexiu), **Guppy**, de Vasilii Sigariov (regia: Bogdan Hușanu), **O noapte furtunoasă**, de I. L. Caragiale (regia: Marcel Anghel), **Fata babei și fata moșneagului**, adaptare de Teodora Spînu, după Ion Creangă (regia: Alexandru Savu).

Sala noastră a găzduit multe spectacole de teatru, muzică sau stand-up comedy - **Familia Tărăboi**, după Neil Simon și Gogol (oct., 2022), **451 Farenheit**, după Ray Bradbury, susținut de Teatrul **Vasile Alecsandri** din Bălți (nov., 2022), **After love**, de Eugen Făt, prezentat de Teatrul **Fani Tardini**, din Galați (dec., 2022), Concert **Ion Suruceanu** (mart., 2023), **Care pe care**, după **Who is who**, de Keith Waterhouse și Willis Hall, o producție a Teatrului **Globe**, București (apr., 2023), **Bărbații la 40, femeile, la 43**, de Octavian Strunilă, Teatrul **Metronom**, București (mai, 2023), **Gunoierul**, de Mimi Brănescu, producție a Rotari Entertainment, București (mai, 2023), **Take, Ianke și Cadâr**, de V. I. Popa, pus în scenă de Teatrul Municipal **Maior Gheorghe Pastia**, Focșani (iun., 2023), **Ce avem noi aici**, de Lia Bugnar (nov., 2023), **Regal Vienez**, concert de muzică clasică (dec., 2023), **O moștenire și doi nepoți**, de Ana Odagiu (dec., 2023), Concert **Fuego** (dec., 2023) - încercând să acoperim cele mai diverse preferințe și gusturi.

Desigur că, în tot acest timp, am avut colaborări frumoase cu școlile și liceele orașului, cu Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor **Elena Cuza**, cu diverse alte instituții și persoane fizice cărora le le mulțumim din suflet pentru că ne-au stat alături cu susținerea lor.

Am străbătut județul - Vaslui, Murgeni, Huși, Tecuci, Vinderei, Codăești și câte altele, mai mari sau mai mici, cu condiții mai bune sau nu - totdeauna cu gândul de a aduce un strop de căldură și culoare celor care nu au, prea des, bucuria de a vedea spectacole de înaltă ținută profesională.

Credem că oamenii au nevoie artă (muzică, teatru, pictură) la fel de mult cum au nevoie de iubire. Atunci când îi lipsești pe oameni de adăpost și bunătațe, de hrană și mișcare, ei mor în mod vizibil, însă, când îi lipsești de pictură, muzică și teatru, ei mor pe dinăuntru și asta nu se vede!

VIATA ACADEMIEI

Sâmbătă, 23 septembrie 2023, pe Esplanada Catedralei, Episcopia Hușilor a organizat Simpozionul Național „Dimitrie Cantemir, cărturar și erudit spirit european”, în cadrul „Anului Dimitrie Cantemir”. Un public ales a urmărit cu mare atenție comunicările de înalt nivel științific susținute de nouă personalități - istorici și teologi reputați din România și Republica Moldova. Preasfințitul Ignatie a susținut comunicarea cu titlul „Opțiunea Cantemir sau Opțiunea Benedict”, în care pledează pentru prima dintre cele, „mult mai plauzibilă și mai în acord cu tradiția patristică a Bisericii Ortodoxe”, căci sugerează „impregnarea lumii și a omului de binele virtuților”: „lumea și omul, descotorosindu-se de păcat, care dezbină și dezumanizează, va fi martora revelației adevărului că „este dar al lui Dumnezeu”. Invitată la eveniment, Elena Monu a răspuns îndemnului Preasfințitului Sale și a vorbit, în cuvântul său, despre

manifestarea organizată la Iași, pe 15 februarie a.c. de Clubul Junimea-Scriptor, unde a prezentat comunicarea „Date edite și inedite privitoare la istoria Cantemireștilor”. Pe lângă aceste date, Elena Monu a informat publicul despre activitățile prin care Academia Bârlădeană a onorat, în numerele revistei sale, memoria marelui cărturar. În continuare, în biserica veche a Mănăstirii „Dimitrie Cantemir” aflată lângă satul Grumezoaia, Preasfințitul Ignatie a oficiat o impresionantă slujba de pomenire.

Tot **sâmbătă, 23 septembrie**, ora 11, Academia Bârlădeană și poeta Nina Toma i-au invitat pe iubitorii de frumos la o reuniune lirică autumnală, găzduită cald de Pavilionul Expozițional „Marcel Guguianu” prin dl. Mircea Mamalaucă, directorul Muzeului „Vasile Pârvan” Pentru lansarea noului său volum de poeme, „Străfulgerare de clipe fugare, timp câștigat”, autoarea i-a

nostru, Scrisul nostru. Ca într-un arc peste timp, poetele noastre de astăzi se întâlnesc cu Zoe Frasin, Sylvia Pan, Magdalena Ecsarhu, Agatha Grigorescu, lumina „frățietății de vișători” născute la Bârlad în urmă cu 108 ani. Salutăm cu căldură, a subliniat vorbitoarea, noua carte a poetei sensibile și inspirate care este Nina Toma și o felicităm.

Programul reuniunii a îmbinat armonios momente artistice: poeme recitate cu sensibilitate de actrițele Irina Cocea și Ramona Ananie, piese muzicale celebre, interpretate de doi foarte tineri virtuozii, Tudor Jora, la pian și Liviu-Lucian Albu, la flaut, în decorul desăvârșit al operelor marelui sculptor Marcel Guguianu. Poeta Nina Toma a avut bucuria de a o prezenta publicului pe Mădălina Ioana Vîrgolici, studentă la Facultatea de Arte și Design din Cluj-Napoca, care a realizat, într-o formă de excepție, grafica pentru cele 61 de poeme din volum. Poeta a adresat cuvinte de recunoștință celor care au făcut posibilă apariția volumului: Valeriu Stancu, editor și redactor de carte, pentru atenta grijă a redactării textelor; Mariana Stancu, pentru excelența așezare în pagină și remarcabila formă grafică a volumului, Elena Monu, președinta Academiei Bârlădene, pentru demersurile întreprinse pe lângă Primăria și Consiliul Local Bârlad în vederea acordării sprijinului financiar necesar.



La pupitrul Simpozionului, Preasfințitul Ignatie; Episcopul Hușilor



Un prezidiu din 4 poeți - Nina Toma, Valeriu Stancu, Marius Chelaru, Simion Bogdănescu



Are cuvântul Elena Monu



La Mănăstirea „Dimitrie Cantemir”. De la stânga: prof. Costin Clit, dr. Delia Asoltanei, prof. dr. Elena Monu, Preasfințitul Ignatie

avut alături pe scriitorii Valeriu Stancu, Marius Chelaru și Simion Bogdănescu, care au făcut aprecieri pertinente asupra cărții și autoarei și au oferit cititorilor posibile chei de lectură pentru poeziile reunite în „acest volum monocord, delicat”, așa cum l-au numit. În intervenția sa, Elena Popoiu a evocat memoria doamnelor de odinioară ale Academiei Bârlădene, poete prezente, în anii de început ai Societății, în paginile revistelor sale literare *Florile dalbe*, *Graiul*



Poeta și artistele care i-au recitat poezia



Din partea Academiei Bârlădene, Elena Popoiu

Duminică, 1 octombrie 2023, ora 10:00, la sediul Academiei Bârlădene s-a desfășurat a doua sa reuniune de toamnă. În program, cu prilejul „Zilelor Patrimoniului”, Elena Monu a prezentat comunicarea „Monumente istorice bârlădene. Casa Greceanu”. Expunerea a fost însoțită de imagini ale casei construite de membrii ai familiei Greceanu, în anul 1827. Executori testamentari ai vornicesei Elena Beldiman- primul ctitor al Spitalului bârlădean, Nicolae și Iancu Greceanu s-au remarcat în viața socială și culturală a urbei prin generoase donații făcute



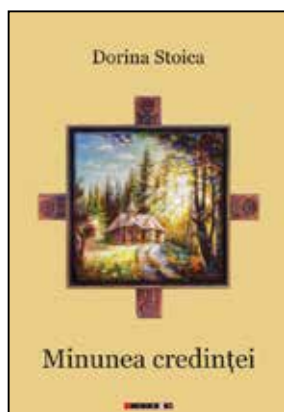
Elena Monu susținându-și comunicarea

bisericilor. În continuare, a fost lansat nr. 3(92)/2023 al revistei noastre, în paginile căreia, menționează Elena Popoiu, cititorii se vor întâlni cu personalități de seamă ale Bârladului cultural, precum Neculai Roșca Codreanu și V. Voiculescu, vor găsi multă poezie, pagini de istorie, de critică literară, memorialistică, artă. Cei prezenți au avut posibilitatea să cunoască și să răsfoiască reviste și cărți recent donate Academiei Bârlădene.



Dorina Stoica premiată

În zilele de **13-14 octombrie 2023**, în cadrul Concursului Național de Creație Literară „Vasile Voiculescu”, ediția a 35-a, Primăria Municipiului Buzău, Centrul Cultural și Educațional „Alexandru Marghiloman” și Primăria comunei Pârscov au organizat manifestări culturale dedicate marelui scriitor Vasile Voiculescu. Scriitoarea Dorina Stoica, membră a Academiei Bârlădene, a participat, pe 13



La statuia poetului V. Voiculescu

octombrie, la Simpozionul omagial și depunerea de flori la bustul scriitorului din Parcul ce-i poartă numele, iar pe data de 14, de la ora 11, la vizitarea Casei Memoriale „Vasile Voiculescu” din Comuna Pârscov și Festivitatea de premiere în Sala de spectacole a Căminului Cultural din localitatea natală.

Au fost acordate importante premii pentru poezie, proză, publicistică. Dorina Stoica a primit Premiul Național pentru Literatură cu caracter religios, acordat de Ziarul „Lumina” al Patriarhiei Române, pentru cartea sa, „Minunea Credinței”.



Cristina Vizitiu, directoarea Bibliotecii, și poetul sărbătorit

Vineri, 27 octombrie 2023, la Biblioteca „Stroe S. Belloescu”, în ședința Cenaclului literar „Alexandru Vlahuță”, a fost prezentat publicului bârlădean, în chiar ziua de naștere a poetului, noul volum liric al lui Simion Bogdănescu, „Lup de poet”, recent apărut și lansat la



Nina Toma și poetul Simion Bogdănescu



Ioana Dor, președinta Cenaclului

Editura Junimea din Iași. Scriitorul aniversat a fost însoțit de două doamne ale poeziei bârlădene. Astfel, poeta Nina Toma a vorbit despre particularitățile limbajului poetic al autorului, o notă constantă a viziunii sale creatoare fiind reprezentată de inovațiile lingvistice. Președinta Cenaclului literar „Alexandru Vlahuță”, poeta Ioana Dor a mărturisit că, în fața acestui volum, se află atât în calitate de tehnoredactor, cât și de cititor și poet. La evenimentul moderat de prof. Cristina Vizitiu, directoarea instituției, au participat membri ai cenaclului, ai Academiei Bârlădene, iubitori de poezie bârlădeni.

Miercuri, 8 noiembrie 2023, în satul Epureni, sediul comunei, membrii Academiei Bârlădene, Elena Monu și Cezar Crăescu, au fost invitați de doamna primar Carmen Bâlbăie și preotul Marian Trif, la sărbătorirea hramului Bisericii „Sfinții Mihail și Gavril”. La ceremonie, președinta Academiei Bârlădene a prezentat istoricul bisericii, de la începuturi până în anul 1914, când, pe vechiul loc unde s-a ridicat primul lăcaș, Magdalena Ecsarhu, nepoată de fiică a lui Manolache Costache Epureanu, a citorit actualul edificiu. Elena Monu a menționat că, din inițiativa Academiei Bârlădene, școala din sat poartă numele marelui om politic bârlădean, iar căminului cultural i s-a atribuit numele fiicei acestuia, Principesa Elena Bibescu.



Afișul concursului

Sâmbătă, 11 noiembrie 2023, la Colegiul „Gheorghe Roșca Codreanu”, s-a desfășurat concursul „Și eu sunt codrenist”. Conform tradiției, concursul este destinat claselor a IX-a, scopul fiind familiarizarea lor cu istoria școlii, precum și cu rolul ei în evoluția societății bârlădene și naționale. Proba teoretică a concursului a vizat fondarea școlii, personalitățile reprezentative din istoria ei, profesori și elevi. Au mai fost o probă surpriză și o probă artistică, menite să pună în valoare creativitatea și originalitatea bobocilor din cele



Concurenții

sapte clase. Organizatorii ediției au fost câștigătorii din urmă cu patru ani, respectiv elevii clasei a XII-a A, profil matematică-informatică, îndrumați de profesor diriginte, Gabi Ghidoveanu, membră a Academiei Bârlădene. Au câștigat elevii clasei a IX-a A, același profil, diriginte, profesor Cristina Oprea.

Duminică, 19 noiembrie 2023, la inițiativa Academiei Bârlădene, Primăria Comunei Alexandru Vlahuță, reprezentată prin Dănuț Cojocaru și, reprezentată prin directorul Luigi Grădinaru, Școala ce poartă numele scriitorului, au organizat comemorarea pe care o dedică anual celui născut la 5 septembrie 1858, în cătunul Pleșești din ținutul Tutovei. Câteva secole, satul Pleșești a fost legat de Pătrășcani; în anul 1958, la solicitarea sătenilor, cele două localități s-au unit oficial sub numele de satul Alexandru Vlahuță.

Omagierea scriitorului a început vineri la sediul Școlii „Alexandru Vlahuță”, unde cadrele didactice și elevii au prezentat un program artistic omagial. Evenimentul de duminică s-a organizat, neîntâmplător, în ziua împlinirii a 104 ani de la trecerea sa în veșnicie. Ceremonia religioasă s-a desfășurat în fața impunătorului monument amplasat pe locul casei natale și alcătuit din bustul scriitorului, așezat pe un soclu masiv, datând din 1958, anul centenarului nașterii. În continuare, la școală, Elena Monu a fost invitată să vorbească despre viața și personalitatea lui Alexandru Vlahuță, primul Președinte de onoare al Academiei Bârlădene, cel care, refugiat la Bârlad din calea războiului (1916-1918), a reprezentat un ferment al vieții culturale a urbei.

Luni, 20 noiembrie 2023, ora 10:00, Școala Gimnazială „George Tutoveanu” a organizat comemorarea patronului său spiritual, la 151 de ani de la nașterea poetului. Au participat: președinta și vicepreședinta Academiei Bârlădene, Elena Monu și Elena Popoiu, iar instituția școlară a fost reprezentată de Loredana



La mormântul poetului George Tutoveanu



Stoian, director, Mariana Muntenașu, director adjunct, Ancața Negru, consilier educativ. Liliana Năstase, bibliotecar, a pregătit, cu un grup de elevi din clasele a VII-a și a VIII-a, un recital poetic din creația lui George Tutoveanu. Slujba de pomenire a fost oficiată de preot Marius Bărbieru, profesor al școlii. Elena Monu a oferit celor prezenți informații despre George Tutoveanu și Academia Bârlădeană, subliniind că poetul a fost unul dintre cei trei fondatori ai Societății Culturale centenare, înființate în mai 1915 și oficializată în 1990. Academia Bârlădeană s-a îngrijit de mormintele familiei Tutoveanu, de instalarea crucii pe monumentul funerar al poetului și de refacerea gardului împrejmuitor. Anul trecut, când s-au împlinit 150 de ani de la nașterea lui, Academia Bârlădeană a editat florilegiul de lirică patriotică George Tutoveanu, „Fii gata!”.

Festivalul de Poezie de la Tg. Bujor

Pe data de 27 septembrie 2023, în orașul natal al poetului, s-a desfășurat ediția a XXXII-a **Festivalului Național de Poezie „Grigore Hagiu”**. În compania extrem de plăcută a trei cunoscuți literați - profesorii Lina și Theodor Codreanu și părintele Marcel Miron, - am călătorit la Tg. Bujor, unde s-a oficiat o slujbă de pomenire în memoria poetului omagiat. Au participat peste patruzeci de scriitori din opt județe ale Moldovei și Munteniei, dar și din Chișinău, Cahul, Ismail. Au luat cuvântul cei ce l-au cunoscut sau care i-au admirat poezia și personalitatea.



Imediat după slujbă, am fost invitați la școala din localitate, ce poartă numele poetului unde am fost întâmpinați cu multă căldură de conducerea școlii, de cadre didactice și elevi. În curtea școlii, profitând de o zi caldă, am petrecut două ore urmărind un spectacol oferit de elevi. Au fost oferite diplome scriitorilor prezenți, apoi ne-am îndreptat spre Centrul Viticol de la Podgoria Dealu Bujorului, unde, într-o atmosferă aproape bahică, fiecare invitat a adresat un cuvânt măiestrit organizatorilor, în frunte cu poetul Sterian Vicol, directorul festivalului, sau a recitat din versurile poetului omagiat ori din cele proprii.

Pe drumul de întoarcere, timp de mai multe ore ne-am delectat cu discuții, am poposit la prietenii distinsilor mei însoțitori - poetul Ion Trif Pleșa și soția - cu care am povestit despre cunoștințe comune în ale scrisului, iar pe înserat am făcut un popas la Mănăstirea Adam, unde Veniamin Boțoroga ne-a rostit din versurile sale, secondat de soții Codreanu, versuri închinare frumuseții și lui Dumnezeu.

Un periplu încântător, încheiat cu amintiri care merită consemnate...

Roxana Galan



De la dreapta: Lina și Theodor Codreanu, pr. Marcel Miron

LICEUL „MIHAI EMINESCU” LA 65 DE ANI



*O clasă – de mare clasă –
din prima promoție a liceului*



www.academiabarladeana.ro/ e-mail: academic@academiabarladeana.ro

Academia Bârlădeană

Revistă editată de Societatea literar-culturală Academia Bârlădeană.
Anul XXVIII, nr. 4(93), decembrie 2023, Bârlad, Bd. Republicii nr. 235.
Cont: RO10RNCB0260003275640001 - BCR Bârlad.

Colectivul redacțional: Serghei Coloșenco (redactor-șef), Ritta Mintiade, Elena Monu, Elena Popoiu, Ioana Dor, Gabi Ghidoveanu, Otilia Vîrvorea, Bogdan Artene, Costel Romete.

Fotografii: Ioana Dor, Gabi Ghidoveanu, Otilia Vîrvorea, Cezar Crăescu, Georgeta Popovici Strat

Responsabili de număr: Elena Popoiu, Ioana Dor.

Tipărit la S.C. IRIMPEX S.R.L. Bârlad (Tel./Fax: 0335 425302)

ISSN: 1584-8361

Număr apărut cu sprijinul membrilor Academiei Bârlădene

